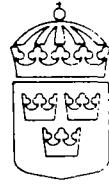

Riksdagens protokoll

1988/89:105

Protokoll
1988/89:105

27 april 1989

Debatter m. m.

Torsdagen den 27 april

Åtgärder mot HIV-infektion och aids	6
Hälsoupplýsning, m.m.	40
Anslag till socialdepartementet, m.m.	67
Transportforskning	74
Statistikfrågor	86
Anslag till tullverket, m.m.	95
Anslag till skatteförvaltningen, m.m.	119
Meddelande om interpellation	
1988/89:221 av Lennart Brunander (c) om inköp av uniformstyg till försvaret	128
Meddelande om frågor	
1988/89:608 av Anna Wohlin-Andersson (c) om sammansätt- ningen av överstyrelsen för civil beredskap	130
1988/89:609 av Anna Wohlin-Andersson (c) om arbetsgivarav- giften för egenföretagare	130
1988/89:610 av Pär Granstedt (c) om färjetrafiken mellan Stockholmsregionen och länderna på andra sidan Östersjön	130
1988/89:611 av Håkan Holmberg (fp) om behandlingen av vissa asylärenden	131
1988/89:612 av Elisabeth Fleetwood (m) om uppehållstillstånd för vissa svårt sjuka och handikappade	131
1988/89:613 av Viola Furubjelke (s) om luftföroreningarna från biltrafiken	132

Avgjorda ärenden

Torsdagen den 27 april

Lagutskottets betänkanden

1988/89:LU23 Skadeståndsansvaret vid kärnkraftsolyckor	3
1988/89:LU24 Inteckning av bostadsrätt	3
1988/89:LU25 Vissa skadeståndsfrågor	3
1988/89:LU26 Fotografers rättigheter	3

Prot.		
1988/89:105	<i>Konstitutionsutskottets betänkanden</i>	
	1988/89:KU25 Vissa sekretessfrågor rörande skyddet för enskilda personliga förhållanden m.m.	3
	1988/89:KU27 Arvoden i vissa riksdagsorgan, m.m.	3
	1988/89:KU28 Datafrågor	3
	1988/89:KU35 Överklagande av administrativa beslut av riksdagens förvaltningskontor och myndigheter	3
	<i>Trafikutskottets betänkande</i>	
	1988/89:TU13 Trafiksäkerhet	3
	<i>Socialutskottets betänkanden</i>	
	1988/89:SoU21 Åtgärder mot HIV-infektion och aids	6
•	1988/89:SoU15 Socialstyrelsen m.m.	40
	1988/89:SoU16 Vissa anslag till hälso- och sjukvård m.m.	40
	1988/89:SoU14 Hälsoupplýsning m.m.	40
	1988/89:SoU22 Ändrad beslutsordning för hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd	40
	1988/89:SoU19 Omsorg om äldre och handikappade	40

Torsdagen den 27 april

Kl. 12.00

Förhandlingarna leddes till en början av andre vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 19 april.

2 § Föredrogs och hänvisades

Förslag

1988/89:26 till arbetsmarknadsutskottet

3 § Föredrogs men bordlades åter

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1988/89:SfU17 och SfU20

Trafikutskottets betänkanden 1988/89:TU15–TU17 och TU21

4 § Företogs till avgörande lagutskottets betänkanden 1988/89:LU23, LU24, LU25 och LU26, konstitutionsutskottets betänkanden 1988/89:KU25, KU27, KU28 och KU35 samt trafikutskottets betänkande 1988/89:TU13 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 104).

Lagutskottets betänkande 23

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 73 för reservationen av Martin Olsson m.fl.

Lagutskottets betänkande 24

Utskottets hemställan bifölls med 181 röster mot 140 för reservationen av Rolf Dahlberg m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Lagutskottets betänkande 25

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande 26

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 73 för reservationen av Ulla Orring och Bengt Harding Olson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Konstitutionsutskottets betänkande 25

Mom. 1 (sekretesskyddet för uppgifter hos skolpsykolog)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 42 för reservation 1 av Bo Hammar och Claes Roxbergh.

Mom. 2 (viss översyn av sekretessen på skolväsendets område m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 55 för reservation 2 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (sekretessen för kuratorer m.fl. inom AMU-verksamheten)

Utskottets hemställan bifölls med 303 röster mot 19 för reservation 3 av Claes Roxbergh.

Mom. 7 (ytterligare ökat sekretesskydd för vissa särskilda fall m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 160 för reservation 4 av Anders Björck m.fl.

Mom. 9 (översyn av sekretessen inom kommundelsnämnder m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö och Rosa Östh – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 27

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 37 för reservationen av Bo Hammar och Hans Leghammar. 1 ledamot avstod från att rösta.

Konstitutionsutskottets betänkande 28

Mom. 2 a (säkerhet och sekretess inom dataområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Anders Björck m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2 b (en parlamentarisk utredning för beredning av säkerhets- och sårbarhetsfrågorna i datasamhället)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 159 för reservation 2 av Anders Björck m.fl.

Mom. 3 (företagens integritetsskydd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Anders Björck m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (instans för överklagande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Anders Björck m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (begränsning av uppgiftslämnandet, personnummer m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 157 för reservation 5 av Anders Björck m.fl.

Mom. 7 (avidentifiering av ett statistikregister inom skolområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (rättelse och information)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (samkörning m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 a (försäljning av uppgifter från statliga dataregister)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Anders Björck m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 b (nedläggning av den kommersiella delen av statens person- och adressregister)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Anders Björck m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (decentralisering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av tredje vice talman Bertil Fiskesjö m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (offentlig databasservice)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 62 för reservation 12 av Ylva Annerstedt m.fl.

Mom. 15 (översyn av datalagen m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 157 för reservation 13 av Anders Björck m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande 35

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (9 kap. 5 § riksdagsordningen)

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

I detta moment föreslås ändring i huvudbestämmelse i riksdagsordningen. Av ändringsförslaget framgår att ändringen önskas genomförd med ett enda beslut. För bifall krävs då att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter förenar sig om beslutet. Beslut skall fattas genom omröstning. Omröstningen kommer att förrättas genom rösträkning.

Prot. 1988/89:105
27 april 1989

*Åtgärder mot HIV-
infektion och aids*

Utskottets hemställan bifölls med 325 röster mot 0 för avslag.
Utskottets hemställan hade alltså bifallits med erforderlig majoritet, dvs. minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter hade biträtt utskottets hemställan.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 13

Mom. 2 (en informationskampanj om hastighetsgränserna)

Utskottets hemställan bifölls med 206 röster mot 118 för reservation 1 av Kenth Skårvik m.fl.

Mom. 6 (stöd till visst alternativt trafiksäkerhetsarbete)

Utskottets hemställan bifölls med 304 röster mot 20 för reservation 2 av Jan Strömdahl.

Mom. 7 (anslag till Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Kenth Skårvik och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (bidrag till motorbyte i dieselmotordrivna lastbilar och bussar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Elving Andersson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (användande av Lemi-systemet o.d. för avgasrening)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 40 för reservation 6 av Roy Ottosson och Jan Strömdahl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 14 (anslag till Bidrag till reningsutrustning på äldre personbilar)

Utskottets hemställan bifölls med 301 röster mot 19 för reservation 7 av Roy Ottosson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrogs

socialutskottets betänkande

1988/89:SoU21 Åtgärder mot HIV-infektion och aids (prop. 1988/89:100 delvis och skr. 1988/89:94).

Åtgärder mot HIV-infektion och aids

Anf. 2 DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! HIV sprids genom blodkontakt. Det är en anledning till att injektionsnarkomaner i stor utsträckning sprider HIV och är smittade med

HIV. Injektionsnarkomaner delar nämligen ofta verktyg, och blod från en narkoman kommer därigenom in i blodomloppet hos en annan.

Det är en från smittskyddssynpunkt oerhört viktig uppgift att förhindra denna smittspridning. Den bästa metoden är självfallet att få narkotikamissbrukarna att helt lägga av sitt missbruk. Det är bra både från smittskyddssynpunkt och från allmän narkotikapolitisk synpunkt. Ingen bestrider att detta är den bästa metoden att komma bort från denna smittspridning. Men frågan återstår hur vi skall hantera de narkomaner som trots en offensiv narkotikapolitik inte kan förmås att upphöra med sitt missbruk. Skall vi låtsas som om de inte fanns? Det är en möjlighet. Eller skall vi försöka se till att de åtminstone, i det elände de befinner sig i, inte drabbas av ytterligare elände, nämligen att bli smittade med HIV? Den senare uppfattningen delas av en massiv internationell expertopinion och också av flertalet av världens regeringar. Det är just mot den bakgrunden man internationellt är överens om att det är viktigt att de narkomaner som inte kan förmås upphöra med sitt missbruk åtminstone inte använder förorenade verktyg. Narkomaner bör inte förmenas tillgång till rena verktyg. Det är en uppfattning Världshälsoorganisationen, WHO, har skrivit under på, och det är en ståndpunkt man rekommenderar världens regeringar att iakta i kampen mot HIV. Man gör det också med gott gensvar. Det är den politik som bedrivs i nästan alla länder i världen. Men inte i Sverige.

I Sverige har man hållit fast vid att försöka se till att narkomaner inte har tillgång till rena verktyg. Man har visserligen haft ett försök i Lund i flera år, där man under kontrollerade former låter missbrukare byta ut sina förorenade verktyg mot rena. Men riksdagen har intagit en mycket snäv hållning till detta experiment och i flera år sagt att man vill se en utvärdering av experimentet innan man är beredd att ta ställning till dess framtid och framtiden för denna metod. Nåväl, nu har man fått denna utvärdering, och inte bara en utan man har fått en rad olika vetenskapliga utvärderingar. Alla har det gemensamt att det i dem sägs att några negativa verkningar av försöket i Lund inte har kunnat konstateras, medan däremot en rad positiva effekter har kunnat noteras. Det framhålls visserligen i dessa rapporter att man inte med hundraprocentig säkerhet kan klarlägga orsaks sambandet mellan detta program och den låga, för att inte säga obefintliga, smittspridningen av HIV bland narkomaner i Malmö- och Lundområdet. Det anläggs i rapporterna en rad reservationer av vetenskapsteoretisk natur där det sägs att det självfallet är svårt att veta exakt vilket samband som råder mellan denna verksamhet och smittspridningen i samhället. Men huvudtendensen i utvärderingarna är fullkomligt klar. Alla de vetenskapsmän som från olika perspektiv har granskat verksamheten är positiva. Och det är på denna bas som socialstyrelsen har rekommenderat en fortsatt och utvidgad försöksverksamhet.

Regeringen har olyckligtvis försett detta förslag med en rad restriktioner som är så allvarliga att de mycket väl kan lägga krokben för en fortsatt och utvidgad verksamhet. Och utskottet har olyckligtvis fortsatt på denna restriktiva linje och tillagt ytterligare restriktioner med påföljd att det förslag som nu har utskottsmajoritetens stöd sannolikt kan leda till att det för det första inte blir fler försök i Sverige. För det andra har det framförts krav på

verksamheten i Lund och Malmö som innebär att även den är i fara om utskottsmajoritetens förslag går igenom.

Utskottsmajoriteten befinner sig på kollisionkurs inte bara med en enhällig internationell expertopinion utan också med en enhällig expertopinion bland läkare i Sverige. Läkarförbundet, Läkaresällskapet, statens medicinsk-etiska råd, Svensk psykiatrisk förening och Läkare mot aids har alla uttalat sig för att denna verksamhet är bra och bör uppmuntras. Klientorganisationer som Alro, RFHL, Verdandi och andra har gjort samma ställningstagande. Men majoriteten i utskottet biter sig fast i sin restriktiva hållning.

Det här tycker jag är tragiskt av flera skäl. Det är tragiskt därför att det kommer att försvåra smittskyddet hos en grupp som är mycket illa utsatt och som dessutom kan bidra till ökad smittspridning i den icke missbrukande befolkningen. Man skall självfallet inte överdriva värdet av detta instrument jämfört med många andra instrument. Detta är bara ett av de många medel som finns för att bekämpa spridningen av HIV. Men vi skall använda alla de goda medel som finns till förfogande för att bekämpa spridningen av den här dödliga sjukdomen. Det är därför djupt olyckligt att utskottsmajoriteten genom sina snäva ställningstaganden lägger krokben både för verksamheten i Lund och Malmö och för en fortsatt verksamhet av detta slag i andra delar av landet.

Utskottsmajoritetens ställningstaganden är dessutom ytterst diskutabla ur en mer konstitutionell synvinkel. I Sverige är det, vilket majoriteten accepterar, inte riksdag och regering som har att besluta om vad det är som står i samklang med vetenskaplig och beprövad erfarenhet. Det skall läkarna göra. Högsta instans där denna fråga prövas är hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd. Det står i grundlagen att inget organ, inte heller riksdagen, får lägga sig i hur en myndighet, som i detta fall ansvarsnämnden, beslutar i enskilda ärenden. Något beslut om huruvida utdelning av sprutor till narkomaner i smittskyddssyfte är förenligt eller oförenligt med vetenskap och beprövad erfarenhet finns inte; det har aldrig fattats. Man kan därför inte uttala sig med säkerhet om detta är förbjudet enligt svensk rätt. Ändå gör utskottet en hel del uttalanden som innebär ett slags försök att bakvägen fastlägga ett förbud som inte existerar i svensk lag. Man är väldigt nära att bryta mot den paragraf i grundlagen som jag talade om. 11 kap. 7 § regeringsformen.

Herr talman! Jag vill slutligen säga något om metadonbehandling. Den är ett annat instrument för att bistå sådana narkomaner som trots stora ansträngningar inte har lyckats bli kvitt sitt missbruk. Metadonbehandling ges i Sverige bara efter strikt prövning och ges under strikt läkarkontroll. Om detta är vi helt överens. Det finns emellertid två svåra missförhållanden när det gäller metadonbehandling. Det första är att köerna med människor som bedöms lämpliga för metadonbehandling men som inte kan få den är lång. I den kön dör människor. Dessa köer måste elimineras. Det andra missförhållandet är att riksdagen har beslutat att sätta ett tak i fråga om denna behandling. Riksdagen accepterar att 300 narkomaner ges metadon. Det är en fullkomligt ologisk och unik regel inom svensk sjukvård. På inget annat område ransoneras sjukvården på det sätt som görs i fråga om metadonbe-

handling. Folkpartiet har, ända sedan detta tak sattes, krävt att det skall avskaffas. Det finns nämligen inget som säger att den som har lyckats komma något tidigare i kön har större behov av behandling än den som kommer något senare. Nu säger utskottsmajoriteten att taket inte är det huvudsakliga hindret. Nej, men det räcker väl med att det utgör ett hinder över huvud taget. I dag har man ännu inte slagit i detta tak, därför har det ännu inte fått några negativa effekter, men inom kort, och särskilt om köerna elimineras; kommer taket att ha en hindrande effekt. Då kan det tak som riksdagen har fastlagt ha en dödande inverkan på människor som befinner sig i kö för behandling och som enligt de kriterier som har accepterats bedöms lämpliga för behandling. Det är alltså tragiskt att majoriteten även på denna punkt står fast vid sin bedömning att det behövs ett tak när det gäller metadonbehandling.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de reservationer där mitt namn finns med.

Anf. 3 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Narkotikamissbruket är utan tvivel ett av vår tids största problem. Narkotika är ett dödligt gift, och dess användning har dessutom förorsakat det svenska samhället en dyster brottsutveckling. Denna insikt har givit bl.a. denna riksdag anledning att fatta ett beslut om kriminalisering av narkotikakonsumtion. Det ter sig därför, herr talman, verklighetsfrämmande att samma riksdag skulle medge att man nu tillhandahåller verktygen åt missbrukarna, vilket skulle underlätta ett fortsatt missbruk och fortsatta brottsliga handlingar.

En annan följd blir att många missbrukare drar på sig obotliga sjukdomar, eller t.o.m. avlider innan en eventuell vårdmotivation inställer sig. Narkotikamissbrukarna i vårt land har redan, långt före HIV-epidemins ankomst, haft en dödlighet som varit upp till tio gånger högre än vanligt. Faktum är att det i dag är fler som dör av överdoser av heroin än av HIV och aids.

Daniel Tarschys talade om den enhälliga läkaropinionen, men det är inte korrekt. Jag vill påpeka att flera narkomanvårdsläkare protesterar mot en liberal förskrivning av sprutor till narkomaner. Jag skall ge ett bland flera exempel på detta. I tidskriften *Accent* underkänner bl.a. överläkaren Stefan Borg vid S:t Görans sjukhus här i Stockholm det förslag som socialstyrelsen har lagt fram.

Han framhåller: "Det finns inga som helst bevis på att sprututdelningen skulle ge någon preventiv, förebyggande effekt på narkomanerna. Vad man däremot vet är att det försvinner sprutor. Det tycker vi är mycket allvarligt."

Socialstyrelsens förslag står i klar strid med riksdagens restriktiva hållning att eliminera *alla* led i narkotikahandlingen, ett förhållningssätt som för övrigt överensstämmer med ansträngningarna att begränsa HIV-smittan. En verksamhet med utdelning av rena sprutor och kanyler till narkotikamissbrukare kan således inte godtas utifrån dagens kunskaper och erfarenheter.

Uppfattningen att utdelning av sprutor och kanyler till narkotikamissbrukare skulle leda till minskad smittspridning och i ett längre perspektiv minskat narkotikamissbruk bygger på en felaktig – och fördomsfull – bedömning av narkotikamissbrukarens roll för spridning av HIV-smitta i

samhället och på en felaktig analys av narkotikamissbrukarens livsföring.

I motionerna So12 och 15 tar vi motionärer bestämt avstånd från tanken på att en fri utdelning eller fritt utbyte av sprutor och kanyler till missbrukare skall tillåtas förekomma.

Vi har långt kvar innan vi i vårt land har fått drogmissbruket under kontroll. Unga människor nyrekryteras ständigt till detta missbruk. Förbundsordföranden i Riksförbundet Narkotikafritt samhälle, RNS. Ove Rosengren påpekar med all rätt: "Den grundläggande restriktiviteten i kampen mot narkotikan som professor Nils Bejerot så envetet hävdar är en förutsättning för att narkotikamotståndet skall ha en rimlig chans att lyckas. Narkotikapolitiken måste bli restriktiv och konsekvent och bäras upp av en medveten folkopinion."

Vi motionärer är av samma uppfattning. Vi anser dessutom att socialstyrelsen saknar vetenskaplig grund för sina slutsatser, dvs. att man kan förhindra smittspridning av HIV genom att bygga ut sprututbytesprogrammen.

Socialstyrelsen sänder med sitt förslag ut felaktiga signaler, tvärtemot RNS-budskapet, vilka står i klar strid med samhällets ansträngningar att slå sönder *alla* led i narkotikahanteringen. Dessutom kommer programmen att ytterligare splittra och ta i anspråk redan begränsade ekonomiska och personella resurser.

Kriminalisering av själva narkotikamissbruket, kraftigt ökat sociallags-tvång mot narkotikamissbrukare, kombinerat med utdelning av sprutor och kanyler till narkotikamissbrukare, är ett budskap som inte går att förstå. En verksamhet med utdelning av sprutor med övriga nämnda tvångsätgärder motverkar den enskilde individens möjligheter att seriöst överväga eget ansvar för den personliga livsföringen. Personligt ansvarstagande är det enda verkligt effektiva medlet mot ökad smittspridning. Denna åsikt omfattas av samhällets myndigheter, den propageras för allmänheten och bör självfallet gälla även missbrukare.

Utdelning av sprutor och kanyler ökar risken för ytterligare stigmatisering av en redan utslagen grupp. Det är en risk som inte bör tas för en åtgärd med så osäkert smittskyddsvärde.

Socialstyrelsens motiv för fortsatt försöksverksamhet är inte övertygande. Förslaget får knappt ett halvhjärtat stöd från regeringen. I regeringens skrivelse till riksdagen finns många reservationer. De etiska motiven för en avvisande hållning överväger.

Regeringens markeringar i propositionen innebär i praktiken att man underkänner socialstyrelsens beslutsunderlag. Därför, herr talman, är det hedervärt av utskottsmajoriteten att skärpa tonen ytterligare. Utskottsmajoriteten vill begränsa verksamheten till högst tre platser, och man säger nej till att verksamheten får bedrivas här i Stockholm. Det är bra, men logiskt sett borde utskottsmajoriteten ha kunnat komma fram till den slutsats som vi redovisar i reservationen nr 1. Vi är emellertid helt eniga om uppfattningen att Stockholmsregionen inte kan komma i fråga för någon försöksverksamhet. Här finns en organiserad och utbyggd narkomanvård just för att påverka narkotikamissbrukare att förändra sin livsföring och att skydda sig för HIV-smitta. Stockholms socialförvaltning har följaktligen uttalat ett klart nej till socialstyrelsens förslag.

I stället för att använda HIV-epidemin som förevändning för att kapitulera inför narkotikaepidemin, och därmed förvärpa läget på båda fronterna, måste man trappa upp kampen vad gäller både bekämpandet av virusmitta och av drogmissbruk. Resoluta ingripanden mot missbruket måste till för att få stopp på en av de viktigaste spridningsvägarna för HIV. En klar normbildning mot båda företeelserna är absolut nödvändig för att ansträngningarna skall bli framgångsrika!

Vi reseranter anser därför att försöksverksamheten snarast skall avbrytas. I stället skall åtgärderna mot såväl narkotikamissbruket som HIV/aids förstärkas. Förslag med den innebörden har vi redovisat, dels i motionen So207 om alkohol- och narkotikapolitiken, dels i motionen So528 om åtgärder mot HIV/aids. Som framgår av det betänkande som vi nu behandlar har den sistnämnda motionen tagits upp i detta sammanhang, och vi har reserverat oss till förmån för de åtgärdskrav som vi ännu inte har fått gehör för.

Vi anser således – i likhet med utskottsmajoriteten – att kampen mot aids måste föras med samma kraft och envishet som kampen mot narkotikamissbruket och att samhället inte vare sig i ord eller i handling får agera så att den ena kampen uppfattas som mindre viktig än den andra.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de reservationer som jag har undertecknat i socialutskottets betänkande nr 21.

I detta anförande instämde Wiggo Komstedt och Karin Falkmer (båda m).

Anf. 4 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Sten Svensson återopade Nils Bejerot. Får jag erinra om att han är en av de många läkare som stödde tanken på en noga kontrollerad utdelning av rena sprutor.

Moderaterna talar i många sammanhang om behovet av att harmonisera svensk politik med den europeiska politiken. Men på detta område vill man nu dra en järnridå mellan Sverige och det upplysta Europa. Ty överallt i Europa möter vi helt andra ståndpunkter och helt andra tankar än de Sten Svensson här har gjort sig till tolk för.

Jag hade i förrgår tillfälle att samtala med ordföranden i engelska underhusets narkotikakommitté, en partibroder till Sten Svensson. Han berättade att det här med rena sprutor var ett problem också i England. Problemet bestod i att det var svårt att övertyga apotekarna om att de borde saluföra sprutor. Apotekarna tyckte nämligen inte om de klienter som efterfrågade varan. Den engelska bedömningen, okontroversiell i England och delad av båda partierna, är alltså den att det är viktigt att se till att förorenade sprutor verkligen inte används och att rena finns tillgängliga för dem som är narkomaner och som trots stora ansträngningar fortsätter att vara det.

Jag tror inte, Sten Svensson, att man kan beskylla de engelska konservativa, andra partier i England eller andra partier på kontinenten för att vara spaka och veka vad gäller narkotikapolitik. De är minst lika bestämda när det gäller att bekämpa narkotikan som vi här i Sverige. Men man förstår att den politiken måste kombineras mera aktiv smittskyddspolitik, att man inte kan ge upp hoppet om dem som är narkotikamissbrukare och att man inte kan

sänka garden vad gäller smittskyddet för den gruppen. Det är ingen motsättning mellan att bekämpa narkotika hårt och offensivt och att värna om hälsan både för narkomaner och för den övriga befolkningen. Att stoppa HIV kräver att man inte är så enkelspårig att man utesluter ett effektivt smittskydd.

Anf. 5 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Sakförhållandet är det att denna riksdag -- jag utgår från att Daniel Tarschys också deltog i beslutet -- har fattat beslut om kriminalisering av narkotikakonsumtion. Därför är det, som jag påpekade i mitt huvudanförande, orimligt att tillhandahålla de verktyg som behövs för fortsatt missbruk och brottsliga handlingar. Hade Daniel Tarschys pläderat för att kriminaliseringsbeslutet skulle rivas upp, skulle jag möjligen kunna förstå logiken i hans resonemang.

Sedan vill jag påpeka för Daniel Tarschys att man, när man på detta sätt lämnar ut sprutor, dvs. verktygen för fortsatt missbruk, samtidigt överlåter på narkomanen att själv skaffa sig det preparat som skall användas. Det innebär att narkotikalangarna och de intressen som finns bakom dessa får fortsätta med sin hantering. Marknaden kan alltså lättare breda ut sig. Att tillåta detta är att sända ut en felaktig signal, mot bakgrund av den hållning som riksdagen har uttalat sig för.

Många har också framfört sina synpunkter till utskottet och vädjat till oss. Man vill att vi skall avvisa förslaget. Det gäller t.ex. Föräldraföreningen Mot Narkotika och Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle. Vi har också lyssnat till företrädare för narkomanvården i Malmö och Göteborg. Vi har lyssnat till företrädare för Stockholms socialförvaltning, Stiftelsen Vallmotorp. Hassela och Maria ungdomspoliklinik. Vi har även fått signaler från olika läkare, som anser att det är orealistiskt att räkna med att det här kommer att fungera på det sätt som man tänkt sig. Man är också väldigt rädd för att sprutor skall försvinna. Sprutorna är ju rena bara i det ögonblick de första gången används.

Anf. 6 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! De invändningar som Sten Svensson framför här har naturligtvis väldigt noga penetrerats. Om man gör sig besväret att studera de vetenskapliga utvärderingar som har gjorts, finner man att dessa tas upp till noggrann behandling i framlagda rapporter. Författarna ställer frågan: Finns det negativa skadeverkningar? Har man sett några tecken på att det här stimulerar narkotikabruket? Svaret från experter på både medicin och socialvård är nej. Några sådana effekter har inte noterats.

Man ställer också frågan: Finns det en risk för att det här gör samhällets budskap otydligt vad gäller narkotikabruket? Får man härmed en känsla av att narkotikabruk tillåts genom den här typen av humanitära insatser? Svaret på den frågan är också nej.

Alla experter som granskat programmet har varit eniga om att narkomanerna är fullkomligt klara över samhällets inställning till narkotikan. Men Sten Svensson säger: Ja, men här finns det dubbla budskap. Man säger ju olika saker.

Ja, det dubbla budskapet skulle kunna vara följande: Man kan hata narkotika utan att hata narkomaner. Man kan bekämpa narkotikamissbruket samtidigt som man försöker rädda livet på de människor som är narkotikamissbrukare.

Anf. 7 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag har självfallet respekt för de ansträngningar som görs, och jag är övertygad om att förslagsställarna går till verket med goda avsikter. Men jag hoppas att man har samma respekt för oss som har dragit helt andra slutsatser.

Jag har tagit starkt intryck av de synpunkter som de narkomanvårdsläkare som dagligen sysslar med dessa frågor har framfört till oss. Man varnar mycket bestämt för att en legalisering av en mera omfattande utdelning av sprutor lätt kan leda till ett grövre missbruk. Man underlättar ju injiceringen. Vidare varnar man för att de goda resultaten av de metoder som har utvecklats såväl i Göteborg som i Stockholm kan spolieras genom de attitydförändringar som följer på de signaler som skickas ut. Dessutom är man rädd för att det skall bli en ökad smittspridning genom att missbruket tillåts öka i detta sammanhang.

Jag vill ännu en gång, herr talman, fråga Daniel Tarschys hur han vill kommentera just det förhållandet att samhället skall tillhandahålla sprutor men inte det som skall finnas i de sprutor som narkomanerna skall använda. Innehållet skall narkomanerna alltså skaffa sig på ett annat sätt. Jag har inte märkt någon reaktion från Daniel Tarschys sida på detta. Men det här är en fundamental fråga i sammanhanget.

Andre vice talmannen anmälde att Daniel Tarschys anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 8 ROSA ÖSTH (c):

Herr talman! Vid det här laget är debatterna om HIV/aids ett återkommande inslag här i riksdagen. Men det är inte särskilt länge sedan vi första gången stod här och diskuterade denna fråga. Vi befann oss då i en ny och oväntad situation. Jag vågar påstå att osäkerheten var stor hos oss alla. Vi undrade ju vilken utveckling vi skulle gå till mötes och vilka insatser som skulle komma att krävas av oss. Det fanns olika teorier om vitt skilda utvecklingsvägar.

Centern har hela tiden ansett det vara en styrka att vi på det hela taget varit mycket eniga om handlingslinjerna. Vi har kunnat utveckla en svensk modell för kampen mot HIV/aids som – vågar jag påstå – vid en internationell jämförelse visat sig vara tämligen framgångsrik. När jag säger det betyder det inte att jag anser att vi har någon som helst anledning att slå oss till ro, tvärtom. Jag vill emellertid understryka att jag tror på vår svenska modell, Daniel Tarschys, och på att vi kan fortsätta att utveckla denna utan att alltför mycket behöva snegla på andra länder, som vi ju ändå aldrig kan jämföra oss med i alla avseenden och som i nästan samtliga fall har en mer negativ utveckling än vad vi har här i Sverige.

Vad är det då som vi med viss försiktighet kan framhålla som positiva

tecken? Ja, under 1988 har antalet nydiagnostiserade HIV-positiva sjunkit jämfört med siffrorna tidigare år. Men det är naturligtvis alldeles för tidigt att säga om det är en tillfällighet. Naturligtvis hoppas vi dock att den här trenden skall bestå.

Vi vågar nog också påstå att vi i Sverige har ett bättre grepp om situationen än man har i de flesta andra länder. Till det bidrar förstås den testverksamhet som vi har i Sverige och som har varit mer omfattande än sådan verksamhet varit i något annat land. Bortsett från den testning som görs på alla blodgivare räknar man nu med att nära 1 miljon test har utförts. Hur många personer som testats vet man inte, eftersom många har testats flera gånger. Man uppskattar dock att 20–25 % av dem som är i de sexuellt mest aktiva åldrarna har blivit testade. Mycket tyder nu på att det börjar bli mindre dramatiskt att göra ett HIV-test. Det beror säkert på att man numera mer eller mindre rutinmässigt erbjuder vissa grupper test vid deras kontakter med sjukvården.

Vi har också haft en tämligen omfattande informationsverksamhet, både en allmänt utformad och en som har riktats mot vissa målgrupper. I dag är därför kunskaperna om HIV/aids helt säkert tämligen stora hos hela svenska folket, inte minst hos den yngre generationen. Så långt har alltså informationen varit framgångsrik. Däremot har inte denna ökade kunskap hos människor lett till att man i särskilt stor utsträckning har ändrat sitt beteendemönster, dvs. på ett sätt som borde vara naturligt för att minska risken för smittöverföring och risken för att man själv blir smittad. Det måste ändå vara ett av informationsverksamhetens allra främsta syften att få till stånd en förändring av beteendemönstret. Vi kan alltså konstatera att det behövs nya vägar och nya och fördjupade former för att inte minst ungdomarna skall förmås att ändra sina attityder och sitt beteende.

Från centern har vi gång på gång framhållit hur viktigt det är att skolans sex- och samlevnadsundervisning får de resurser som krävs för att den skall fungera på ett tillfredsställande sätt, på alla skolor och på olika stadier.

Så här säger utskottet i denna fråga: "Skolan har en unik möjlighet att nå ungdomarna med information. Utskottet har även i andra sammanhang vid åtskilliga tillfällen framhållit att sex- och samlevnadsundervisningen i skolan måste förbättras. Undervisningen skall vara ett led i en vidare samlevnadsundervisning där begrepp som ansvar och hänsyn inte glöms bort i en hantering som lätt kan tendera att bli för teknisk."

Det är precis det som det handlar om. Det är skolöverstyrelsen också mycket medveten om, och man har vid flera tillfällen påvisat behovet av mer resurser för att kunna genomföra en nödvändig fortbildning av lärarna. De här pengarna bör SÖ få. Det skulle röra sig om en ganska begränsad del av aidsanslaget, men det skulle vara mycket väl använda pengar.

Jag yrkar bifall till reservation nr 7.

En annan väg när det gäller att nå fram till människor med information är att använda intresseorganisationerna. All erfarenhet visar att människor lättare anammar ett budskap när det förmedlas av någon i den nära omgivningen, någon som man har gemensamma intressen med och som man lätt kan identifiera sig med. Det förekommer också, och många organisationer får anslag, men det sker enligt centerns uppfattning i alltför liten utsträckning. Jag är ganska övertygad om att en del av det centrala

informationsanslaget med fördel skulle kunna avsättas till organisationerna för deras målgruppsanpassade upplysningsverksamhet.

Jag yrkar därför bifall till reservation nr 6.

Så övergår jag till den för dagen mest aktuella frågan, nämligen utdelning av sprutor till narkotikamissbrukare. Jag har tidigare talat om politisk enighet, och det är något som har gällt också narkotikapolitiken, inte minst under senare år. Vi har varit överens om att konsekvent avvisa all icke-medicinsk hantering av narkotika, inte bara försäljning och innehav utan också själva bruket. Det har varit oss fjärran att ägna oss åt Amsterdam-metoder och liknande, där man betraktar s.k. soft drugs som oskyldiga och som man därför tillåter fri försäljning av.

Vi har också i princip varit överens om att inga ansträngningar får sparas när det gäller att bekämpa missbruket genom olika vårdformer och, framför allt, genom en intensiv och konsekvent förebyggande verksamhet.

Att mot den bakgrunden dela ut sprutor till narkomaner och således tillhandahålla de verktyg som vi vet skall användas för att genomföra det som riksdagen tidigare har karakteriserat som brott, ter sig naturligtvis helt oacceptabelt. Den uppfattningen har – det vågar jag påstå – en stor majoritet i socialutskottet också haft under hela den tid som frågan under senare år har varit aktuell. Ett tillfälle när den blev aktuell var när vi fick reda på att man i Lund hade inlett ett sprututbytesprogram av mycket blygsam omfattning. Detta sanktionerades av utskottet och riksdagen, därför att vi hoppades att det skulle ge oss värdefull kunskap.

Utskottet sade i sitt betänkande 1986/87: "Utskottet kan inte acceptera att verksamheten i Lund utökas eller att liknande verksamheter inleds på andra håll i strid med strävandena inom narkotikapolitiken."

Vad var det då som hände? Jo, Lundaprojektet utökades snabbt mycket kraftigt och kom att innefatta också Malmö, där inte mindre än 500 patienter per månad blev föremål för verksamheten. När försöksverksamheten var avslutad konstaterades att den inte varit uppbyggd på ett sådant sätt att det var möjligt att göra en vetenskaplig utvärdering. När socialstyrelsen gjorde en enkätundersökning sommaren 1988 framkom det dessutom att det vid inte mindre än 8 av landets 29 infektionskliniker hade förekommit verksamhet med utdelning av sprutor och kanyler. Några kliniker besvarade inte enkäten.

När vi från centern efter mycket noggrant övervägande har beslutat oss för att inte motsätta oss en begränsad försöksverksamhet har vi gjort det av följande skäl.

Vi anser för det första, liksom regeringen, att en verksamhet inte helt kan avvisas som, om den är vetenskapligt uppbyggd, kan ge kunskap om huruvida sprututbytesprogram är en möjlig väg att gå när det gäller att hindra smittspridning av HIV, där syftet således är att rädda liv.

För det andra understryks det kraftigt i det förslag som nu föreligger att en försöksverksamhet är att betrakta som undantag från gällande bestämmelser och inte är en verksamhet som kan bedrivas fritt var som helst i landet. Det är alltså fråga om att samhället skaffar sig en bättre kontroll över utvecklingen än som hittills har varit fallet.

För det tredje är en viktig anledning till att det är möjligt att bejaka

förslaget, att villkoret för att en verksamhet kommer till stånd är att socialtjänsten skall godkänna densamma och genom sina narkomanvårdsresurser delta i verksamheten. Också polis och åklagare skall höras innan verksamheten startar. Avsikten är att det parallellt med sprututbytesprogrammet skall förekomma en kontinuerlig kontakt med missbrukarna.

I centern finner vi att det är självklart att regering och riksdag måste förbehålla sig rätten att ange hur principerna skall se ut för en så prioriterad verksamhet som kampen mot narkotikamissbruket. Vi anser därför att det ställningstagande som utskottsmajoriteten har gjort är väl avvägt.

Jag skall bara till slut beröra ytterligare en reservation, och det är reservation nr 8, som gäller upphörande av tvångsisolering. I ett fåtal fall blir det fråga om att tvångsisolera människor som inte är beredda att rätta sig efter de regler som måste följas i samband med HIV-smitta. När smittskyddslagen antogs, bestämdes det också att den smittade när som helst skall kunna få sin sak omprövad. Det kan verka fint och humant på alla sätt, men jag är inte alls säker på att det är det.

Om man jämför med annan lagstiftning, finner man att patienten i t.ex. lagen om sluten psykiatrisk vård med några månaders mellanrum kan få sin sak omprövad. Det beror på att det måste finnas rimlig anledning att anta att situationen varaktigt har förändrats. Det sker naturligtvis inte över en natt, inte heller för dessa patienter. Det ligger alltså inte alls i patientens intresse om prövningen kommer att bedrivas på ett slentrianmässigt sätt, vilket lätt kan bli fallet till följd av det här beslutet. Därför yrkar jag bifall till reservation 8. Förutom bifall till våra reservationer yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Anf. 9 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 7 och 11 i betänkandet. Det gäller rätten till anonymitet vid provtagning och ökade satsningar för skolans sex- och samlevnadsundervisning.

I detta anförande vill jag dock koncentrera mig på vad som är huvudfrågan i dagens debatt, nämligen sprutprojektet. Det som Daniel Tarschys sade i sitt inlägg, vilket överensstämmer med det förslag som socialstyrelsen har lagt fram, bygger såvitt jag förstår på två antaganden. Det ena antagandet är det att det finns de som inte kan sluta missbruka narkotika, och det andra är att utdelning av rena sprutor har en positiv inverkan på smittspridningen.

Det första antagandet, att det finns vissa personer som inte kan sluta missbruka, är enligt min mening ett mycket svårt antagande. När kan man säga någonting sådant om en person? Hur vet man att det är på det sättet? Vilka personer skall man klassa som kroniska missbrukare och vilka inte? Det blir en mycket svår avvägning och de som skall göra den är människor som arbetar inom narkomanvården. Dessa skall säga till en person: Du får sprutor, eftersom jag ser att du inte kan sluta. Och till en annan skall de säga: Du kan säkert sluta, varför du inte får några sprutor. Det är denna omöjliga arbetssituation som så många har reagerat emot. I mitt tycke är det en cynisk inställning till människor, även om Daniel Tarschys brukar kalla den för human.

Det andra antagandet, att utdelning av sprutor gör nytta, är faktiskt en sak

som vi inte vet någonting om. Det är därför som vi säger att utdelningen i Malmö och Lund, som vi vet är olika, inte har kunnat utvärderas på ett sådant sätt att man med säkerhet kan säga att det har blivit den påstådda effekten. Det finns helt enkelt inte underlag för att dra så vittgaende slutsatser som man har velat göra. Det är därför som vi kommer med kritik. Vi säger också: Okej, tänk om det skulle vara så, att en sprututdelning under kontrollerade former – vilket det här inte har varit, och det skall jag återkomma till – skulle ge en positiv effekt. Då vore det naturligtvis bra. Men låt oss då ta reda på detta genom att strama upp det projekt som finns, och eventuellt tillkommande, genom att knyta det till ett nära samarbete med socialtjänsten, genom att sätta in det som ett led i ett behandlingsarbete och genom att helt enkelt ge det sådana former att det blir möjligt att göra en utvärdering. Då kan vi så småningom säga om det verkligen ger någonting eller inte. Det råder stor enighet om att det är sådana brister i det material som hittills har lagts fram att man inte kan uttala sig säkert.

Det s.k. utbytesprojektet i Lund och Malmö tycker jag inte att man kan kalla för ett utbytesprojekt. Hälften av sprutorna har inte kommit tillbaka. 10 000 sprutor har delats ut under den tid som det är fråga om. 5 000 har kommit tillbaka. De personer som har kommit tillbaka för att byta ut sina sprutor har haft möjlighet att vara fullt anonyma, vilket också gör det mycket svårt att kontrollera verksamheten. Den utvärdering som jag talade om har av denna anledning blivit mycket bristfällig och omöjlig att på något sätt göra säker. Det enda som man med säkerhet kan säga är att missbrukarna har uppfattat det hela som en positiv åtgärd. Detta finns med som en av de kriterier som man pekar på vid utvärderingen. Tacka för det! Hur skulle man kunna träffa på en narkotikamissbrukare som skulle vända sig mot att få gå till ett ställe och hämta sprutor? Det vore enligt min mening märkligt. Om man tillgodoser eftersatta behov blir naturligtvis människor glada. Men frågan är vad det är för behov som narkotikamissbrukarna i dagens Sverige har. Är det just behovet av rena sprutor som är viktigast? Jag undrar om det är så. Det är nämligen ganska billigt att köpa sprutor på narkotikamarknaden, och det finns dessutom gott om dem. Det är inte där skon klämmer.

Däremot finns det andra saker som missbrukare efterfrågar, t.ex. vårdplatser, kompetent behandling, utbildad personal och tillgång till avgiftningsplatser. En mängd sådana saker fattas i dag. Vi har en ganska tragisk situation på narkotikamissbruksområdet, inte minst här i Stockholm, vilket vi fick belägg för i en undersökning för bara någon vecka sedan. Det gällde bl.a. de tunga missbrukarna. Där har vården misslyckats totalt. Ett av problemen är att det inte går att få fram behandlingsplatser. Ibland handlar det inte ens om pengar utan om att människor inte vill ha missbrukare i sin närhet, framför allt inte HIV-positiva. Man sätter stopp för etableringen av vårdhem, därför att man anser att värdet på ens eget hus skulle sjunka vid en etablering. Lokala politiska opinioner försvårar det nödvändiga narkotikarbete som riksdagen faktiskt har beslutat om. Det är ett större problem i det här perspektivet. Möjligen skulle man få en mycket positiv reaktion om man till narkotikamissbrukarna delade ut t.ex. kläder, pengar eller bostäder. Jag tror att de skulle uppfatta det som mycket positivt, och jag tror att det skulle ha betydelse när det gäller bekämpningen av HIV-smittan. Jag tror också att

man skulle kunna säga att det här skulle vara en bra åtgärd, dvs. en kraftig satsning på narkomanvården.

Att inte säga ja till det här förslaget innebär enligt Daniel Tarschys att utskottsmajoriteten är på kollisionkurs. Med vem? frågar jag mig. Jo, med infektionsläkarna, och så radar han upp en mängd personer och titlar. För min del kan jag rada upp lika många andra. Problemet är alltså att socialstyrelsens förslag är på kollisionkurs med narkomanvårdare, fältarbetare, behandlingspersonal, läkare, klientorganisationer m.fl. En massiv opinion bland de människor som på fältet arbetar med narkotikamissbrukare, människor med god och långvarig kännedom om hur narkotikamissbrukare fungerar, har sagt ett entydigt nej. Vad skulle det innebära för arbetet både med narkotikamissbrukare och med HIV-positiva, om man genomdrev ett sådant här förslag mot så stora personalgruppers och anhörigas vilja? Vad skulle det innebära och för vårdsituationen som helhet, om man satte sig över alla dessa personers åsikter i denna fråga och genomdrev ett sådant här förslag, därför att en läkaropinion vill det? Jag anser att resultatet skulle bli katastrofalt. Det skulle få förödande konsekvenser med tanke på missbrukssituationen och resurserna, som vi vet redan är hårt ansträngda och svårutnyttjade. Jag tycker att folkpartiet borde tänka på vilket ansvar man ikläder sig i en sådan här situation, om man får igenom sin vilja.

Visst skall vi använda alla goda medel för att försöka få en bättring i den här situationen. Jag tycker att det är mycket olyckligt, när narkotikasituationen ser ut som den gör, att man för en så livlig debatt om den här åtgärden som jag anser vara ett stort slag i luften. Vi vet mycket litet om huruvida den har någon effekt över huvud taget. Det är bättre att vi satsar vår energi och våra krafter på att bekämpa narkotikamissbruket.

Jag skall nu ge Daniel Tarschys tillfälle att besvara en fråga som en tidigare talare har varit inne på och som gäller kriminaliseringen. Det är mycket märkligt, måste jag säga, att man i humanitetens namn kriminaliserar narkotikamissbruk. Vpk var det enda parti i riksdagen som sade nej till en kriminalisering, just med hänsyn till det som Daniel Tarschys själv sade: Man kan hata narkotika utan att hata narkomaner. Samtliga partier här i riksdagen utom vpk kriminaliserade alltså bruket. Vi menar att en sådan kriminalisering i hög grad försvårar narkotikavården -- försvårar människors tillit när det gäller att söka vård. Man har här gjort en logisk kullerbytta, som det måste vara mycket svårt för folkpartiet att i det här läget reda ut.

En sak som det har talats för litet om när det gäller aids är de sexuella smittvägarna. Man talar mycket om injektionsmissbrukarna, men de sexuella smittvägarna är ju inte på långt när stoppade. Det gäller de homosexuella, och det gäller prostitution, som vi inte alls talar om. Varför vill man inte vidta några åtgärder mot prostitutionen? Vi har från vpk krävt att man skall kriminalisera brukarna, dvs. torskarna. Vi tror att det skulle vara ett effektivt medel att få bukt med prostitutionen -- och det är viktigt nu i aidstider.

Varför talar man inte om sexualvanorna över huvud taget? Vi hade skrivit en motion, som behandlas i detta betänkande, om genomförandet av en stor undersökning av svenska folkets sexualvanor. Jag vet att alla i utskottet var eniga om detta, och jag vet också att aidsdelegationen har uttalat att detta är en åtgärd som det är riktigt att genomföra nu. Därför har vi inte avgivit någon

reservation. Vi hoppas verkligen att det inte bara är ord utan att detta också i handling blir av.

Regeringens förslag i den här frågan, som vi alltså har ställt oss bakom, är enligt vår mening väl avvägt. Vi tycker att det är bra med kopplingen till socialtjänsten. Det är bra att socialtjänsten på det här sättet har ett veto i frågan, så att den sprututdelning som blir aktuell kommer att ske under kontrollerade former och som en del i ett större behandlingsområde.

Jag tror det var Daniel Tarschys som tog upp frågan om EG -- att moderaterna, som annars är så positiva till EG, inte ville vara det i det här läget. Jag vill ta tillfället i akt och säga att vpk nu i hög grad är motståndare till en harmonisering till EG. Det är väl bra att se att logiken håller även i den här frågan.

Anf. 10 ROSA ÖSTH (c) replik:

Herr talman! Gudrun Schyman har ju inte varit med så länge i aidsdebatten här i kammaren. Men hade hon varit det, skulle hon ha vetat att vi har talat mycket om alla de smittspridningsvägar som finns, inte minst de sexuella. Det var bl.a. detta som jag var inne på när jag framhöll hur viktigt det är att vi får en fungerande sex- och samlevnadsundervisning i skolan. Vpk är dess bättre också med på en reservation som går ut på att man skall ge SÖ mera medel.

Som en information till Gudrun Schyman vill jag även berätta att centern sedan flera år har krävt åtgärder mot de prostituerades kunder. Men den frågan behandlas i ett annat utskott och är därför inte föremål för diskussion vid det här tillfället.

Anf. 11 DANIEL TARSCHY (fp) replik:

Herr talman! Jag uppskattar att Gudrun Schyman försöker bena upp resonemanget i dess logiska beståndsdelar. Hon säger att vårt ställningstagande bygger på två förutsättningar: för det första att det finns narkomaner som inte kan avvänjas och för det andra att utdelning av rena sprutor har positiva effekter.

Ja, det är alldeles riktigt. Vi kan kanske modifiera den första satsen så, att det i varje fall vid varje givet tillfälle finns personer som inte klarar av att lämna sitt narkotikamissbruk. Jag tror att t.o.m. Gudrun Schyman är beredd att instämma i det påståendet. Jag tror att alla erkänner att det finns tunga missbrukare som på kort sikt inte klarar av att göra sig kvitt sitt beroende.

Då är frågan om vi skall sticka huvudet i busken och låtsas som om de inte finns – eller säga att om de får HIV så är det lika bra – eller om man skall göra sitt yttersta för att försöka förhindra att den gruppen blir genomsmittad och därigenom också smittar andra delar av befolkningen, framför allt på sexuell väg.

Jag tycker att det är ett lätt ställningstagande. Man bör ta ställning för hälsa, för smittskydd, och därför vidta de åtgärder man kan vidta för att se till att de narkomaner som för ögonblicket inte klarar av att göra sig kvitt sitt missbruk skall skyddas.

Den andra förutsättningen som vi bygger på är att detta med rena sprutor har smittskyddande effekter. Det är klart att man kan försöka grunda detta

ställningstagande på olika sätt. Vi tycker att det ändå har ett visst intresse att konstatera att Världshälsoorganisationen efter mycket grundliga diskussioner i den här frågan har kommit fram till ett enhälligt ställningstagande och utfärdat en rekommendation, där man just utgår från att det har en effekt, att regeringar runt om i världen har kommit till samma ställningstagande och att en mängd vetenskapliga auktoriteter har uttalat sig i den här riktningen.

Jag vill inte påstå att vi besitter absolut kunskap, absolut visshet. Skulle vi basera allt vårt arbete mot HIV på ett krav på absolut visshet, skulle vi antagligen inte kunna göra någonting alls. Men i många lägen måste man arbeta på basis av det som en överväldigande majoritet av sakkörstående experter anser vara riktigt. Om man vill välja den ledstjärnan, då har man faktiskt bara ett val i den här frågan, och det är att acceptera och stimulera en verksamhet som innebär att förorenade sprutor inte används utan att rena används av dem som vi inte lyckas, hur vi än anstränger oss, att avvänja från narkotikamissbruket. Jag upprepar att målet självfallet är att alla missbrukare skall avvänjas. Men man måste kunna inse att det ibland behövs en andra försvarslinje om den första inte håller.

Anf. 12 GUDRUN SCHYMAN (vpk) replik:

Herr talman! Visst är det så, att det vid ett givet tillfälle kan finnas missbrukare som befinner sig i en sådan situation att man kan säga att detta är någonting som den här personen inte klarar av just nu – men kanske senare. Det är ju svårt att veta. Men för att kunna göra den bedömningen måste man enligt min mening kunna känna den här personen väl. Man måste ha en behandlingskontakt, som är uppbyggd genom att man har träffats, att man har diskuterat och provat sig fram med olika behandlingsformer och behandlingsvägar. Har man den kontakten och gör man så småningom en bedömning av en människa utifrån en personkänedom, då kan man också introducera det här utbytet av sprutor. Då fungerar socialtjänsten och narkomanvården precis så som har föreskrivits i det här förslaget som nu gäller – då finns samarbetet etablerat. Kan det då visa sig att det blir en positiv effekt, då är det ju bra. Men det är det vi skall ta reda på.

Jag menar att detta samarbete är nödvändigt. Det förslag som folkpartiet har ställt sig bakom bygger ju på en ganska förutsättningslös utdelning under anonymitetsskydd, då man inte har möjlighet att först göra den nödvändiga bedömningen. Det är förkastligt – då är det en omöjlig balansgång som man skall gå. Hur skall man då kunna avgöra om den här personen har möjlighet att ta sig ur sitt missbruk? Hur skall man kunna motivera, hur skall man kunna rådgöra om andra vägar, om man inte känner varandra?

Att det finns internationell expertis som har ställt sig bakom ställningstagandet är ju möjligt. Jag tror väl att man har gjort det delvis på grund av att man har en annan situation än vad vi har i Sverige. Narkotikapolitiken ser mycket annorlunda ut i andra länder. Jag tror att Sverige är ett av de länder som har den mest restriktiva narkotikapolitiken. Vi hade ju från utskottets sida tillfälle att ta emot besök av holländska parlamentariker för att diskutera detta. Deras inställning till narkotika och narkotikas farlighet var rent skrämmande. Jag kan tänka mig att man med utgångspunkt i en mycket mer liberal hållning i narkotikafrågan tycker att det här väl inte är så mycket att

orda om. Det är fortfarande ingen som har hävdat att det finns internationella studier som uppfyller de kriterier som vi anser att studier skall uppfylla. Jag tror att man får hänvisa till att Sverige är en aning unikt i den här frågan – vi måste nog göra våra egna studier.

Prot. 1988/89:105
27 april 1989

*Åtgärder mot HIV-
infektion och aids*

Anf. 13 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Kräver man absolut visshet som bas för sina handlingar, då blir det inte särskilt mycket gjort!

Guðrun Schyman talade om behandlingskontakter. Det är alldeles riktigt att det är oerhört viktigt. Men ett av de storslagna resultaten av försöket i Lund är ju att man kom i kontakt med en fantastisk massa narkomaner som inte var kända av socialtjänsten och som genom deltagandet i sprututbytesprogrammet kunde knyta kontakt med socialtjänsten och med narkomanvården. Det här är alltså ett viktigt instrument för att fånga upp av socialtjänsten okända narkomaner och motivera dem till behandling.

Det krav som Guðrun Schyman vill uppställa, nämligen att socialtjänsten skall vara den enda "ingången" till den här typen av verksamhet är däremot inte särskilt ändamålsenligt.

Låt mig slutligen påminna om att även socialstyrelsens förslag bygger på tanken att verksamheten skall bedrivas i nära samverkan med andra berörda myndigheter – med socialtjänsten, med polisen och andra instanser som är inblandade i narkomanvården. Det är självfallet också vår utgångspunkt. Därför är det fel att här måla upp någon motsättning. Även försöket i Lund har skett i kontakt med andra, i narkomanvården inblandade organ.

Anf. 14 GUÐRUN SCHYMAN (vpk) replik:

Herr talman! Daniel Tarschys säger att verksamheten i Lund har gjort att man kommit i kontakt med narkomaner som man inte tidigare varit i kontakt med. Så har det naturligtvis varit: En del har man haft kontakt med en gång, en del två gånger, en del tre gånger. Ett fåtal har man varit i kontakt med en längre tid. Nu har jag inte siffrorna i huvudet, men det är faktiskt en minoritet som man haft en kontinuerlig kontakt med, en kontakt som varit möjlig att använda till att bygga upp en behandlingsmotivation.

Absolut visshet kanske man inte alla gånger kan kräva, men man måste åtminstone kunna kräva att någonting talar för att det samband existerar som man påstår finns. Vi vet att utvecklingen inom andra storstadsregioner, t.ex. i Göteborg, och i andra delar av landet under samma tid har varit lika positiv som i Malmö och Lund, trots att man inte alls haft några sprutprojekt. Det är då andra faktorer som varit avgörande. Till en del har det nog varit insatser inom missbruksvården, uppsökande verksamhet och liknande.

Det finns alltså ingenting som talar för att man kan dra de här mycket vittgående slutsatserna. Det är möjligt att vi i stället skulle kunna börja dela ut kläder och säga att det gör att vi kommer i kontakt med så många narkomaner som vi inte tidigare haft kontakt med. Det är faktiskt så, Daniel Tarschys, och jag tycker inte att man kan bortse från det. Man skulle kunna kräva något mer av visshet än man här har gjort.

Vi är överens om att det skall vara ett nära samarbete med socialtjänsten, och det är ju inskrivet i förslaget. Därför tycker jag faktiskt att det är bra.

Jag gav nu Daniel Tarschys tillfälle till två repliker för att jag trodde att han skulle säga någonting om kriminaliseringen. Nu är repliktiden såvitt jag förstår slut, så det får väl bli i nästa omgång.

Anf. 15 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag tycker att Rosa Östh från centern sade mycket klokt om narkotikabekämpningen; jag ser inte någon anledning att upprepa det. Jag vill angripa problemet från ett annat håll.

Miljöpartiet de gröna anser, liksom alla andra, att drogberoendet skall motarbetas. Till drogerna räknar vi alkohol, tobak, narkotika och vissa beroendeframkallande mediciner. För att motarbeta drogmissbruket måste vi motarbeta anledningarna till att missbruket uppstår, nämligen människors känsla av hopplöshet inför sin livssituation. Viljan att via en drog fly undan ett otillfredsställt liv. Då måste vi skapa ett samhälle med tid för närhet, ömhet, samvaro -- ett samhälle med tid för varandra.

Vi måste undvika inte bara den materiella nöden utan även den andliga. I dagens industrisamhälle håller vi på att rationalisera bort de mänskliga kontakterna. De blir allt ytligare och allt snabbare. Ofta sker de i dag via datorer. Det är snabbt och effektivt, men samtidigt missar vi kroppsspråket. Vi får bara halva informationen från varandra.

Nej, vi måste skaffa tillbaka förmågan att använda tiden till att lyssna på och tala med varandra. TV-apparater, videor och radioapparater kan inte ersätta den mänskliga rösten, den mänskliga kontakten. Att upprätthålla och behålla mänsklig kontakt tar tid, och tid är i dag någonting det är ont om.

Inte ens här i riksdagen har vi tid. Vi har inte tid att lyssna på varandra -- det vittnar de tomma riksdagsbänkarna om. I stället får vi papper i oändliga mängder, som vi hoppas hinna läsa. Vi borde ta oss tid att lyssna på varandras argument och lugnt och sakligt diskutera oss fram till gemensamma ståndpunkter där det är möjligt. Plenisalen borde ha varit full i dag, när vi diskuterar någonting så viktigt.

Generellt sett är det viktigt att regelbundet arbeta utan jäkt med kortare arbetsdag än vi har nu och med ett utbyggt socialt nätverk i ett samhälle där drogerna inte skall behövas. I ett samhälle där människor är olyckliga och oharmoniska söker de avkoppling och glömska genom drogerna, och ett sådant samhälle vill vi inte ha, även om det är fyllt med aldrig så många prylar.

Nu finns det i alla fall människor som har blivit narkomaner, och vi måste hjälpas åt att om möjligt bli av med beroendet av narkotika. Naturligtvis löper sprutnarkomaner en ökad risk att få HIV och senare aids. Den spridning som sker via infekterade sprutor och kanyler skall vi göra någonting åt. Vi kan aldrig acceptera att någon blir narkoman. Men vi kan inte heller låta bli att försöka hindra HIV-spridningen.

Om jag hade ett barn som inte var narkoman skulle jag säga: Stoppa all narkotika vid gränserna, så att mitt barn inte riskerar att bli narkoman! Om jag hade ett barn som använde hasch skulle jag säga: Inga fria sprutor, så att mitt barn frestas att bli sprutnarkoman! Om jag hade ett barn som var sprutnarkoman skulle jag säga: Ge mitt barn rena sprutor så att det

åtminstone inte riskerar att bli HIV-smittat! – Det går inte att lösa alla problem med *en* handling.

Vi anser att försöksverksamheten för att undvika ytterligare spridning av HIV och aids bör utvidgas, så att verksamheterna i Malmö och Lund utan någon större förändring ingår i den. Men då måste verksamheten kunna utvärderas vetenskapligt. Det är nödvändigt.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 5 och 11; den senare handlar om anonymitet vid provtagning.

Jag har litet mera att säga. Miljöpartiet de gröna känner stor oro inför den framtida utvecklingen på narkotikaområdet. Vi tror att den pågående harmoniseringen med EG kommer att innebära förändringar av vår narkotikapolitik. Den största faran ser vi i minskad gränskontroll. Vi borde i stället utöka narkotikakontrollen vid gränserna. Dessutom finns det en fara i harmoniseringen när det gäller alkoholpolitiken. Den kan leda till ökad alkoholkonsumtion, och det kan vara inkörsporren till ett ökat narkotikamissbruk. Tack för ordet!

Anf. 16 ANN-CATHRINE HAGLUND (m):

Herr talman! Kampen mot narkotikamissbruket måste föras med samma kraft som kampen mot aids! Med samma kraft och med samma envishet.

I socialutskottets betänkande 21 står: "Samhället får inte vare sig i ord eller handling agera så att den ena kampen uppfattas som mindre viktig än den andra."

Detta kan inte betonas för mycket! HIV-virus och narkotika är båda ödeläggande om än på olika sätt. Vi får aldrig prioritera bekämpning av det ena på bekostnad av det andra. De signaler man i så fall sänder ut kan få mycket omfattande konsekvenser.

Uppfattas det som om vi slappnar av i vår bestämda attityd mot narkotikan kan följderna bli ödesdigra.

Herr talman! Vi har i moderata samlingspartiet en mycket bestämd uppfattning när det gäller synen på narkotika, på missbruket, vården och behandlingen. Denna syn har vi redovisat många gånger här i riksdagen. Vi har också gång på gång – inte minst i riksdagen – påtalat hur avgörande arbetet mot missbruket är när det gäller kampen mot HIV-smittans spridning.

Att acceptera fri utdelning eller fritt utbyte av sprutor och kanyler till missbrukare är för oss fullständigt otänkbart. Det finns i dag inget som tyder på att detta skulle vara ett verksamt medel för att stoppa spridningen av HIV. Ingen verksamhet, vare sig i Sverige eller utomlands, bevisar detta. En verksamhet med utdelning av rena sprutor och kanyler till narkotikamissbrukare kan inte godtas utifrån dagens kunskaper och erfarenheter. Inte ens erfarenheterna från utlandet är så entydiga som det har låtit här i dag. Vid FN:s narkotikakonferens 1987 t.ex. fanns ett betydande motstånd särskilt bland utvecklingsländerna mot utdelning av sprutor och kanyler. Vid bedömningen av WHO:s uttalanden från två expertmöten – det senaste 1988, där man mest rekommenderade länderna att överväga införandet av kontrollerade program – har det betydelse vilka experter som deltar.

Vi moderater har dock när det gäller regeringens förslag om försöksverk-

samheten med utdelning av sprutor och kanyler till narkotikamissbrukare kommit fram till olika ställningstaganden – trots att vi har helt och hållet samma bestämda uppfattning när det gäller narkotikamissbruket.

Efter att länge ha följt arbetet med att begränsa HIV-smittans spridning och efter att noga ha analyserat och övervägt problematiken, har jag tillsammans med mina medmotionärer kommit fram till att vi – liksom regeringen – inte vill motsätta oss en viss, mycket begränsad försöksverksamhet med bestämda villkor så att det blir möjligt att skaffa underlag för en vetenskaplig utvärdering och bedömning.

Jag vill dock gärna erkänna att jag är mycket tveksam, och jag tycker det är svårt att medge försöksverksamhet ens med stränga krav på vetenskaplighet. Jag instämmer i åsikten att det är nödvändigt att få ett vetenskapligt underlag. Det finns så mycket tyckande och tvärsäkerhet i den här debatten, för att använda Daniel Tarschys ord: enkelspårighet åt båda hållen. Det finns också människor med djup övertygelse för eller emot utdelning av rena sprutor. Den har de utifrån lång erfarenhet av arbete bland missbrukare och HIV-smittade missbrukare. En vetenskaplig utvärdering kan ge oss kunskap och underlag för en vidare bedömning.

Jag instämmer i det som Gudrun Schyman sade om att vi måste skaffa oss kunskap utifrån våra egna förhållanden och utifrån vår svenska syn på bekämpningen av narkotikan.

Många av oss som följt arbetet mot narkotikamissbruk och mot spridningen av HIV hade trott att verksamheten i Lund skulle ge ett vetenskapligt underlag. Det gjorde den inte. Det hade varit värdefullt om verksamheten i Lund hade givit underlag för vetenskaplig utvärdering. Jag delar nu utskottets uppfattning att verksamheten i Malmö inte motsvarar de krav på kontrollerbarhet man måste ställa.

I motion So17 säger vi motionärer att vi i likhet med regeringen anser att det saknas vetenskaplig grund för att anse att man kan förhindra spridning av HIV genom att starta fler utbytesprogram. Vi kan inte instämma i socialstyrelsens slutsats att fördelarna med en kontrollerad sprututbytesverksamhet överväger nackdelarna. Ej heller kan vi biträda socialstyrelsens förslag till fortsatt och utbyggd försöksverksamhet. Denna verksamhet skulle kunna bli alldeles för omfattande. Socialstyrelsens förslag står i klar strid mot riksdagens restriktiva hållning att eliminera alla led i narkotikahanteringen, ett förhållningssätt som är i samklang med ansträngningarna att begränsa HIV-smittan. Regeringens förslag till försöksverksamhet är mycket restriktivare än socialstyrelsens, vilket visar att regeringen i stort sett delar den syn som vi har som står bakom motion So17. Vi motionärer säger därför att om det finns förutsättningar att göra en strikt vetenskaplig utvärdering av metodens effekter, vill vi efter stor tvekan inte motsätta oss en försöksverksamhet i mycket begränsad omfattning.

Vi föreslog dock ytterligare villkor för försöksverksamheten, av vilka följande är de viktigaste:

Försöksverksamhet får medges på högst tre platser i landet. Hållbara garantier måste skapas för att verksamhet med utbyte av sprutor och kanyler ej förekommer utanför försöksverksamheten.

Inga nya storstadsområden utanför Malmö–Lund-området får komma i

fråga för försöksverksamhet. Om verksamheten i Malmö–Lund skall fortsätta skall den dock utformas så att den ger underlag för vetenskaplig utvärdering, annars skall den avbrytas.

Herr talman! Jag kan nu konstatera att de flesta av kraven i motion So17 blivit tillgodosedda av utskottet.

Särskilt viktiga är de ställningstaganden utskottet gjort när det gäller att Storstockholmsområdet bör undantas. Det torde vara mycket svårt att i Stockholmsområdet kunna begränsa en eventuell försöksverksamhet ens med mycket bestämda kriterier. Viktigt är också att verksamheterna i Lund och Malmö ändras om de skall få ingå i kommande projekt, att socialtjänstens medverkan är en absolut förutsättning för försöksverksamheten samt att utbyte av sprutor och kanyler inte får ske utanför försöksverksamheten.

Med utskottets skrivningar får vi en uppstramning av en verksamhet som för närvarande har spritt sig alltför okontrollerat i vårt land.

Utskottet gör mycket bestämda skrivningar, och det är bra. Villkoren för försöksverksamheten blir därmed mycket restriktiva, och det skall de vara. Om det inte går att genomföra en försöksverksamhet som kan ge underlag för vetenskaplig utvärdering med de villkor som ställts – vilket vissa påstått – så visar det ju faktiskt att metoden inte håller. I en så allvarlig sak som denna är det nödvändigt att ha ett vetenskapligt underlag, att ha kunskap.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i socialutskottets betänkande 21 momenten 1, 2 och 3. I övriga moment yrkar jag bifall till de reservationer som har moderata namn.

I detta anförande instämde Bertil Persson och Inger René (båda m).

Anf. 17 BO HOLMBERG (s):

Herr talman! Jag skall i mitt inlägg kommentera utskottsmajoritetens ställningstaganden. Inledningsvis vill jag framhålla att Sverige har tre väldigt tydliga försteg i förhållande till många andra länder i arbetet mot aids.

Det första är vår kunskaps- och bildningsnivå. Den ger oss möjligheter till information och attitydförändringar hos hela befolkningen. Den situationen finns inte i många andra länder, framför allt inte i Afrika och Asien, där situationen är mycket svår.

Det andra är vår sammanhållna offentliga sjukvård. Här finns stor erfarenhet av smittspridning och stor kunskap att angripa problemen.

Det tredje är våra möjligheter att hantera drogmissbruket. De länder som inte klarar att hålla nere drogmissbruket kan heller inte på ett bra sätt klara HIV. I USA och flera andra länder är så mycket pengar inblandade i droghandeln att man där står inför en näst intill omöjlig situation. Sådan är dock inte situationen i Sverige.

Jag nämner de här tre förstegen också för att påminna om aids-delegationens arbetsmodell. Modellen säger att åtgärderna behöver länderanpassas. De insatser som delegationen gjort i Sverige är klart framgångsrika. Arbetsmodellen utgår från att insatserna måste anpassas till internationella och generella fakta, nationella förhållanden och de subkulturer som finns inom vårt land, t.ex. hos narkomanerna. Aids i Sverige måste med andra ord angripas utifrån vår situation. Resultatet kan vi nu avläsa: efter

några år av fint arbete är situationen den att aids är under mycket god kontroll i Sverige.

Nu fördjupas ytterligare arbetet med aids. Grundtanken är information, dels i massmedia, dels personinriktad.

Den stora uppmärksamhet som massmedia hittills visat aidsfrågan kommer knappast att fortsätta. Åren framåt blir från informationssynpunkt jobbigare, men lika viktiga. HIV har kommit för att stanna i samhället. Det betyder att trovärdig information har mycket stor betydelse. Central kunskap kommer att behövas och utvecklas. Aids/HIV behöver ingå som en bland flera sjukdomar i all sex- och samlevnadsundervisning. Skolans ansvar är stort.

Arbetet i aidsdelegationen inriktas nu på uthållighet och fortsatt engagemang hos alla dem som i tre fyra år gjort viktiga insatser. Detta – tillsammans med mångfalden av lokala insatser som nu pågår runt om i landet – ger oss goda möjligheter att nå fina resultat också framöver.

Varför säger då socialutskottets majoritet nej till en allmän utdelning av utbytessprutor till narkomaner och förordar i stället ett begränsat vetenskapligt försök? Jag vill ange några viktiga skäl.

För det första: Det är en samlad och entydig bedömning att vi i Sverige inte står inför en andra aidsvåg. Att i ett sådant läge vidta åtgärden utdelning av utbytessprutor till narkomaner är inte motiverat.

För det andra: Det är inte säkert att narkomangrupperna har sådant beteende att utbytessprutor hjälper. Det har debatten i dag rört sig kring. Det är lovvärt att pröva "engångsförslag" som utbytessprutor, använd kondom etc. Det är enkla budskap. Men ännu viktigare är att tränga ner i riskgruppernas kulturer, lära deras lagar och se hur de skall bli mottagliga för attitydförändringar. Just denna bredare och djupare ansats diskuteras just nu i aidsdelegationen för den fortsatta smittbekämpningen i Sverige.

För det tredje vill jag påminna om resultatet av den hearing som hölls i februari här i riksdagshuset. Där ställdes och besvarades två principiellt viktiga frågor:

Är sprututdelning i sjukvården i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet? Nej, blev svaret.

Kommer sprututdelning i konflikt med den nya narkotikalagstiftningen, som kriminaliserar bruket av narkotika? Ja, blev svaret.

Mot den här bakgrunden är jag förvånad över folkpartiets ståndpunkt. Man vill inte ens avvakta vetenskapliga försök utan tillåta utbytessprutor i humanitetens tjänst – om jag uppfattade det rätt.

Jag har stor respekt för det engagemang som många svenska läkare visar. Man vill inte att patienterna skall få aids, och då bör också utbytessprutor kunna tillåtas – så resonerar man.

Men folkpartiet är som bekant inte liktydigt med en grupp legitimerade läkare. Ett parti måste också väga in lagstiftningsfrågor och ta hänsyn till socialvårdens narkotikamål samt polisens och åklagarnas dilemma att kunna skilja mellan legala och illegala sprutor. Varför bortser folkpartiet från den verkligheten?

Det är också så att kriminalvården lyder under den allmänna sjukvårdslagstiftningen. Är det liberalt eller rättvist att undanta fångarna? Eller är det

möjligen så att man skall dela ut sprutor också på fängelserna?

Utskottsmajoriteten har i det här läget valt att förorda forskningsprojekt på högst tre orter i landet och undantar Stockholm, eftersom storstadsområdet Malmö–Lund redan påbörjat försök.

Sten Svensson m.fl. moderater säger också nej till vetenskapliga försök. Utskottsmajoriteten anser inte att riksdagen skall säga nej till vetenskapligt forskningsarbete – det kan aldrig vara rätt. Däremot är det en politisk fråga hur forskningens resultat skall tillämpas ute i samhället.

Allra sist, herr talman: Daniel Tarschys har i debatten i dag hävdad att Sverige skulle vara på kollisionskurs mot den medicinska kunskapen. Vad säger Världshälsoorganisationen? Jo, WHO säger att utbytessprutor bör övervägas *där det är lämpligt*. Det är ett annat beslut än vad jag uppfattade att Daniel Tarschys ville hävda i riksdagsdebatten i dag. Jag tror att en del – rätt eller felaktigt – uppfattade det som en generell rekommendation.

Vidare delar Svenska läkaresällskapet en enig internationell ståndpunkt att det icke finns några vetenskapligt klarlagda samband mellan utbytessprutor och HIV. Det råder närmast medicinskt konsensus på denna punkt, nationellt och internationellt. Det är alltså inte så att Sverige går emot den internationella vetenskapliga kunskapen, utan vi är väl i takt med den vetenskapliga kunskap som finns om sambandet mellan sprutor och HIV.

Därmed yrkar jag bifall till utskottets hemställan i samtliga moment.

Anf. 18 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Även Bo Holmberg är en relativ nybörjare i den här debatten. Jag hoppas att han så småningom lär sig det som nästa talare, Gertrud Sigurdsen, så småningom har lärt sig, nämligen att *inte* säga att aids är under mycket god kontroll i Sverige. Aids är inte alls under kontroll i Sverige. Vi vet att antalet aidssjuka kommer att öka under de kommande åren. Under 90-talet kommer vi att få mycket stora problem med att ta hand om och vårda alla de aidssjuka som kommer att insjukna efter hand bland dem som i dag är HIV-infekterade.

Bo Holmberg säger att det är en entydig vetenskaplig uppfattning att vi inte står inför en andra aidsvåg. Jag önskar att jag kunde instämma i det omdömet, men jag tror att en bedömning av den hypotesen, som har framförts av socialstyrelsens aidsexpert Robert Olin, bör anstå tills vi har samlat mera erfarenheter.

Det var många tvärsäkra omdömen från Bo Holmberg om vad som är vetenskapliga ståndpunkter. Han hade hört på en hearing att det inte stod i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet att dela ut rena sprutor.

Nu fattar man knappast beslut på basis av andrahandsuppgifter från en hearing. Den här frågan ankommer på HSAN, hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, att bedöma. HSAN har ännu inte haft något fall att bedöma, och följaktligen är frågan ännu inte bedömd i Sverige.

Som det klart framgår av regeringens skrivelse finns det inte något förbud i svensk lagstiftning mot att läkare när de finner det motiverat ur smittskyddssynpunkt förskriver rena sprutor. Det ankommer därför inte på riksdagen att med diverse hot i luften skrämja läkare att följa vad riksdagen anser vara

vetenskap och beprövad erfarenhet – eftersom detta inte heller ankommer på riksdagen att avgöra.

Anf. 19 BO HOLMBERG (s) replik:

Herr talman! Vad jag gjorde i mitt inlägg var att redovisa de bedömningar och de ståndpunkter som vi som ledamöter har utgå ifrån. Det var inget eget tyckande, utan det var den samlade bedömningen som finns i aidsdelegationen att vi inte står inför någon andra aidsvåg. Det var inget eget tyckande när jag hänvisade till att man i den utskottsbehandling som ordnades, där den samlade expertis som vi frågade sade att det icke föreligger någon vetenskaplig erfarenhet vad gäller utbytessprutor.

Jag är inte alls ute efter att skrämja eller hota våra doktorer, Daniel Tarschys. En fråga som togs upp under denna behandling var vad som skulle hända med de doktorer som i dag delar ut sprutor. Om olyckan skulle vara framme kommer frågan upp till bedömning av HSAN. Läkarnas företrädare var naturligtvis inte säkra på vad utfallet skulle kunna bli. Skulle utfallet bli negativt, kan frågan gå över till allmän domstol och läkare kan åtalas. Skall vi vara rädda om våra läkare, måste vi upplysa dem om den faktiska verkligheten.

Denna utskottsbehandling visade att vi måste ta oss igenom ett antal praktiska lagstiftningsfrågor innan man kan inta folkpartiets ståndpunkt att generellt ge klartecken till utbytessprutor. Jag är förvånad över, Daniel Tarschys, att ni från folkpartiets sida helt bortser från de komplikationer man måste ta sig igenom innan man kan säga att det skall bli en generell utdelning av utbytessprutor.

Daniel Tarschys är känd för att vara en realistisk och klok person som står med båda fötterna på jorden. I denna fråga har Daniel Tarschys tyvärr tappat fotfästet och hamnat på baken på en öde ö. Han sitter där litet isolerad och diskuterar dessa frågor. Jag ser gärna att Daniel Tarschys återkommer från denna isolering och är med i den bredare ansats mot HIV och aids som övriga utskottet försöker att göra.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarans förhandlingar.

Anf. 20 DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! På den öde ön har jag sällskap av Världshälsoorganisationen, Läkarsällskapet, Läkarförbundet, statens medicinsk-etiska råd, Alro, RFIIL, Läkare mot aids och Svensk psykiatrisk förening. Jag känner mig alltså i gott sällskap på den öde ön.

Jag vidhåller att klok politik och klokt smittskydd är att se till, att de narkomaner som på kort sikt inte kan avvänja sig från missbruket åtminstone inte råkar ut för det extra elände som det innebär att smittas av HIV. Det finns alltså en ganska bastant vetenskaplig opinion som menar att det är ändamålsenligt att försöka se till att sprutnarkomaner inte använder förorenade verktyg.

Jag vill korrigera Bo Holmberg på en punkt. Vi i folkpartiet har inte varit anhängare av någon allmän utdelning av rena sprutor. Vi har förordat det

program som socialstyrelsen, efter ingående prövning, har föreslagit. Det innebär att man bedriver utbytesprogram i nära samverkan med de instanser som är ansvariga för narkomanvården.

Anf. 21 GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! Det sker i dag ingen epidemisk utbredning av HIV-smitta i Sverige, men ändå sprids smittan fortfarande. Det betyder att HIV och aids kvarstår som ett samhällsproblem för överskådlig tid framåt.

Ett väl utbyggt testsystem och en internationellt sett mycket väl fungerande smittrapportering gör att vi i Sverige har en god bild av det epidemiologiska läget. Under det senaste året har varje månad rapporterats ett tjugotal nya fall av HIV-smitta. I många av dessa fall har smittan överförts redan i början av 80-talet.

Totalt hade vi i Sverige den sista mars i år 2 058 kända fall av HIV-smitta. Av dessa hade 275 insjuknat i aids, och sammanlagt 131 av dessa hade avlidit.

Även om läget alltså i dag kan te sig mindre hotfullt än vad det gjorde för två eller tre år sedan, så kan bilden av smittspridningen snabbt förändras.

Vi behöver mer kunskap om sociokulturella faktorer av betydelse för HIV-spridningen, och vi behöver fortsätta med kraftfulla insatser i det förebyggande arbetet under lång tid framöver.

Ett viktigt led i det förebyggande arbetet är den kampanj som aidsdelegationen planerar för våren och sommaren 1989. Den har redan inletts, och det blir en uppföljning på höstens kampanj. Målgrupp är framför allt personer med riskbeteende, ungdomar samt utlandsresenärer. Huvudkampanjen startar den 16 maj med annonser i dags- och veckopressen och med skyltar i tunnelbanor och på bussar.

Herr talman! Dagens betänkande från socialutskottet, som behandlar åtgärder mot HIV-infektion och aids, andas en ganska stor enighet bland de politiska partierna. Så har jag också upplevt situationen i aidsdelegationen under de år den verkat. Det har självfallet i en del frågor funnits meningsskiljaktigheter om vilka åtgärder som man bör vidta. I årets betänkande är det främst regeringsskrivelsen om försöksverksamhet inom hälso- och sjukvården, med utdelning av sprutor och kanyler till narkotikamissbrukare, som mött olika reaktioner.

Regeringsskrivelsen uttrycker, som har sagts av flera talare i dag, en mycket stor tveksamhet till fortsatt försöksverksamhet i enlighet med socialstyrelsens förslag. Regeringen gör också betydande inskränkningar i förhållande till vad socialstyrelsen har föreslagit – precis som anförts i den moderata reservationen 1: "Förslaget får knappt ett halvhjärtat stöd från regeringen. Reservationerna är många i regeringens skrivelse." Utskottsmajoriteten har – lyckligtvis, Daniel Tarschys – i betänkandet ytterligare snävat in möjligheterna till utökad försöksverksamhet. Jag hälsar det med mycket stor tillfredsställelse.

De som handlar mest logiskt och mest konsekvent i den här frågan är onekligen de moderater som kräver att utbyte av sprutor och kanyler till narkotikamissbrukare skall bringas att upphöra. Frågan om en kriminalisering av narkotikakonsumtionen har under många år drivits med frenesi av de borgerliga partierna, inte minst av folkpartiet. Sverige har tillsammans med

Norge den kanske strängaste lagstiftningen när det gäller narkotikamissbruket. Vi har en fast, hård politik som gör att vi inte resignerar. Målet är ett narkotikafritt samhälle. Jag tycker att folkpartiet har, i och med ställningstagandet i sin reservation till dagens betänkande, mjukat upp sin tidigare hårda attityd till narkotikamissbruket. Man säger i reservationen att det vore "oansvarigt att inte omedelbart och på bred front pröva även denna metod. Värdefull tid har redan gått förlorad genom den snäva attityd som riksdagen hittills har intagit."

Herr talman! Jag är ingen nybörjare när det gäller arbetet med att bekämpa HIV och aids, och jag är sannerligen ingen nybörjare när det gäller att arbeta mot narkotikamissbruket. Såvitt jag kan se går det inte att fastställa sambandet mellan sprututbytesverksamheten och den mycket låga smittspridningen bland injektionsmissbrukare i Malmö-Lund-området. I Amsterdam och Köpenhamn, där man har tillgång till rena sprutor, är smittspridningen stor bland narkomaner. Det vet vi. Ja, det är så att Holland och Danmark ligger i täten i Europa i fråga om smittspridning bland narkomaner, trots att just dessa länder tidigast och mest systematiskt gått in för utdelning av rena sprutor.

Herr talman! Egentligen är frågan om rena sprutor i mycket en skendebatt. Förmodligen ligger effekten av en sådan åtgärd nära plus minus noll.

Jag tycker att förespråkarna för rena sprutor och ökade metadonprogram vill göra det enkelt för sig. Med medicinska insatser, som strider mot vår narkotikapolitik, skall man kunna göra en avgörande insats när det gäller spridning av HIV. Har folkpartiets representanter satt sig in i hur narkotikamissbrukare fungerar eller kanske inte fungerar?

Missbrukare frågar sig varför de skulle handskas varsammare med sprutor som de hämtar på en infektionsklinik än med dem som de köper på stan. Dessutom säger många att det är enklare och billigare att skaffa verktygen på stan än att bege sig till en infektionsklinik. I vissa gäng och i vissa miljöer räknar alla med att alla är HIV-infekterade. De ser ingen anledning att göra sig omaket att ideligen hämta sprutor på infektionsmottagningen.

Någon har sagt: Hamnar man två man och en spruta på en restaurang i Stockholms city – vad gör man då? Det finns missbrukare som beskriver hur de sitter med en hel uppsättning med nya egna sprutor i jackan men ändå kommer att dela spruta med andra. Kanske det är ett uttryck för ett rituellt beteende. Hur som helst så är det grupp-psykologiska fenomen och praktiska omständigheter som spelar störst roll.

Detta är en verklighet som jag inte tror att vi skall tvivla på. Det är beklagligt att det är så.

Givetvis måste vi sätta in intensiva insatser för att förbättra narkomanvården. Och det har också gjorts under senare år. Arbetet med Offensiv narkomanvård, som startades för några år sedan, har givit resultat. Särskilda medel från aidsanslaget har också medverkat till ökade insatser. Och naturligtvis måste vi på alla nivåer och på alla sätt förstärka och intensifiera detta arbete. Där måste vi få kommuner och landsting att ta sitt ansvar. Det finns, Daniel Tarschys, anledning för de borgerliga politikerna i kommuner i Stockholms omgivning att verkligen tänka över om de gör insatser i det här sammanhanget.

Socialutskottet upprepar vad man tidigare vid flera tillfällen sagt: "När det gäller risken för spridning av HIV och aids bland narkotikamissbrukare har utskottet vid flera tillfällen framhållit att kampen mot narkotikamissbruket måste föras med samma kraft och envishet som kampen mot aids. Samhället får inte vare sig i ord eller handling agera så att den ena kampen uppfattas som mindre viktig än den andra."

Herr talman! Jag sade inledningsvis att de som är mest konsekventa i sin hållning när det gäller narkotikapolitiken är den del av moderaterna som i reservation 1 föreslagit att pågående sprututbytesprogram skall avbrytas. Om det vore praktiskt möjligt skulle jag vara beredd att stödja det förslaget. Men eftersom försöket i Malmöhus län pågår och eftersom det kommer att bli föremål för strikt vetenskaplig utvärdering, ser jag ingen realistisk möjlighet att genomföra detta förslag.

Herr talman! Med den ytterligare åtstramning av regeringsförslaget som utskottet medverkat till och som jag vid noggrann genomläsning tolkar som ett stopp för utökning utöver Lundaprojektet, nöjer jag mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 22 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! När två etiska principer strider mot varandra, kan man inte fatta beslut med utgångspunkt i bara en av dem. Frågan om rena sprutor till narkomaner i aidsförebyggande syfte är en typisk sådan fråga.

Å ena sidan har vi på mycket goda grunder kriminaliserat narkotikabruket och vill på alla sätt få bort det. Å andra sidan är intravenöst narkotikamissbruk en viktig smittkälla för HIV-infektioner, och de är i sin tur så gott som hundraprocentigt dödande. Sjävläkningen bland narkomaner är minst 40 %, men vad hjälper det om de har fått HIV under tiden?

Liv går i regel före andra etiska principer. De HIV-smittade narkomanerna smittar ju inte bara varandra inom gruppen utan även andra. Det allvarligaste är kanske ändå den risk som narkomaner med HIV-smitta utgör för tredje man. Unga flickor riskerar tyvärr att smittas vidare vid sexuell umgänge med narkomaner, vilket inte är så ovanligt.

Sjukvårdspersonalen löper stora risker för smitta vid operationer, vid förlossningar och injektioner liksom när det gäller gulsot. Men här är det en dödlig sjukdom de riskerar att drabbas av. Det senare är säkert en av förklaringarna till att de så helhjärtat stöder försök med rena sprutor, för att den vägen hålla tillbaka spridningen av aids.

Varje år som smittspridningen kan hejdas är av värde i väntan på vaccin och behandling. Dessutom har det faktiskt i Malmö–Lund visat sig att metoden med rena sprutor har givit en kontakt med narkomanerna som socialvården inte lyckades få och en möjlighet att påverka såväl missbruk som beteendemönster.

Smittspridningen i Malmö–Lund-regionen har inte varit större än i andra storstadsregioner, trots den absoluta närheten till Köpenhamn, där smittspridningen i narkomankretsar är 60–70 %. Detta bevisar ingenting, men det kan vara ett tecken.

Jag menar dock icke att man skall släppa rena sprutor fria på det sätt som folkpartiet vill. Vi måste kontrollera och följa verksamheten, utvärdera den

och granska resultaten och se om den får en verklig effekt. Samtidigt måste vi med all kraft bekämpa narkotikamissbruket.

Jag hyser mycket stor respekt för synpunkterna i reservation 1 men menar ändå att utskottet har funnit en väl avvägd medelväg när man talar om högst tre försöksområden, ingen utdelning till ungdomar, inga försök i Stockholm.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i mom. 1.

Anf. 23 ROLF L NILSON (vpk):

Herr talman! Jag vill i allt väsentligt instämma i de synpunkter som Daniel Tarschys har fört fram i sitt huvudanförande och i repliker. Jag vill också instämma i det mesta av det som Bertil Persson sade, men jag är inte överens med honom i hans slutsats, nämligen att acceptera utskottets förslag, utan jag delar den uppfattning som folkpartiet genom Daniel Tarschys har gett till känna. Jag tycker det är litet egendomligt att, såsom utskottsmajoriteten och regeringen har gjort, bygga ett ställningstagande på ganska löst grundade antaganden om att en förändring av en detalj i bekämpningen av spridningen av HIV-smitta och hepatit skulle innebära en så stor markering att grunderna för den restriktiva svenska narkotikapolitiken skulle komma i fara. Jag tycker det är fullständigt ogrundade farhågor och en väldig dramatisering av denna fråga.

Det har på ett olyckligt sätt byggts upp motsättningar mellan socialarbetare och socialtjänstens helhjärtade ansträngningar att hjälpa och stödja missbrukare och de insatser som görs av infektionsläkare och annan sjukvårdspersonal. Den motsättningen behöver inte finnas. De har samma engagemang att förhindra spridning av HIV och aids. Det visar försöken i de södra delarna av landet, främst i Lund. Det går bra att förena och samarbeta i insatserna från landstingspersonal, sjukvårdspersonal och socialtjänstpersonal. Det går t.o.m. bra att samarbeta med polisen i de fall där det finns en reell konflikt, nämligen när det gäller ett bruk som inte är legalt utan kriminaliserat.

Jag vill hänvisa till vad Gudrun Schyman sade, nämligen att vpk var det enda parti i riksdagen som motsatte sig kriminaliseringen. Man kan väl se dagens debatt som en bekräftelse på att vi då gjorde ett klokt ställningstagande. Om man undvikit att kriminalisera missbruket hade vi i dag kunnat slippa den delen av diskussionen.

Jag tycker det är en egendomlig prioritering när man värderar insatser mot narkotikamissbruket högre än insatser mot HIV-infektion och aids. Om det uppstår sådana konflikter måste man, om man tar de argument som Bertil Persson förde fram på allvar, prioritera smittbekämpningen. Aids är dödligt, efter vad vi vet i dag, medan en ganska stor del narkotikamissbrukare överlever, även om de är farliga under sitt missbruk, farliga för varandra och för oss andra.

Jag tycker också det är ett ganska egendomligt krav att socialtjänsten skulle ha vetorätt när det gäller försöksverksamhet. Det är principiellt felaktigt, tycker jag, att socialtjänsten utan yrkesexpertis och utan kunskap skulle kunna villkora medicinskt motiverade insatser. Konsekvenserna av ett sådant ställningstagande skulle mycket väl kunna bli att socialtjänsten också skulle föreskriva vilken typ av medicinering eller operation som skulle ske.

Det är ett fullständigt absurt ställningstagande.

Det har gång på gång hävdats att det inte finns några vetenskapligt hållbara belägg på de positiva effekterna av utdelning av rena sprutor eller av sprututbyte. Det som sägs är bara att dokumentationen inte är helt invändningsfri ur vetenskaplig synvinkel. Detta är inte detsamma som att den inte har något vetenskapligt värde eller att man inte kan lita på den. Den skulle alltså inte vara mindre värd än de lösa antaganden och de farhågor som tycks ha framförts när det gäller de förment negativa konsekvenserna av ett sprututbytesprogram.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till min motion Sol4, vilket i praktiken innebär bifall till de folkpartistiska reservationerna 2 och 4.

Anf. 24 JERRY MARTINGER (m):

Herr talman! Det måste starkt ifrågasättas om försök med sprututbytesprogram går att försvara från etisk synpunkt. Aidshotet har, menar jag, kommit att legitimera en verksamhet som rent av kan motverka andra viktiga strävanden inom narkotikapolitiken och på sikt även slå negativt mot det aidsförebyggande arbetet.

De erfarenheter som gjorts vid experimenten i Lund räcker enligt min mening inte till för några vetenskapligt hållbara slutsatser om att utdelning av sprutor till narkotikamissbrukare minskar risken för HIV-spridning. Större tillgång på sprutor kan i stället lätt leda till en ökning av injektionsmissbruket och därmed ytterligare spridning av HIV-smitta.

Den 15-åriga flickan som två gånger fått sprutor av en läkare i Lundaprojektet, trots att personalen vid det ungdomshem där flickan var intagen protesterade, har nu säkert fastnat i injektionsmissbruk, eftersom detta underlättats genom sprututdelningen. Det finns fler, liknande exempel.

Det ligger, herr talman, nära till hands att dra en parallell mellan det pågående sprutexperimentet och försöket med legal förskrivning av narkotika till stockholmsnarkomaner i mitten av 1960-talet.

Efter en kampanj med starka emotionella övertoner lyckades då en liten krets av personer vinna gehör för idén att narkotikamissbrukarna skulle få sin narkotika på recept för att de skulle slippa finansiera drogberoendet genom kriminalitet eller prostitution.

De som motsatte sig förslaget stämplades som inhumana och cyniska. Precis samma sak har skett med motståndarna till sprututdelning. Facit av 60-talsexperimentet visar emellertid entydigt att försöket var ett fatalt missgrepp, genom vilket välmenande personer bidrog till en okontrollerbar spridning av beroendeframkallande medel och till narkotikamarknadens expansion.

Förespråkarna för en sprutliberalisering nämner sällan det förhållandet att uppemot 15 000 injektionsverktyg aldrig har återlämnats vid Lundaförsöket, utan att dessa helt enkelt har försvunnit.

Med största sannolikhet har en hel del sprutor och kanyler blivit handelsvara precis som när stora mängder narkotika under 60-talets legal-förskrivningsförsök såldes på svarta börsen.

Risken är dessutom överhängande att infekterade missbruksverktyg hamnar i sandlådor och papperskorgar runt om i landet, vilket innebär att de

utgör en fara för exempelvis barn och renhållningsarbetare.

I regeringens skrivelse nämns inte det generande förhållandet att regering-
en för inte så länge sedan medverkade till stiftandet av en social vårdlagstift-
ning, jag tänker då på LVM och LVU, som ålägger läkare att rapportera och
initiera vård när de kommer i kontakt med injektionsmissbrukare.

Om sprututbytesprogrammen skall ha någon som helst dragningskraft på
narkotikamissbrukarna måste de som handhar programmen flagrant åsido-
sätta dessa lagar. I annat fall skulle det hela få ett snabbt slut, eftersom varje
kontakt om en spruta då skulle aktualisera ett ingripande enligt LVM eller
LVU.

Förespråkarna för sprututbytesprogrammen förefaller inte heller ha tagit
med i beräkningen den demoraliserande innebörden av att såväl polis som
socialtjänst förmodligen kommer att uppleva det som alltmer motsägelsefullt
och tveklaktigt att ingripa mot ett missbruk som andra ansvariga i
vårdsamhället underlättar.

Inte minst den omständigheten att sprututdelarna främjar ett beteende
som helt eller delvis finansieras genom kriminell aktivitet måste i synnerhet
för polisen te sig paradoxalt. Även om missbrukarna får fria sprutor måste de
ju i övervägande antalet fall fortfarande stjåla för att kunna finansiera sitt
missbruk.

Lika paradoxalt upplevde polisen sin situation under legalförskrivningsti-
den, då den stod inför den hopplösa uppgiften att försöka skilja legalt
förskriven narkotika från illegal. När det gäller sprutorna är man tvungen att
försöka skilja legalt utdelade sprutor från illegala sådana. De illegala skall ju
tas i beslag och förverkas.

För socialtjänsten, som har det yttersta ansvaret för missbrukarna inom sin
kommun och därför kan ställas till svars om man underlåter att ingripa, måste
en sprutliberalisering te sig ofattbar, i synnerhet som vårdlagarna nyligen
skärpts och ingripandeskyldigheten ytterligare betonats.

Hur skall socialtjänsten förresten kunna motivera ingripanden mot t.ex.
oralt missbruk eller haschrökning med bibehållen moralisk trovärdighet, när
andra vårdgivare samtidigt håller sprutnarkomaner om ryggen?

Det är också märkligt att de som förespråkar utdelning av sprutor till
narkotikamissbrukare inte tar i beaktande de erfarenheter som man har av
hur narkomaner fungerar. Mitt eget arbete bland missbrukare har exempel-
vis lärt mig att missbrukarna i akut- och bristsituationer sätter sig över de
risker det innebär att dela sprutor. Detta gäller självfallet också dem som
omfattas av sprututbytesprogram.

Jag kan inte se saken annorlunda än att sprututdelningsförfarandet är ett
för hela narkotikamotståndet förrädiskt stickspår som leder in på fel banor
och slutligen till att hela narkotikapolitiken spårar ur.

Varje initiativ som underlättar missbruk kommer att tas som intäkt för att
samhället mildrat sin syn på narkotikamissbruk. Varje åtgärd som underlät-
tar missbruk är i realiteten ett hot mot en effektiv narkotikapolitik.
Dessutom råder det inte några tvivel om att narkotikahandlingens olika
aktörer är mycket snabba att se och utnyttja narkotikapolitiska blottor
liksom luckor i lagen eller dess tillämpning.

Herr talman! I svensk narkotikadebatt råder inte längre några principiella

meningsskiljaktigheter i själva målfrågan. Alla har sedan slutet av 1960-talet varit överens om att narkotikamissbruk skall förebyggas och motverkas.

Debatten har i stället handlat om hur detta skall ske, och där har uppfattningarna skilt sig starkt utifrån olika föreställningar om bl.a. missbrukets orsaker, individens rättigheter och effekten av olika åtgärder.

Jag har, så länge som jag varit engagerad i frågan, hävdat att kampen mot narkotikan kan vinnas bara genom en kraftig dämpning av efterfrågan på missbruksmedlen.

Visst skall polisen fortsätta att bekämpa de stora narkotikasyndikaten lika hångivet som i dag, och visst skall tullen ha resurser. Men så länge efterfrågan består och förblir suveränt lönsam att tillfredsställa, ersätts en i dag sprängd och inläst narkotikaliga i morgon av en ny och inte sällan bättre organiserad.

Det är alltså det personliga normbrottet som är den moraliska grunden och det personliga narkotikainnehavet som är den juridiska grunden för narkotikamarknaden och de internationella syndikaten. Narkotikaligorna är med andra ord en senkommen följd av att efterfrågan på narkotika tillåtits växa och gynna en stormarknad.

En effektiv narkotikapolitik måste alltså lägga tyngdpunkten vid det enskilda missbruket, och med denna utgångspunkt samordna en rad åtgärder enligt en restriktiv och genomtänkt plan. Med det här sättet att se på saken blir varje åtgärd som underlättar missbruk ett direkt hot mot grunden för en sådan politik.

Förespråkarna för en friare tillgång på sprutor kan, så länge som de saknar denna orientering över problemet och följaktligen inte tar den restriktiva strategin på allvar, heller aldrig förstå varför en isolerad åtgärd kan vålla så stor skada och framkalla så hårt motstånd.

Sprututdelningsprogrammen kan, om de vinner genomslagskraft, vara början till en ordning där allt fler läkare med eller utan kontakt med narkomanvård och smittskyddsverksamhet börjar tillämpa sin egen narkotika- och aidspolitik.

En fortsättning av sprututbytesprogrammen kan med andra ord vara början till slutet för en politik som hittills markerat skillnaden mellan narkotikasituationen i Sverige och exempelvis den i Holland.

Det är därför helt fel att anställa jämförelse med Amsterdam och snegla på stadens desperata försök att hitta motmedel för en närmast katastrofal missbrukssituation, som tvingat ansvariga politiker och myndigheter att anamma en krass "räddas-vad-som-räddas-kan-filosofi".

Fortsatta försök med utdelning av sprutor cementerar en ordning där vårdvärldens motsättningar tillåts sabotera narkotikapolitikens restriktiva inriktning.

Herr talman! Det är nödvändigt att missbrukarna får entydiga budskap från ansvariga politiker. Men detta förutsätter att alla de människor och myndigheter som arbetar mot missbruk drar åt samma håll.

En entydig och restriktiv politik är historiskt sett den enda framkomliga vägen om man vill förhindra ett massmissbruk som i dagens värld blivit en huvudfåra för HIV-spridning.

Därför krävs också en lagstiftning som gör kroppsvätskekontroller möjliga vid misstanke om narkotikabruk och som ger polisen möjlighet att förmedla

fler kontakter mellan missbrukare och vård. En aktiv politik mot de kända missbrukarna slår dessutom hårt mot detaljhandeln och marknaden som helhet.

När nu missbruket, enligt många seriösa bedömare, växer såväl nationellt som internationellt sätts välfärdssamhället och demokratin på hårda prov. Om några år är det förmodligen för sent att vinna kampen mot narkotikan. Då återstår bara ett långsamt sönderfallande samhälle med ett okontrollerbart missbruk av ett otal rusmedel för generationer framåt.

Mot den bakgrunden är det nödvändigt att samla alla goda krafter bakom en politik som förenar humanism och effektivitet. Den politiken måste, som sagt, ha sin utgångspunkt i det enskilda missbruket och slå fast samhällets skyldighet att ingripa vid alla former av narkotikakonsumtion samt därtill fastställa påföljder som är konsekventa, omedelbara och avhållande på missbruk.

Eftersom narkotikan är ett samhällsproblem som rör hela svenska folket bör också den politiska kampen mot narkotikan samordnas tvärpolitiskt. Enligt min mening bör regeringen därför snarast ta initiativ till en parlamentariskt sammansatt kommission med uppdrag att snabbt utreda narkotikasituationen i landet och komma med förslag till förbättringar av narkotikapolitiken, så att statsministerns gamla löfte om "rent hus med knarket" kan infrias.

Herr talman! Tidigare var det tillåtet att knarka. Med då var det förbjudet med sprutor. Nu, när det äntligen har blivit förbjudet att knarka, då vill man tillåta utdelning av sprutor.

Det är verkligen en uppochnedvänd värld vi lever i!

Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 25 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Utskottsmajoritetens ställningstagande att kraftigt begränsa möjligheterna till försöksverksamhet med sprututbytesprogram i syfte att skydda narkomaner mot HIV-smitta och att begränsa spridningen av HIV i samhället inrymmer en principiell etisk fråga av allvarlig natur.

När vetenskap och beprövad erfarenhet, som ju styr läkarnas medicinska handlande, inte står i samklang med politiska beslut försätts läkarna i en brydsam situation. Hur skall de handla? Skall de följa den medicinska ledstjärnan eller lyda den politiska makten?

I fallet om sprututbytesprogram har vi haft en lång debatt om vad som är vetenskap och beprövad erfarenhet. Man har tolkat uttalanden i hearings på olika sätt. Faktum är att vi inom det medicinska området använder olika metoder, där hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd inte har prövat om metoderna är förenliga med vetenskap och beprövad erfarenhet. Läkaretablissemanget står emellertid bakom det medicinska handlandet. Det är en självklarhet att det är ett riktigt sätt att behandla patienter på.

Så har även blivit fallet i frågan om sprututbytesprogram. Det är sällan läkarkåren så enig står upp bakom ett program av detta slag. Det finns emellertid en restriktion. Eftersom det är en ny metod, vill man följa den i ett fortgående försök. Det är samma princip som när vi skall godkänna ett nytt läkemedel. Om vi finner att vi inte har följt läkemedlets verkningar under

tillräckligt lång tid, vill vi följa det noga i ett väl kontrollerat program. Det är detta som folkpartiet har ställt sig bakom, och inte ett fritt utdelande utan kontroll.

Sedan urminnes tider har man inom medicinen strävat efter att ge patienterna den behandling som är den mest effektiva och minst skadliga. Konstfel har straffats. Man utvecklade olika handlingsprinciper redan under antiken. Någon egentlig enande regelsamling kom dock inte förrän 1948 i andra världskrigets kölvatten. Det skedde efter händelserna i Nazityskland, som är ett ohyggligt exempel på hur den politiska makten kom i kollision med det medicinska handlandet. Genèvedeklarationen antogs av Världshälsoorganisationen 1949. Det väsentliga i denna är den paragraf som lyder: "Mina patienters hälsa skall vara min första plikt." Genèvedeklarationen har sedan kompletterats med andra deklARATIONER som är normgivande för psykiatriens verksamhet, klinisk forskning, utprovning av läkemedel etc.

I det här sammanhanget har jag vissa bekymmer om önskemålen om mer kontrollerad uppläggnig av prövningen av sprututbytesprogram. Det finns vissa gränser av etisk natur för hur man kan lägga upp sådana här prövningar, så att det blir helt invändningsfritt och utan att man skadar patienterna.

Läkarens handlande grundar sig alltså på vad vetenskap och beprövad erfarenhet har lärt honom eller henne samt på de etiska regler som tillkommit som stöd och skydd för patienterna.

Utskottets negativa inställning till sprututbytesprogram bottnar i tron att man sänder ut dubbla budskap om narkotika om man kriminaliserar narkotikainnehav och samtidigt godtar sprututbytesprogram. Så är inte fallet. Man vet att det är kriminellt att använda narkotika. Om man däremot inte bryr sig om narkomanerna och deras kontakters hälsa genom att inte ställa sig bakom sprututbytesprogrammet, sänder man ut signaler om att vi inte bryr oss om er och om att vi inte bryr oss om huruvida ni får ett liv och en framtid eller inte.

Jag vill rekommendera läsning av en bok om en flicka som heter Sara. Den är skriven av hennes far. Sara är en flicka som blev narkoman, prostituerad, och så småningom drabbades hon av HIV. Jag önskar att Sara aldrig hade smittats av HIV. Det är en fin flicka som borde ha haft många år framför sig.

Hur skall då läkarkåren handla nu när den politiska makten tycks gå emot den medicinskt vetenskapliga? Skall man lämna missbrukarna i sticket? Det är emot principen: "Mina patienters hälsa skall vara min första plikt." Skall man i stället bryta mot politiska beslut? Framtiden får utvisa vilken väg man väljer.

För egen del anser jag – där delar jag Rolf Nilsons uppfattning – att det här har blivit en onödigt stor fråga. Jag tycker inte att politikerna skall blanda sig i behandlingsfrågor och hur smittskyddet praktiskt skall genomföras. Jag tycker att det är den medicinska professionen som är ansvarig för hälsoskyddet och dess tillsynsmyndigheter, socialstyrelsen och hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, som skall avgöra vad som är vetenskap och beprövad erfarenhet.

Anf. 26 GÖRAN ÅSTRAND (m):

Herr talman! Jag dristar mig att gå in i denna debatt främst därför att jag under 20 år som ansvarig och delansvarig för sådana frågor i Stockholms stad har följt denna utveckling. Jag delar erfarenheter t.ex. med Gertrud Sigurdson. På 60-talet satt vi i barnavårdsnämnden i Stockholm, där de här problemen dök upp. Jag delar erfarenheter med Barbro Westerholm, eftersom jag under lång tid satt i socialstyrelsen. Jag delar också erfarenheter med Evert Svensson, eftersom jag lång tid satt i Kommunförbundets socialdelegation och arbetade med dessa frågor.

Jag säger detta därför att det har hänt så mycket på detta område under 60-talet, under 70-talet och under 80-talet. Det har hänt så mycket när det gäller narkotikamissbruket och dess struktur, att röka, knapra och spruta och syssla med uppåttjack eller nedåttjack, att förändra sin livssituation och att förstöra sig själv och förstöra för andra. Jag noterar hur samhällets attityd och riksdagens attityd successivt har förändrats och skärpts under de här årtiondena på grund av ökade kunskaper men också på grund av de erfarenheter man kan dra av missbruket och dess konsekvenser både för den enskilda människan och för samhället.

Det är mot denna bakgrund som detta beslut känns mycket svårt. Frågan har visserligen fått ytterligare en dimension, eftersom HIV och aids har fått debatten att föras i termer om hur vi skall rädda liv. Vi får nog ändå bestämma oss för vad denna debatt handlar om. Den handlar om samhällets, riksdagens, attityd till ett missbruk. Om vi för en debatt om att kriminalisera bruk och missbruk av narkotika, känns det svårt, herr talman, att samtidigt diskutera om man skall fortsätta en försöksverksamhet.

Man bör också klara ut att de sprutor som vi här diskuterar och som skulle kunna lämnas ut utgör en mycket liten del av kostnaden för det narkotikamissbruk som sprutorna är ett instrument för. Sprutor kostar några tiar på marknaden. Missbruket kostar – beroende på hur pass sofistikerat det är – någon eller några tusen kronor per dag. Pengarna har regelmässigt åstadkommit genom kriminalitet eller prostitution.

Dessa förhållanden är viktiga för ställningstagandet. Vi diskuterar således instrumentet, den ganska billiga sprutan, i relation till det tunga missbruket och dess konsekvenser.

Herr talman! Detta leder mig till att utan tvekan och med stort eftertryck säga att vi skall redovisa en attityd i detta riksdagsbeslut. Den attityden skall vara mot missbruket. Med stort eftertryck, herr talman, yrkar jag därför bifall till reservation nr 1.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendet.

Mom. 1 (upphörande av all verksamhet med utbyte av sprutor och kanyler)
Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 255 röster mot 44 för hemställan i reservation 1 av Sten Svensson och Per Stenmarck. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 2 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Prot. 1988/89:105
27 april 1989

*Åtgärder mot HIV-
infektion och aids*

Mom. 2 (villkoren för fortsatt försöksverksamhet)

Först biträdades reservation 4 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm med 41 röster mot 17 för reservation 5 av Marianne Samuelsson. 245 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 211 röster mot 43 för reservation 4 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm. 49 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (informationen om aids m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Sten Svensson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (tillkännagivande om resurser för skolans sex- och samlevnadsundervisning)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 146 för reservation 7 av Daniel Tarschys m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (upphörande av tvångsisolering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Ulla Tillander och Rosa Östh – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (viss översyn av brottsbalkens straffbestämmelser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Sten Svensson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (patientens kostnader för behandling enligt smittskyddslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Sten Svensson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (anonymitet vid provtagning)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 72 för reservation 11 av Daniel Tarschys m.fl.

Mom. 22 (maximering av antalet metadonpatienter m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 40 för reservation 12 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1988/89:105
27 april 1989

Hälsoupplýsning,
m.m.

6 § Föredrags

socialutskottets betänkanden

1988/89:SoU15 Socialstyrelsen m.m. (prop. 1988/89:100 delvis),

1988/89:SoU16 Vissa anslag till hälso- och sjukvård m.m. (prop. 1988/89:100 delvis),

1988/89:SoU14 Hälsoupplýsning m.m. (prop. 1988/89:100 delvis),

1988/89:SoU22 Ändrad beslutsordning för hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (prop. 1988/89:84) samt

1988/89:SoU19 Omsorg om äldre och handikappade (prop. 1988/89:100 delvis).

Tredje vice talmannen meddelade att socialutskottets betänkanden 15, 16, 14, 22 och 19 skulle debatteras i ett sammanhang.

Hälsoupplýsning, m.m.

Anf. 27 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Svensk sjukvård står ständigt i centrum av den politiska debatten. Detta är, som jag ser det, en självklar följd av våra behov dels att själva bli omhändertagna om vi blir sjuka, dels att våra nära, som kanske drabbas av någon sjukdom, får den vård de behöver.

Alla undersökningar visar att vi i Sverige är beredda att satsa stora belopp för att få en fungerande sjukvård. Vid en internationell jämförelse ligger inget land högre än Sverige i fråga om sjukvårdskostnader. Nästan var tionde krona av allt vi arbetar ihop går till att täcka sjukvårdens kostnader. En svensk kan under ett yrkesverksamt liv få betala mellan 750 000 kr. och 1 milj. kr. enbart i landstingsskatt till sjukvården. Till detta kommer våra avgifter till sjukförsäkringen. Jag tror att vi alla är beredda att betala för detta. Men det är därför inte moraliskt riktigt att enskilda och familjer som gör denna stora satsning via skattsedeln sedan på olika sätt ändå möter en lång rad problem. Det är inte rätt mot patienterna, och det är heller inte rätt mot personalen.

På olika sätt får vi bevis på att svensk vårdpersonal är utomordentligt framstående inom sitt område. Vid konferenser och kongresser världen över framhålls ofta svensk vårdpersonal som ett föredöme. Samtidigt ökas Sveriges svårigheter att rekrytera och behålla bl.a. sjuksköterskor. Vårdpersonalens möjligheter att påverka hur vården skall utformas och påverka den egna arbetssituationen är utomordentligt små.

En av orsakerna till problemen är förmodligen att arbetsgivaren har monopol just på att vara arbetsgivare. Han känner sig som en monopolist, och han uppträder i många fall som en sådan.

Det gäller uppträdandet mot patienterna, gentemot vilka den rådande socialdemokratiska ideologin inte enbart myntat det fullständigt inhumana begreppet "klinikfärdiga" patienter, utan den har också de facto gett oss sadana. Det har skett genom att man i olika sammanhang klippt av vårdkedjan, genom att man föreslagit nedläggning av ålderdomshem och genom att man motsatt sig stöd till olika privata vårdhem. Det gäller också uppträdandet mot de anställda. Det är förmodligen bara i ett system med

monopol som en sjuksköterska med småbarn tvingas arbeta tre julhelger i rad. Och när hon påtalar det och ber om ledigt får hon höra, att "passar det inte så kan du sluta".

Det är bara i ett sådant okänsligt system som man accepterar att 19 av 20 narkosköterskor slutar.

Exemplen skulle förmodligen kunna mångfaldigas. Det räcker med att slå upp en dagstidning för att se hur stora problemen är.

Det är enbart i ett samhälle där det i praktiken bara finns en arbetsgivare som sådant här kan förekomma.

I ett samhälle där vårdpersonalen har flera arbetsgivare – och där det skulle bli möjligt med de åtgärder som vi moderater föreslagit – skulle sjuksköterskor på många sätt ha betydligt bättre anställningsförhållanden än i dag, inte minst beroende på att landstingen själva skulle bli betydligt bättre arbetsgivare, av det enkla skälet att de helt enkelt skulle tvingas till det.

Som läget är i dag har ju flertalet sjuksköterskor en lön efter skatt som inte enbart tillhör de lägsta i Europa utan som med rätta upplevs som en oförsämndhet för ett ansvarsfullt och tungt arbete.

Sjukvårdskrisen bygger ytterst på att politiker inte respekterar patienters och personalens värderingar och önskemål.

Och detta är ju inte det enda problemfyllda området.

Socialdemokraterna har formligen tappat greppet om rättsläkarstationerna, om den rättspsykiatriska verksamheten och om det som brukar kallas för hälso- och sjukvården i krig. Därmed har också i praktiken socialdemokraterna tappat greppet om ett par av de mest betydelsefulla delarna av den svenska rättsstaten.

Man kan fråga sig: Varför är det då så här när stora resurser satsas och personalen gör utomordentligt fina insatser? Ändå uppvisas anmärkningsvärda brister. I åtminstone tre avseenden hävdar sig Sverige allt sämre i internationella jämförelser:

- * Det första är att många svårt sjuka får vänta alltför länge på behandling och vård. Många förtvivlade patienter invalidiseras och t.o.m. avlider under väntetiderna i köer. Andra måste vårdas i sina hem trots att möjligheterna till vård där är uttömda för länge sedan.
- * Det andra är att de flesta svenskar – till skillnad från vad som är vanligt i Europa – inte har en fast och etablerad kontakt med en egen läkare.
- * Det tredje är bristen på valmöjligheter. Inte minst för de äldre vore det tryggt att veta att man t.ex. kan välja det vårdhem eller annan vårdform som passar bäst, att kunna säga till landstinget att den vård ni erbjuder tycker jag inte är bra. Jag väljer en annan. Valfriheten är i dag utomordentligt begränsad.

De här bristerna beror på sjukvårdens organisation, struktur och finansiering.

Ytterst beror problemen på en allmän övertro på politiska lösningar. Sjukvården är uppbyggd på stora enheter. Landstingen har i genomsnitt 15 000 anställda. Förändringar – om man nu över huvud taget vill ha sådana – kräver lång förberedelsestid i en trög beslutsprocess. Och det är inte

patienterna eller vårdpersonalen som bestämmer; det gör landstingspolitikerna.

Dessa politikernas roll är långt ifrån entydig. Samtidigt som landstingspolitikerna skall vara patientföreträdare skall de också ansvara för såväl sjukvårdsproduktion som finansiering. Att söka förena så olika uppgifter leder bevisligen inte till något gott resultat.

Patienterna sätts på undantag, när nyckfullheten får råda och den socialistiska vårdideologins pendel svänger från den ena ytterligheten till den andra. Ett år skall institutionsvården byggas ut. Ett annat skall den bokstavligen rivas ned. I likriktningens samhälle är det alltid den enskilde som blir lidande. Förutom att långa operationsköer vållar lidande medför de också stora onödiga kostnader. Sjukvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut har visat på detta. Man framhåller i en rapport att när det gäller operationer av grå starr sjunker samhällets kostnader för hemtjänst, sjukskrivning och produktionsbortfall. De minskade kostnaderna räcker till att betala tre operationer av fyra, dvs. 75% av patienterna skulle kunna få sin väntetid betydligt förkortad bara genom en omfördelning av resurserna.

Den moderata vårdgarantin föreslogs för att snabbt komma till rätta med vårdköerna. Den innebär att svårt sjuka som tvingas vänta på behandling redan i dag skall få en rätt att söka vård hos en privat vårdgivare, ett annat landsting eller kanske t.o.m. utomlands om det skulle vara nödvändigt, utan att det kostar mer för patienten. Varför motsätter sig egentligen socialdemokraterna kravet på en vårdgaranti?

Vi tycker också att sjukvården skall ändras så att den blir "gränslös" över hela landet. Det är orimligt att patienter i sitt val av sjukvård skall vara begränsade enbart till det "egna" landstinget eller, ännu värre, det "egna" upptagningsområdet.

Svensk sjukvård av i dag befinner sig vid ett vägskäl. Dagens struktur och organisation kommer ytterligare att befästa problemen om ingenting görs. Köerna kommer att bli längre, samtidigt som skatterna blir allt högre. Missnöjet kommer att bli än mer uttalat bland både patienter och personal. Paradoxen är att mer pengar till landstingen kan göra problemen värre, därför att sättet att fördela dem fortfarande är fel. Resurser riskerar att gå till sjukskrivningar i stället för till vård.

Det gäller därför att få en finansiering, där patienten har det avgörande inflytandet och som gör sjukvårdspolitikernas roller klarare. En allmän, obligatorisk sjukvårdsförsäkring skulle begränsa den politiska planeringen och styrningen. Nyckfulla omkastningar i sjukvårdspolitiken skulle kunna undvikas. I stället blir det patienten som gör de nödvändiga prioriteringarna, när resurserna följer patienten i valet av sjukvård. Därmed skulle det också bli patienten och inte landstingspolitikerna som tar ställning till enskilda alternativ. Då kan flera små enskilda vårdgivare släppas fram. Sjuksköterskor som vill öppna egna vårdhem eller distriktssköterskemottagningar är bara några exempel bland många tänkbara. Det skulle innebära små arbetsplatser, där personalen direkt kan påverka arbetets innehåll och miljö.

Sjukvårdsförsäkringen skulle ge alla rätt att välja vård, utan att det kostar mer för patienten. En sådan sjukvårdsförsäkring kan ersätta landstingsskatten som vårdens viktigaste finansieringskälla. Personalens möjligheter att

välja arbetsgivare och påverka arbetet skulle öka betydligt.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till de reservationer som vi moderater finns med på i socialutskottets betänkanden som behandlas nu och dessutom till reservation 7 i betänkande SoU19.

Anf. 28 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! God hälsa är en av de allra viktigaste förutsättningarna för att människor skall kunna leva ett aktivt socialt liv och tillfredsställa sina behov.

I Sverige har vi antagit en hälso- och sjukvårdspolitik som vi kan vara stolta över och där två av de övergripande målen är:

vård på lika villkor för hela befolkningen och
förbättrad folkhälsa genom en aktiv och samordnad hälsopolitik.

Samma målsättning går igen i Världshälsoorganisationens strategi "Hälsa för alla år 2000", som Sverige har drivit och alltså också ställt sig bakom.

Vård på lika villkor innebär att alla – oberoende av ålder, kön, nationalitet, bostadsort, utbildning, betalningsförmåga, etnisk tillhörighet etc. – kan erhålla kvalitativt god vård. Det är ett centralt vårdpolitiskt mål att förbättra möjligheterna att erhålla god vård för de grupper som i dag oftare än andra har svårt att få sådan – exempelvis glesbygdsbor, invandrare, ensamstående, äldre, långvarigt arbetslösa, förtidspensionerade och handikappade.

Trots att Sverige lägger ned 9 % av bruttonationalprodukten på hälso- och sjukvård och därmed intar en av tätplatserna i världen brottas hälso- och sjukvården med stora problem. Man kan tala om ett Proppsverige. Propparna är förorsakade av onödiga regelsystem men också av bristen på flexibla lösningar, fantasi och mod hos beslutsfattarna, vilket leder till köer och väntande i vården – något som i sin tur negativt påverkar människors hälsa och livskvalitet samt personalens trivsel och arbetstillfredsställelse.

Varför har det då blivit så här? Ja, till en del finns faktiskt svaret i regeringens skrivningar i budgetpropositionen och i utskottsmajoritetens formuleringar. Statens vilja och förmåga att tackla problemen på ett effektivt sätt lyser med sin frånvaro. Man kryper bakom Utredningssverige, som lägger en kall förlamande hand över alla nya initiativ medan utredning pågår. Man kryper bakom landstingen och kommunerna. Staten, regeringen, undandrar sig sitt ansvar på detta område under förespegling att maktinstrument saknas. Det tycker jag är helt fel. Att det är fel framgår mycket klart av folkpartiets olika motioner, där vi föreslår förbättringar som staten faktiskt har möjlighet att genomdriva om bara viljan finns.

Folkpartiet anser att staten tydligare måste visa sin vilja att tackla problemen och underlätta för lokalt ansvariga att utveckla nya verksamheter och att finna nya vägar. Med folkpartiets miljardprogram – i det här sammanhanget utgör 1 miljard mindre än 1 % av den totala hälso- och sjukvårdsbudgeten och mindre än 1 % av socialdepartementets totala budget – kan livsvillkoren på ett avgörande sätt förändras för äldre, handikappade och människor som köar för vård.

Det handlar om sådana saker som ombyggnad av vårdinstitutioner, förhindrande av nedläggning av enskilda vårdhem, särskilda statsbidrag för

insatser som syftar till att man skall kunna komma till rätta med vissa köer, skapande av ett hjärnskadecentrum för svårt hjärnskadade, träningscenter för barn med ovanliga handikapp, gravt rörelsehindrade ungdomars gymnasiestudier, blindhundar, åtgärder som bidrar till att man lättare får bilstöd, leasing av bil för handikappade och bidrag till handikapporganisationer. Vidare kan nämnas husläkarna. Det är viktigt för både vårdtagare och vårdgivare att det finns en kontinuitet.

Jag skulle vilja hävda att vårdgivarna får den bästa fortbildningen genom sina patientkontakter. Men det förutsätter att det finns en kontinuitet i hälso- och sjukvården.

Olika organisationer – t.ex. handikapporganisationer – är till stor hjälp. Med ganska små medel är det möjligt att skapa ett utomordentligt bra extra tillskott genom att pengarna betyder så mycket för organisationernas möjligheter att hjälpa olika grupper som behöver deras stöd.

Med vårt program är det också möjligt att spara resurser. Jag tänker då exempelvis på borttagandet av signeringstvänet i fråga om patientjournaler. Den frågan debatterades i riksdagen i höstas. Här skulle vi få en besparing som faktiskt är mera väsentlig än vad många tror.

Att utnyttja invandrare som har utländsk vårdutbildning skulle helt klart bidra till att resurser kunde sparas. Dessutom skulle vården förbättras för många av våra invandrare. En avveckling av NUU är ett annat exempel.

Regeringens skrivningar vittnar också om bristande förståelse för hur det är för personalen inom hälso- och sjukvården att inte få göra ett fullgott arbete på grund av bristande resurser och hinder när det gäller egna initiativ och flexibla lösningar.

Ett uppseendeväckande exempel här är rättspsykiatrin. Patienter har fått vänta olagligt länge på undersökning med allt vad det innebär såväl i form av mänskligt lidande som för den lojala personal som försökt att göra sitt bästa men som på grund av bristande resurser och osäkerheten om det framtida huvudmannskapet inte har kunnat göra maximala arbetsprestationer. Jag gjorde vad jag kunde när jag arbetade i socialstyrelsen för att raska på en förändring. Men frågan om rättspsykiatrins framtid fastnade redan 1982 i regeringskansliet och tycks sitta fast där fortfarande. I detta avseende har vi i folkpartiet föreslagit att ytterligare pengar anslås för det förändringsarbete som behöver komma till stånd. På sikt kan sådana insatser kanske leda till lägre kostnader för verksamheten.

Samtidigt måste jag säga att jag gläds åt att rättsmedicinen nu får 4,9 miljoner. Vi i folkpartiet hade motionerat om att den skulle få 5 miljoner. Det lönar sig alltså att arbeta politiskt!

Vidare är vi i folkpartiet besvikna över regeringens låga profil när det gäller folkhälsoarbete. Sex år har gått sedan vi ställde oss bakom WHO-målen, och det är tio år kvar tills dessa skall vara förverkligade. Jag tror att det i dag är ganska exakt 3 900 dagar till dess. Av tillgänglig statistik framgår att vi inte är särskilt framgångsrika i vårt arbete. Man står still och stampar och tar t.o.m. ett och annat steg bakåt. Ett exempel på att man går ett steg bakåt är abortutvecklingen. Om man skall få fart på det här arbetet, måste det finnas en politisk vilja som drivkraft. Denna vilja måste komma till uttryck på hög politisk nivå. Vi i folkpartiet har den viljan och vi har också

föreslagit att en rad åtgärder skall vidtas som redan har stor framgång i andra länder – något som vi alltså borde kunna ta efter här utan att det för den skull behövs ett långdraget utredningsarbete.

Jag tänker då på t.ex. åtgärderna mot tobaksbruket. WHO har som mål att det skall bli en halvering av tobakskonsumtionen fram till mitten av 90-talet. Ett annat mål är att 80 % skall vara rökfria.

Det är viktigt att starta en sådan kampanj tidigt i människors liv. Rökfrihet inom barnomsorgen är således en självklarhet. Snusning måste stävjas. Här är det viktigt med en kampanj. Dessutom skall det vara produktkontroll av tobaksvaror. Det behövs också mera medel för tobaksinformation.

Läkemedelsberoende och läkemedelsmissbruk är ett annat område där det är bekymmersamt. Här finns det dock möjligheter att stävja bruket i större utsträckning än som i dag är fallet.

När det gäller det abortförebyggande arbetet fordras det skyndsamma initiativ, inte utredningar. Här ingår efterkontroll hos kurator och stöd till dem som ansöker om att få göra abort. Vi har blivit avtrubbade av de höga talen i detta sammanhang. Men i bakgrunden finns det faktiskt 37 000–38 000 par som har haft det väldigt bekymmersamt med sina ställningstaganden.

Det finns också annat som är viktigt, t.ex. stödet till IPM och inrättandet av ett folkhälsoinstitut. Allt detta är bara en del av folkhälsoarbetet.

Med det anförda yrkar jag bifall till samtliga reservationer av folkpartiet som fogats till de betänkanden från socialutskottet som nu debatteras samt till centerns reservation 7 i socialutskottets betänkande 19 om statligt bidrag till Skärholmens gymnasium. Visserligen har en utredning tillsatts som skyndsamt skall ta sig an detta, men med de erfarenheter som vi har av Utredningsverige inser vi att det kommer att ta för lång tid. Alltför många elever kommer att drabbas negativt om staten inte går in och finansierar elevernas studier under mellantiden.

Herr talman! Ett sådant här handlingssätt skulle stå i samklang med den princip som läkarna arbetar efter, som jag tog upp i det förra inlägget: Mina patienters hälsa skall vara min första plikt. Det kan översättas till oss politiker: Människornas hälsa och välbefinnande skall vara vår första plikt. Den principen är en självklarhet för folkpartiet, och jag hoppas att den är det också för andra partier.

Anf. 29 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Situationen på flera av de områden som vi nu debatterar har länge framstått som både risig och krisig. Det ena problemområdet läggs till det andra. Jag syftar t.ex. på rättsmedicinen, rättspsykiatri och sjukvården som helhet med speciell tonvikt på äldreomsorgen.

Vad som också oroar är att det från regeringens sida saknas ett resolut och handlingskraftigt grepp om situationen. Det saknas helt enkelt en problemmedvetenhet, den insikt och omtänksamhet som leder till att man föregriper och förebygger.

Det finns en erfarenhet som torde vara allmän, nämligen att ingenting är färdigt en gång för alla. Det känner varje husägare till, som hela tiden måste se över än det ena än det andra. Detsamma gäller vårdpersonalen, som hela

tiden måste följa upp varje patient. Människor som har till uppgift att sköta maskiner i verkstäder eller maskinrum måste ständigt se över, lyssna och kontrollera.

Uppgiften är densamma för en regering som på sitt ansvar har att vårda och värna det samhälle som vi med gemensamma krafter har byggt upp. Om vaksamheten är otillräcklig dröjer det inte länge innan bristerna börjar märkas.

Jag vill ta upp några sådana områden, där regeringens försummelser är uppenbara och där det finns anledning att kritisera regeringen för senfärdighet, vare sig denna beror på bristande insikt eller bristande initiativförmåga.

Jag vill kort beröra det som har skett på rättsmedicinens område. Det är ett område som är centralt för rättsvård och rättssäkerhet i landet. Det slogs larm, men det var som om det skedde för döva öron. Det gav ett intryck av att ekonomiska överväganden helt hade tagit överhanden över andra för samhället som helhet väsentliga aspekter. Ett starkt tryck från bl.a. oss i centern tvingade vår minoritetsregering att skynda på, och en lösning har nu kommit till stånd.

Ett annat område som har ett nära samband med rättsväsendet är rättspsykiatrin. Här har det ännu inte gått att nå en lösning på den kris som ingen gärna kan sväva i okunnighet om. Det är ett exempel på bristande översyn, som leder till att det en gång uppbyggda systemet hotar att förfalla. Vi har reserverat oss till förmån för en omedelbar lösning av problemet.

Statens institut för psykosocial miljömedicin, IPM, sysslar med stressforskning och har ett grundmurat anseende för forskning på ett viktigt socialmedicinskt område. Här har gjorts pionjärinsatser, och det är mycket viktigt att den verksamheten får fortsätta. Man sysslar med ett område som berör allt fler människor som är yrkesverksamma, och resultaten av detta arbete är direkt tillämpbara på alla de människor i vårt samhälle som är påverkade av den högt uppdrivna arbetstakten.

Nu lever IPM på marginalen och har begärt medel för att över huvud taget kunna fortleva. Det borde inte vara svårt för en regering som i valrörelsen lovade att kartlägga de hälsorisker som finns inom arbetslivet att inse behovet av resurser för IPM.

Ingen vet i dag hur många människor som plågas av det svårgripbara som diffust kallas stress, men som för de många som är drabbade är något högst påtagligt. Man kan inte tala om miljöförbättring utan att också ta med detta i panoramat. Uppgiften är dubbel: dels att kartlägga och klarlägga var orimliga stressymtom i arbetet sliter på människors hälsa, dels att lära människor att öka motståndskraften mot det mer normala stressandet, som alla känner av mer eller mindre. Det är en fråga som har med både miljö och livskvalitet att göra.

Det finns framför allt tre pensionärsorganisationer. En är större än de andra, men alla har sitt berättigande – det ifrågasätter ingen. Den fördelning av statsbidrag till pensionärsorganisationerna som nu gäller är dock orättvis. Principen för grundbidraget måste vara att det skall täcka kostnader som är i stort sett desamma oavsett organisationernas storlek.

Vi har i en gemensam reservation från folkpartiet, moderaterna, miljöpartiet och centern pekat på det orättvisa system som nu tillämpas och jämfört

det med andra frivilligorganisationer, där det generella mönstret är att grundbidraget är betydligt större än det rörliga bidraget. Varje organisation oavsett storlek har fasta kostnader som måste täckas. Det är också samma princip som tillämpas när det gäller stödet till de politiska partierna.

Regeringen borde snarast ändra på detta. För att man skall avvika från de regler som annars gäller genomgående, krävs en hållfast motivering, men någon sådan har inte presterats.

Antalet aborter ökar oroväckande. Alla partier är överens om att det är en oroande utveckling. Att den oron är så allmän antyder att aborter inte kan jämföras med vilken operation som helst. Abortlagen måste ses i sitt speciella sammanhang. När den antogs var alla noga med att understryka att abort inte fick bli ett preventivmedel. Det var som om alla ändå hade på känn att man här rörde vid ett område som har med livets okränkbarhet att göra.

Intentionen bakom denna inställning var att man på något sätt ändå ville slå vakt om den djupa respekt för livet och havandeskapet som är en del av vårt kulturarv. Skulle den respekten utplånas eller förflackas, skulle abortingreppet bli en trivial operation i stil med att ta bort blindtarmen, då skulle vi som helhet göra en förlust som är svår att mäta men som ändå i det långa loppet kan kosta oss mycket. Det är denna risk som motiverar vår gemensamma reservation.

Jag vet inte om det är en tillfällighet att flertalet av de problemområden som blir lidande på regeringens brist på handlingskraft nästan samtliga berör människor som i särskilt hög grad behöver samhällets omsorg och solidaritet. Är det kanske ett utslag av den brist på fördelningspolitik som kan skönjas på så många områden? Skall talet om solidaritet ha någon mening, måste det vara en solidaritet, en medmänsklighet som är riktad mot svaga grupper i samhället – de som är i någon mening glömda eller gömda och som inte själva kan mobilisera massmedias megafoner. Dit hör de handikappade.

Regeringen har berömt sig av insatser för de handikappade, men mot det svår behandlingen av de svårt rörelsehindrade ungdomar som söker sig till Skärholmens gymnasium, för vilket regeringen måste ta ett ansvar. Det har vi från centern krävt åtskilliga gånger, och det är nu bra att moderater och folkpartister stöder vår reservation.

Detta är ett flagrant exempel på regeringens brist på omsorg om och solidaritet med en grupp som är svag och som har behov av stöd. Det är ett skolexempel i dubbel bemärkelse på bristande fördelningspolitik.

Patienten måste alltid stå i centrum för sjukvårdspolitiken, och kraven på effektivitet i sjukvården får aldrig gå så långt att de medmänskliga värdena tappas bort. Det är viktigt att ett fritt läkarval blir en angelägenhet för hela Sveriges befolkning. I många delar av landet är många tjänster på sjukhus och vårdcentraler fortfarande vakanta eller uppehålls med korttidsvikarier.

Med nuvarande ambitionsnivå inom vården och med nuvarande personalomsättning behövs det omkring 100 000 nya vårdbiträden inom öppenvård fram till år 2000. Nytilskottet per år är inte vad det borde vara, samtidigt som antalet människor som är över 65 år i vårt land ökar kraftigt och vårdbehovet ökar i mycket stor skala.

Det som begränsar utbyggnaden av äldreomsorgen är alltså svårigheterna att rekrytera personal. Det finns en risk för att frågan om vem som skall ta

hand om äldre vården döljer det verkliga problemet. En ändring av huvudmannaskapet ger inga garantier för förbättringar av de äldres situation. Det äldre vården behöver är personal och pengar. Vårdyrkenas status måste höjas. När en undersökning visar att 70 % överväger att lämna yrket på grund av att de känner sig utarbetade och 60 % efter dagens slut är psykiskt och fysiskt slut är det alarmerande.

Så de nuvarande problemen inom vårdområdet har ett samband med vårdarbetets tyngd och samhällets låga uppskattning, uttryckt i ekonomiska termer. En åtgärd som skulle minska tyngden samtidigt som den skulle öka det ekonomiska erkännandet vore att utan att sänka lönen förkorta arbetstiden för vårdpersonalen. Många landsting har utarbetat förslag till försöksverksamhet med kortare arbetsdag, men genomförandet har tyvärr av olika anledningar stoppats. Det skulle enligt vår mening vara intressant med en försöksverksamhet som visar på fördelar och nackdelar, om de nu finns, med en kortare arbetsdag inom vården.

Sjuksköterskorna är en nyckelgrupp. Därför föreslår vi att en probleminventering genomförs och att därefter ett åtgärdsprogram utarbetas, där sjuksköterskornas situation särskilt uppmärksammas.

En annan åtgärd är att införa flexitid. Erfarenheterna av flexitid visar att flexitiden är bra både för personal och för patienter. Ett återkommande krav från personalen är tjänstgöring högst var tredje helg. Det är naturligt att vidta alla tänkbara åtgärder för att man skall kunna förena ett vårdarbete med normalt familjeliv. Annars riskerar vården att förlora välutbildad personal. De förebyggande insatserna måste också få en mer central roll i sjukvårdspolitiken. Det gäller i politiken över huvud taget: beträffande miljö, matkunnskap och kostvanor, trafiksäkerhetsarbete och arbete för att minska bruket av alkohol och tobak.

I centermotioner har vi i flera år efterlyst samlade åtgärder för att begränsa tobaksbruket. Bl.a. av den anledningen har tobaksutredningen fått i uppdrag att lägga fram förslag till åtgärder. Det gäller bl.a. att utarbeta förslag om förbud mot tobaksreklam, något som också det har efterlysts i centermotioner.

Med detta yrkar jag, herr talman, bifall till de reservationer där centerns representanter i utskottet finns med. För övrigt yrkar jag när det gäller denna punkt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 30 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag skall börja som Ulla Tillander slutade, nämligen med att yrka bifall. Jag yrkar när det gäller de betänkanden som vi nu skall debattera bifall till samtliga reservationer där vpk finns med.

Debatten är ganska svår, eftersom det är många betänkanden. Det är mer eller mindre som ett smörgåsbord, varför det är litet svårt att veta vad man skall lyfta fram.

Jag tänkte börja med att reagera på det första inlägget från moderat håll. Det talades om krisen i sjukvården. Visst är det en kris. Det som är bedrövligt att höra när man lyssnar på moderaterna är att det tydligen är privatiseringen som skall lösa alla problem. Då blir det, menar man, konkurrens och då kommer allt att lösas. Jag tror faktiskt inte att det blir fler vårdplatser bara

därför att man privatiserar. Vi får inte större tillgång på personal bara därför att vi privatiserar. Här finns det inget samband. Jag tycker att Per Stenmarck, som bl.a. har tagit upp frågan om arbetstiderna inom sjukvården, skall instämma i den reservation som vpk har eller i den som centern har. Vpk och centern kommer säkert att gå samman, kanske vad det lider bakom en gemensam reservation här i kammaren. Där handlar det om att ändra helgtjänstgöringen och om att sänka arbetstiderna med bibehållen lön. Per Stenmarck var ju också inne på tanken att man behöver göra detta. Det är väl inte nödvändigt att det här sker i privat regi. Sådana förslag måste väl kunna stödjas, även om det rör sig om landstinget.

Så skulle jag vilja lyfta fram några frågor. Flera har talat om rättsläkarstationerna. Efter utmärkta initiativ av sådana som arbetar på rättsläkarområdet har man kommit till insikt om att utvecklingen höll på att leda oss in i fördärvet. Så småningom insåg också regeringen att så var fallet. Till följd av enighet i utskottet har vi säkerställt en viss del av verksamheten, och alla väntar ivrigt på att det skall bli mera långsiktiga lösningar, som även regeringen kan ställa sig bakom. Åtminstone är vi i utskottet eniga. Jag tycker att detta är bra, och jag instämmer i vad Barbro Westerholm sade. Det visar sig alltså att det lönar sig att arbeta politiskt och engagera sig. Jag tror att om andra grupper som känner sig misshandlade eller missförstådda visste att vi politiker och regeringen faktiskt är så pass påverkningbara skulle aktiviteten bli större, och det är någonting som jag efterlyser. Vi vet att den rättspsykiatriska verksamheten är ett stort problem. Ett problem som sammanhänger med att förhandlingarna om huvudmannaskapet har varit så låsta under så lång tid och så småningom brakat samman är dröjsmålet med den nödvändiga reformeringen av den lagstiftning som rör tvångsvården inom psykiatrin. Tvångsvården har på ett olyckligt sätt kopplats samman med huvudmannaskapet för rättspsykiatrin, vilket gör att vi i dag har en lagstiftning för tvångsvården som bryter mot internationella konventioner.

Vpk har en motion i denna fråga, en motion som handlar om att bryta loss konverteringsmöjligheten inom den slutna psykiatriska vården i avvaktan på att den reformerade lagstiftningen blir verklighet. Jag kunde läsa i tidningen i går att några förhandlingar på nytt har brutit samman, vilket gör att förslaget till reformering av lagstiftningen, vilket skulle ha lagts fram till sommaren, inte kommer nu heller. Förslag om reformering utlovades redan 1984. Därför finns det all anledning att frigöra den här delen ur paketet och fatta beslut redan nu.

Jag skulle också vilja ta upp frågan om hur läget är inom den psykiatriska vården. Vi vet att 10 000 vårdplatser avvecklats under den senaste tioårsperioden inom den slutna psykiatriska vården. De patienter som på grund av den i och för sig nödvändiga institutionsavvecklingen nu har lämnat de gamla mentalsjukhusen har ofta mycket långa vårdtider bakom sig. För många handlar det om decenniers vistelse på institution. Många av patienterna får det mycket svårt att klara ett eget boende. De har under många år vårdats på institution, där andra har tagit över bestämmandet. Andra har bestämt när de skall stiga upp, när de skall äta, när och var de får gå ut, hur mycket fickpengar de skall ha, osv. Detta gör att den vardag som vi andra klarar blir mycket svår att hantera för den här gruppen. Resurser för att stödja och

hjälpa f.d. patienter vid psykiatriska institutioner finns inte i dag. Vi har en hemtjänst som dignar under bördor med allt fler vårdbehövande äldre och utvecklingsstörda, som också skall flytta ut från sina vårdhem och inackorderingshem. Vi vet att tvisterna om huvudmannaskap har förlamat den nödvändiga verksamhet som skulle ha byggts upp för att ta emot patienterna. I dag är det många som i tysthet lever i svår isolering och stor misär. Vpk har i en motion krävt att man omedelbart skall göra någonting radikalt, att man genom speciella statsbidrag skall stimulera ett samarbete mellan huvudmännen, så att gruppboende, dagcentraler och liknande kommer i gång.

Jag vill ta upp en annan fråga som också flera andra har berört. Det gäller de gravt rörelsehindrade ungdomarnas gymnasiestudier. Här står vpk bakom samma reservation som den Ulla Tillander hänvisade till. I utskottet anslöt sig även miljöpartiet, och nu ansluter sig såvitt jag förstår också folkpartiet och jag hoppas även moderaterna. I så fall blir det som vi vill när vi så småningom går till röstning här i kammaren, och det vore ju bra.

Jag vill påminna om att detta egentligen bara är en logisk konsekvens av ett tidigare uttalande som riksdagen har ställt sig bakom våren 1987. Det innebär visserligen att det ekonomiska ansvaret för omvårdnaden av de rörelsehindrade ungdomarna rent principiellt åvilar primär- och landstingskommuner. Men man framhöll i uttalandet att elevernas möjligheter inte får vara beroende av hemortskommun och att statens ansvar för denna begränsade grupp ungdomar bör slås fast. Egentligen har alltså riksdagen redan uttalat detta. Som en konsekvens därav borde samtliga ställa sig bakom reservationen – alltså även socialdemokraterna.

En annan fråga som jag vill lyfta fram gäller inrättandet av patientombudsman, som vpk har föreslagit i en motion. Anledningen är naturligtvis att patienter inom sjukvården – både kroppssjukvården och psykiatrien – i dag utgör en svag och utsatt grupp. Det gäller också handikappade. För att ge dem möjligheter till inflytande och rättssäkerhet i förhållande till vården och till andra berörda samhällsorgan behövs, anser vi, ett fristående och opartiskt ombud, en patientombudsman.

Erfarenheterna från förtroendenämnder, ansvarsnämnder, patientförsäkringen och läkemedelsförsäkringarna visar att patienter som klagat på vården, inte minst den psykiatriska vården, befinner sig i ett klart underläge. Det är mycket svårt att få rättelse eller ersättning vid felbehandlingar eller behandlingsskador. Därför är det viktigt att en patientombudsman, såsom vi föreslår, är fristående från vårdens huvudmän.

Slutligen vill jag ta upp abortsituationen, som också Ulla Tillander talade om. Antalet aborter har ökat. 1984/85 var det 31 000 aborter per år, 1987 var det 34 700, och 1988 var det 37 500. Det gäller unga kvinnor men också i stor utsträckning kvinnor som redan tidigare genomgått abort. Det har varit en betydande ökning av antalet födslar, men den ökningen är relaterad till en helt annan åldersgrupp av kvinnor.

Samtidigt med ökningen av antalet aborter har användningen av preventivmedel förändrats. Konsumtionen av p-piller har gått ner, särskilt bland unga kvinnor och tonåringar. På grund av bl.a. HIV har användningen av kondomer stimulerats, men det har visat sig svårt att få just unga kvinnor och

män att använda den skyddsmetoden. Därför vill vi ha en utbyggd preventivmedelsrådgivning, ökad tillgänglighet och ekonomiska möjligheter för preventivmedelsanvändning. Det är, menar vi, grundläggande faktorer när det gäller att minska antalet aborter.

Vi menar också att preventivmedel måste vara gratis och att också rådgivningen måste vara kostnadsfri. Tidigare utgick en särskild ersättning för preventivmedelsrådgivning till landstingen, men det bidraget har numera ersatts av ett schabloniserat statsbidrag, och det fungerar inte. Effekten har på många håll blivit att nödvändiga utbyggnader av rådgivningen har eftersatts. Därför anser vi att ett specialinriktat bidrag måste utgå till landstingen för den här verksamheten.

Det finns fler frågor som jag skulle vilja lyfta fram. Nu ser jag att jag har talat mina tio minuter, så jag slutar mitt inlägg i och med detta. Men jag har alltså nu, hoppas jag, yrkat bifall till samtliga reservationer i samtliga betänkanden.

Anf. 31 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Låt mig få börja med att vara litet originell och instämma med Gudrun Schyman i det allra första som hon sade, nämligen att detta är en ganska svår debatt därför att vi har att behandla många olika betänkanden. Därmed tenderar vi väl att i någon mån tala om litet olika saker, eftersom vi i vissa sammanhang kanske gör litet olika prioriteringar. Det gläder mig ändå att Gudrun Schyman tog fram litet av det ideologiska artilleriet, för det ger mig anledning att bemöta henne på ett par punkter.

Gudrun Schyman säger bl.a. att moderaterna tror att det här med privatiseringar skall lösa alla problem. Nej, det tror vi inte. Jag tror att mycket av sjukvård för all framtid måste skötas av det offentliga, eftersom det egentligen inte finns förutsättningar för att någon annan gör det. Och jag tyckte faktiskt att jag tog upp detta ganska utförligt i mitt anförande för en liten stund sedan.

Men jag tror att det skulle bli bättre, både för patienter och för personal, med flera arbetsgivare, därför att man helt enkelt skulle kunna välja någon annan än den som man kanske för tillfället inte är nöjd med.

Så säger också Gudrun Schyman att privatisering inte omedelbart skulle ge större tillgång på personal. Det är möjligt att det är rätt, men jag tror att personalen i större utsträckning skulle komma att stanna inom vården. I dag är det faktiskt så, att personal formligen flyr från den, och det är ett utomordentligt stort problem. Man skulle kunna gå till en annan arbetsgivare och ändå finnas kvar inom vården.

Jag är övertygad om att mycket kan göras även inom det offentliga ram. Men jag tror också att ett problem för landstingen i dag är att de saknar en drivfjäder för att verkligen anstränga sig, för att verkligen göra någonting, eftersom de anställda egentligen inte kan gå någon annanstans och eftersom patienten har små möjligheter att söka vård hos någon annan.

Jag vill därför avsluta detta inlägg med att fråga: Hur vill Gudrun Schyman lösa problemet med de långa värdköerna? Vi har i dag väldigt stora problem med alla nödvändiga operationer – grå starr och mycket annat.

Anf. 32 GUDRUN SCHYMAN (vpk) replik:

Herr talman! Det var ju en delikat uppgift som jag fick mig tilldelad, det må jag säga.

Att det skulle vara bättre med fler arbetsgivare – ja, det beror alldeles på vad det är för arbetsgivare. Är det dåliga arbetsgivare, så är de ju dåliga även om de är fler. Det beror alldeles på hur de uppför sig, skulle jag vilja säga.

Om man lättare skulle få människor att stanna inom den privata vård som moderaterna vill ha – ja, det beror alltså på hur arbetsgivarna är. Om de är som jag tycker att kommun och landsting skulle vara när det gäller vård och omsorg, skall man ge ordentligt betalt till dem som jobbar – och kvinnor är det fråga om här. Det handlar om att omvärdera det arbete som görs inom vård och omsorg och som utförs av kvinnor. De skall ha ordentliga löner, som det går att leva på. Man skall ha arbetstider som är rimliga, så att man inte behöver slita ihjäl sig. Har man tungt jobb, vilket det i stor utsträckning är inom vård och omsorg, så är det nog lagom med sex timmars arbetsdag. Man skall inte ha det så ordnat att man behöver arbeta varannan helg. Man skall få bestämma i sitt jobb; beslutsfattandet skall vara decentraliserat. Man skall få utbildning, vidareutbildning, stimulans av olika slag i sitt arbete. Då tycker jag att man har bra arbetsgivare.

Jag kan inte förstå varför bra arbetsgivare måste vara privata. Om vi är överens om att huvuddelen – det mesta – inom det här området skall skötas av offentlig verksamhet, då kan vi väl, Per Stenmarck, vara överens om att se till att de arbetsgivare som i dag finns, nämligen landsting och kommuner, får tillräckligt med pengar av staten, så att de kan bli de bra arbetsgivare som vi tycker att de skall bli.

Jag tror nämligen att de privata arbetsgivarna kommer att bli så här bra, men det kommer också att kosta. De kommer kanske att betala bra löner, men då kommer de också att ta ut bra kostnader för vad de har att erbjuda. Det blir en A-vård och en B-vård. Vi skulle komma med moderata hälsocheckar och betala för den sjukvård som är nödvändig. Jag tycker inte att vi skall ha den uppdelningen. Jag tycker att det här är fråga om solidaritet, att det är fråga om att uppvärdera det kvinnoarbete som görs i dag.

Vad som sker är en flykt från vård och omsorg. Det skulle vara mycket större rubriker om man såg på detta som en ren demonstration. Om folk säger upp sig i så här stor utsträckning från ett varv eller en industri, då blir det stora rubriker. Nu är det kvinnornas protest som gäller, och jag tycker att vi skall ta den på allvar.

Anf. 33 PER STENMARCK (m) replik:

Herr talman! Jag lägger speciellt märke till att Gudrun Schyman inte svarar på den fråga jag ställde om vad hon vill göra åt de stora köerna som finns på en lång rad områden när det gäller sjukvården.

Låt mig då bara erinra om att vi moderater har åtminstone ett svar på den frågan, och det är att vi skall införa den s.k. vårdgarantin. Den innebär att om man råkar bo i ett landsting där köerna är väldigt långa – och så är det på många olika håll – skall man ha möjlighet att få vården någon annanstans, privat eller inom ett annat landsting, eller egentligen var som helst. Och sedan skall man få det egna landstinget att betala för detta. Det kallar jag

solidaritet. Men solidariteten som Gudrun Schyman ser den är uppenbarligen: Stå du kvar i din kö, två eller tre års tid! Det är det enda som vpk kan erbjuda.

Jag är till viss del beredd att hålla med om att sjuksköterskor skall ha ordentligt betalt. Om man ser på de löner som sjuksköterskorna i dag har finner man att de vid en internationell jämförelse ligger skapligt till när det gäller lönen före skatt, men när skatten är dragen ligger sjuksköterskelönerna i Sverige väldigt lågt jämfört med andra länder i Europa. Jag är inte säker på att Gudrun Schyman är beredd att av detta dra samma slutsats som jag.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 34 GUDRUN SCHYMAN (vpk) replik:

Herr talman! Nej, det är alldeles riktigt. Per Stenmarck – jag är inte beredd att dra den slutsatsen att vi skall subventionera marginalskattesänkningar för högavlönade. Jag tror inte att vare sig sjuksköterskorna eller vårdbiträdena är särskilt betjänta av det.

Jag tycker att jag gav ett svar. Jag tycker att ett av de viktigaste sätten att i dag få ned vårdköerna är att se till att det finns personal som kan utföra det arbete som behöver göras. Det är ju en av de springande punkterna när det gäller orsakerna till att det blir köer.

Vi har i dag i utskottet talat om att det behövs åtgärder för att få fler platser. Mer utbildningsplatser, har vi sagt; det tycker jag också är ett bra förslag.

Behöver vi sedan bygga ut så att vi får fler platser kan vi väl göra det.

Jag tror att det finns en mängd steg på vägen som inte alls handlar om privatisering utan om att behålla solidariteten i synen på vården.

De marginalskattesänkningar som moderaterna vill ha och som ger 30 000–40 000 åt dem som tjänar över 200 000 och några tusenlappar åt dem som har en ganska normal inkomst är inte vårdbiträdena vare sig inom hemtjänsten eller inom sjukvården eller ens sjuksköterskorna särskilt betjänta av, särskilt inte när de sedan kanske får betala höjd kommunalskatt för att kommunerna får höjda arbetsgivaravgifter eller när de sedan kanske skall betala 2 % mer i moms, när de kanske skall betala moms på biobiljetterna, dagstidningarna och Gud vet allt vad som kommer ut ur den eländiga skatteuppgörelse som nu är på väg!

Talmannen anmälde att Per Stenmarck anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 35 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 36 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag börjar med att vad beträffar betänkande SoU15 yrka bifall till reservation 10, som innebär ett bifall till miljöpartimotionen Värdig vård. Den beskriver vår syn på vården i Sverige. Den motionen har jag

beskrivit här i riksdagen vid ett tidigare tillfälle: det tänkte jag faktiskt inte ta upp tiden med att göra en gång till.

Skall vi ha en god vård måste vi ha en god personalvård. Därför yrkar jag bifall till reservation 12 angående vårdpersonalens arbetstider.

Genom att sänka arbetsgivaravgiften inom vården, äldreomsorgen och handikappomsorgen med en fjärdedel fr.o.m. 1990 får vi ekonomiskt utrymme för landsting och kommuner att genomföra de förbättringar inom personalvården som är nödvändiga om vi skall få folk att arbeta i vården. Jag yrkar bifall till reservation 14.

I reservation 16 talas det om att ge invandrare och flyktingar med utländsk vårdexamen möjlighet att efter fortbildning få arbete i Sverige. Jag yrkar bifall till den.

Jag yrkar också bifall till reservation 17, som gäller samhällstjänst. Dessutom yrkar jag bifall till alla övriga reservationer som undertecknats av miljöpartiets representant i de betänkanden som vi just nu behandlar.

Jag vill markera hur glad jag är att rättsläkarstationerna föreslås få en förbättring. Vid ett tidigare tillfälle klagade jag på rättsodontologens situation, och jag blev så glad när jag upptäckte att utskottet skriver:

”Utskottet finner det angeläget att den rättsmedicinska verksamheten får sådana resurser att den även i framtiden kan tillgodose högt ställda krav. Det finns enligt utskottet också skäl att erinra om personalsituationen för rättsmedicinen. Arbetsförhållandena måste förbättras. Personalen måste kunna känna trygghet i sin anställning. Den framtida rekryteringen av kompetent personal till det rättsmedicinska området måste också tryggas. Detta gäller även den rättsodontologiska verksamheten.”

Som har sagts tidigare: Det är lönt att arbeta politiskt! Det är så härligt att känna att det går att göra det.

Sedan vill jag tala om miljöpartiets ideologi när det gäller vård och omsorg.

Omtanke och omsorg om människor som av olika skäl behöver hjälp och stöd av andra människor är ett mål som vi tycker är betydligt viktigare än fortsatt materiell tillväxt. Att sätta omsorgen om människan främst kanske i förstone inte alls upplevs som något särskilt originellt. Sa säger naturligtvis alla partier. Vad är det då som är speciellt för miljöpartiet?

Jo, vi menar att det finns en motsättning mellan en god omsorg om människor och materiell tillväxt. Andra partier hävdar ofta att fortsatt ekonomisk tillväxt är en förutsättning för en god omsorg i framtiden.

Det som kännetecknar allt vård- och omsorgsarbete är att det tar tid – nu kommer jag tillbaka till tiden igen. Det gäller vare sig det rör sig om rent fysisk omvårdnad eller om socialt stöd eller vanlig medmänsklig samvaro. Sådant arbete kan inte nämnvärt rationaliseras utan att insatsen till stor del förfelar sitt syfte.

Just det faktum att en god omsorg tar så mycket tid i anspråk är huvudorsaken till att den sitter så trångt i vårt samhälle, som är så starkt inriktat på materiell tillväxt. Tiden för andra människor riskerar helt enkelt att konkurreras ut av annan, mer tidseffektiv verksamhet, framför allt en varuproduktion som hela tiden kan rationaliseras, och så den tid det tar att sedan konsumera alla de varor som vi har producerat. Tag t.ex. TV, video och all den tid det tar att utnyttja dem!

Förr var vård och omsorg om utsatta människor till stor del ett ansvar för de enskilda familjerna. De förväntades ta hand om och fostra sina barn, vårda sina gamla och sköta dem som var sjuka och handikappade. Samhällets insatser var mycket små. Det finns mycket gott i den täta familjekontakten och den naturliga, ömsesidiga hjälpen mellan grannar, i byalag, osv., men det var inte bara en idyll. Beroendet av andra familjemedlemmar kunde ibland utvecklas till rent psykiskt förtryck. Om trycket på familjerna blev för stort kunde det utvecklas till vanvård och ibland rent av till ättestupa, och något samhälle som skyddsnät fanns det inte.

I dag håller vård och omsorg på att bli professionellt arbete, som utförs mot betalning. Den utvecklingen är en följd av allmänna utvecklingstendenser i det industrialiserade samhället, men den är också resultatet av en medveten politik. I Sverige är den förkroppsligad av den socialdemokratiska politiken att bygga det starka samhället. Drivkrafterna har faktiskt varit vällovliga: trygghet åt alla människor, oberoende av om de har en familj som ställer upp för dem, kvinnans jämställdhet, osv. Men frågan är om pendeln inte håller på att slå för långt. Den offentliga sektorns snabba övertagande av alltmer ansvar för vård och omsorg från de enskilda människorna skapar också nya problem och hot, som har blivit alltmer uppenbara under de senaste åren.

Vad händer med samhället när människor kan känna sig fria från personligt ansvar för sin närmiljö och sina medmänniskor? Jag har betalat min skatt – då kräver jag att samhället tar hand om gamla mormor, om den utslagne alkoholisten i trappuppgången, om ungdomarna som vandaliserar i mitt bostadsområde. De tendenserna finns klart och tydligt i dagens samhälle, och de förstärks ytterligare av reklamens bedövande köpbudskap, som lockar oss att använda vår tid, vår omsorg och våra pengar till andra aktiviteter än åt våra medmänniskor.

I ett fragmenterat samhälle är det personliga ansvarstagandet och människors naturliga band på väg att upplösas och ersättas av strikt ekonomiska relationer mellan människor. Är det det samhället som vi vill ha?

För att hinna med varandra behöver vi, som sagt, kortare arbetsdagar. Jag skulle önska att vi kunde hjälpas åt att få det. Biträdande socialministern Bengt Lindqvist sade på landstingskongressen – enligt radion i alla fall – att sextimmars arbetsdag inte bör införas nu. Det är egentligen ett hårt slag mot de kvinnor, kvinnorörelser och vårdarbetare som så länge har krävt en kortare arbetsdag. Jag tror att vi måste ha mer tid för varandra om vi skall kunna klara sjukvård och omvårdnad.

Anf. 37 BO HOLMBERG (s):

Herr talman! Planeringen inför den här debatten var att kammarens diskussioner skall koncentreras på tre frågor, rättsmedicin, rättspsykiatri och allmänt om hälso- och sjukvård. Jag skall börja med det första: rättsmedicinen.

När utskottet mötte den här frågan inför sina skrivningar till riksdagen möttes vi också av rubriker om att verksamheten var försummad, den var i kris. Därför har utskottet gjort en grundlig beredning av den här frågan genom att besöka socialstyrelsen, där vi diskuterade situationen inom rättsmedicinen. Utskottet besökte också rättsläkarstationen i Solna. Där fick

vi en mycket bra bild av verksamheten. Med oss från diskussionerna med socialstyrelsen och vid rättsläkarstationen i Solna fick vi den bestämda uppfattningen att verksamheten var i akut behov av ytterligare pengar. Det var nödvändigt för att förhindra personalavskedanden man stod inför, varvid verksamheten skulle försättas i en allvarlig situation.

Med oss från besöket vid rättsläkarstationen i Solna fick vi också bilden av en engagerad och kunnig personal. Den personalen får lägga ned mycken overtid för att över huvud taget kunna klara den löpande verksamheten. Sedan kom en rapport till regeringen – den kom efter det att regeringen hade avlämnat sitt budgetförslag till riksdagen. Rapporten kom från socialstyrelsen och hette Rättsläkarstationernas budget och verksamhetskris. Rapporten bekräftade utskottets iakttagelser vid besöket, nämligen att rättsläkarstationerna har stora problem, inte bara i Solna utan i hela landet. Förändringar måste med andra ord komma till stånd.

För en tid sedan medgav regeringen att innevarande års budget fick överskridas med 2,7 milj. kr. Socialutskottet föreslår nu en ökning med 2,2 milj. kr. utöver budgetpropositionen och utöver det medgivna överskridandet om 2,7 milj. kr.

Sammanfattningsvis kan jag för egen del notera att rättsmedicinen sannolikt är underskattad i förhållande till dess värde för rättssäkerheten och sjukvården och att en liten myndighet som rättsläkarstationen inte under flera år kan klara av osthyvelsprincipen och en minskning av sin budget med 2 % och samtidigt klara målen för verksamheten. Med utskottets förslag kan rättsläkarstationerna få en tydlig och positiv signal om verksamhetens vikt och betydelse för framtiden. Den nyligen träffade Dagmaruppställningen har också gjort att landstingen är beredda att ta över enklare obduktioner. För framtiden pekar också utskottet på betydelsen av att den nuvarande verksamheten får tillräckligt med personal och pengar för att kunna utveckla kvalitet i verksamheten.

Brottsutvecklingen fortsätter i vårt land, och som bekant blir advokaterna skickligare på att försvara brottsmisstänkta personer. Det är i det sammanhanget följdriktigt att samhällets forskning och rättsmedicin är av hög kvalitet.

Framför oss ligger så småningom också uppgiften att pröva huvudmannaskapet för rättsläkarstationerna. Här pågår redan ett arbete inom regeringskansliet.

Därmed över till frågan om rättspsykiatri. Även på det området har utskottet diskuterat frågan med socialstyrelsen. Vi har också besökt rättspsykiatriska anstalten i Huddinge.

Utskottet har tidigare påtalat de brister som råder inom rättspsykiatri i dag. Utskottet återkommer till problemet och framhåller de alltför långa väntetiderna, de långa undersökningstiderna och de onödiga väntetiderna i avvaktan på utplacering till landstingens psykiatriska sjukhus.

Det vi kunde konstatera är att rättspsykiatri står inför motsvarande problem som dem som gäller äldrevården i dag, dvs. att det finns ett antal klinikfärdiga patienter som blir kvar vid verksamheten i brist på att andra alternativ skall ordnas. Jag kan inte förstå att orsaken är någon annan än brist på fungerande samverkan mellan staten och landstingen.

Det är uppenbart att också en så liten organisation som den som rättspsykiatri utgör är en sårbar verksamhet. Den rättspsykiatriska verksamheten kan inte nå de fördelar som det skulle innebära att arbeta närmare landstingen. Det gäller att både kunna utnyttja administration, personal och lokaler.

Det intryck jag fick när utskottet besökte rättsläkarstationen och rättspsykiatriska anstalten var att det för rättspsykiatriska anstalten inte är en fråga om pengar. Det är snarare en fråga om att förändra organisationen och att göra ett närmande till landstingets psykiatriska verksamhet. En huvudmannaskapsförändring som innebär att verksamheten överförs till landstingen bör därför prövas av regeringen vid det lagstiftningsarbete som pågår på den rättspsykiatriska verksamhetens område.

Jag är mycket väl medveten om att rättspsykiatrin kräver en särskild, oberoende ställning vid en eventuell övergång till landstingskommunalt huvudmannaskap. I gengäld har rättspsykiatrin genomgått en utveckling från arbete i dåtida fängelschålor till ett nära förhållande med dagens psykiatriska vård.

Till sist, herr talman, vill jag ge ett par allmänna synpunkter om hälso- och sjukvården.

Den första handlar om betydelsen av att finna en mer kraftfull hälsopolitik i Sverige. Vi har diskuterat denna fråga under hand i samtliga politiska partier inom socialutskottet. Vi kan konstatera att det finns ett väl genomarbetat faktamaterial som beskriver levnadsvanornas betydelse för vår hälsa. Vi vet också att förebyggande insatser, lyckade sådana, skulle frigöra värdefulla pengar inom sjukvården. De kan gå till annan viktig verksamhet. Sverige har också antagit Världshälsoorganisationens mål att minska alkoholkonsumtionen med 25 %.

Enligt mitt sätt att se är den sektorisering som kännetecknar förvaltning och politik på det här området ett problem. Sektoriseringen gör att folkhälsoarbetet i dag inte har tillräcklig gemensam politisk styrning och inte heller den samverkan mellan myndigheter, kommuner och landsting som är önskvärd.

Det skulle därför vara intressant att mellan de politiska partierna pröva viljan till en gemensam satsning på folkhälsan. Finns den, och vad skulle den i så fall kunna åstadkomma?

Den andra fråga jag vill diskutera litet kort gäller de etiska frågorna inom sjukvården. Det är frågor som alltmer och allt närmare kommer att beröra alla medborgare i vårt land. De etiska frågorna kommer därför att kräva särskild uppmärksamhet. Jag tänker främst på att vi kommer att ställas inför frågor till följd av den nya biotekniken och gentekniken.

Med genteknikens hjälp kommer vi tidigt att kunna diagnostisera fostren. Det innebär att föräldrarna i vårt land möts av information om eventuella skador på fostret. Den moraliska fråga som här möter oss alla och ytterst föräldrarna blir om barnet skall födas eller inte.

Ett annat frågeområde blir genetiska sjukdomar och deras behandling hos människorna. Det omfattar två områden: dels manipulation av de somatiska cellerna, dels manipulation av könsceller. Manipulation av könsceller är en

särskilt allvarlig frågeställning som fordrar särskilda ställningstaganden från oss politiker.

Den nya biotekniken innebär både möjligheter och risker. Båda sidorna måste vi ha med i bilden. Teknikvänlig – ja. Men också en kritisk diskussion om tillämpningen. Särskilt viktigt är detta inom biotekniken, då den ytterst ställer oss inför frågor om mänskligt liv.

Sammanfattningsvis är situationen när det gäller biotekniken i Sverige den, att det brister i information, lagstiftning och politik. De här bristerna har socialutskottet ett särskilt ansvar att uppmärksamma i det arbete som förestår om bioteknik och genteknik.

Till sist yrkandena. Jag ber att få yrka bifall till hemställan i SoU 15, med undantag för reservation 18, som jag yrkar bifall till. Jag yrkar bifall till alla delar i betänkandet 16. Jag yrkar bifall till hemställan i betänkandet 14, med undantag för reservation 7, som jag yrkar bifall till. I övrigt yrkar jag bifall till alla moment i betänkandena 22 och 19.

Anf. 38 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag har inte särskilt mycket att invända mot det Bo Holmberg sade, bara några korta kommentarer.

När det gäller rättsmedicinen delar jag, efter att i likhet med Bo Holmberg ha försökt att sätta mig in i denna fråga rätt nog under de senaste månaderna, bedömningen att detta är en verksamhet som har en i dag underskattad betydelse för den svenska rättsstaten och som i längden inte klarar de besparingar som har lagts på den. Därför tror jag att det är riktigt och bra att man nu har gjort klara förstärkningar både för det innevarande året och för det kommande.

När det sedan gäller rättspsykiatrin säger Bo Holmberg att det nu är dags att pröva ett närmande till landstingen. Visst kan det ligga en del i ett sådant resonemang. Nu är det bara så att det, som han själv säger, i dag finns en bristande samverkan mellan landsting och stat.

Redan 1981 började man utreda frågan att lägga över huvudmannaskapet på landstingen i stället. Det är bara att konstatera att detta nu har utretts under en följd av år. Man skall nog inte utesluta att just detta utredande, denna ständiga osäkerhet om vem som skall vara den verkliga huvudmannen, kan vara en av orsakerna till att verksamheten har fungerat på ett bristfälligt sätt under en följd av år.

Det har lett oss moderater fram till den andra slutsatsen: Låt i stället staten ha kvar huvudmannaskapet. Sedan kan man ju diskutera varifrån i staten detta huvudmannaskap skall utgå. Vi menar att ett logiskt resonemang visar att denna verksamhet är en del av den svenska rättsstaten och följaktligen skall vara statlig.

Anf. 39 ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag har inte heller så mycket att invända mot det Bo Holmberg har framfört. Jag vill bara understryka att vi i vår reservation om huvudmannaskapet för rättspsykiatrin betonar att det pågående beredningsarbetet snart måste vara klart men att vi ännu inte har tagit ställning till huvudmannaskapsfrågan.

Jag håller också med Bo Holmberg om att en av de stora frågorna framöver kommer att ligga på det etiska området. Från centerns sida lade vi redan under den allmänna motionstiden fram en omfattande partimotion om biotekniken. Detta är emellertid frågor som vi får återkomma till senare.

I dag har vi också några etiska frågor att ta ställning till. Det gäller t.ex. abortfrågan, där vi har en ganska angelägen reservation. Det finns utrymme att stödja den!

För min del vill jag än en gång peka på den reservation i betänkandet 19 som alla tecken nu tyder på att vi får majoritet för och åter understryka bifallsyrkandet till denna. Det är vi i centern, vpk och miljöpartiet som står bakom den, men eftersom vi nu också får stöd av moderater och folkpartister blir det majoritet.

Reservationen betonar det nödvändiga i att staten tar ansvaret för Skärholmens gymnasieelever, som ju också är gravt rörelsehindrade. Det här tycker jag är en etisk fråga av hög dignitet, och jag skulle därför vilja fråga om socialdemokraterna verkligen skall ställa sig utanför denna uppslutning bakom dessa ungdomar, som behöver allt stöd.

Anf. 40 BO HOLMBERG (s):

Herr talman! Låt mig bara kort säga om rättspsykiatrin, att det föreligger delade uppfattningar om huvudmannskapet. På en punkt råder det dock gemensam uppslutning i socialutskottet, nämligen om att de förhandlingar mellan staten och landstingen som har lagts ned genast bör tas upp och leda till ett slutresultat. Det är viktigt att vi understryker detta i den här diskussionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i ärendena.

Socialutskottets betänkande 15

Mom. 1 (riktlinjer för hälso- och sjukvården m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 62 för reservation 1 av Sten Svensson m.fl.

Mom. 2 (nedläggning av enskilda sjuk- och vårdhem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (översyn av stadgan för enskilda vårdhem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Sten Svensson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (ändring i hälso- och sjukvårdslagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Sten Svensson m.fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1988/89:105 Mom. 6 (fritt läkarval)

27 april 1989

Hälsouppllysning.

m.m.

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 36 för reservation 5 av Ulla Tillander och Rosa Östh.

Mom. 7 (husläkare)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (särskilt statsbidrag för insatser mot vissa köer)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 36 för reservation 7 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm.

Mom. 9 (lagfäst rätt till vård inom annat landsting)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Sten Svensson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (sjukvårdens resurser m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Ulla Tillander och Rosa Östh – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (åtgärder för en god vård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Anita Stenberg – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (vårdpersonalens arbetstider m.m.)

Först biträdde reservation 11 av Ulla Tillander och Rosa Östh med 36 röster mot 34 för reservation 12 av Gudrun Schyman och Anita Stenberg. 226 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 235 röster mot 66 för reservation 11 av Ulla Tillander och Rosa Östh. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 15 (statsbidrag till minskad helgtjänstgöring och andra personalpolitiska åtgärder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot dels reservation 13 av Gudrun Schyman, dels reservation 14 av Anita Stenberg – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (åtgärdsprogram för sjuksköterskor m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 36 för reservation 15 av Ulla Tillander och Rosa Östh.

Mom. 17 (invandrare med utländsk vårdutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (samhällstjänst)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Anita Stenberg – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (läkarförsörjning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Bo Holmberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (åtgärder mot läkemedelsmissbruk m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (vården av svårt hjärnskadade)

Utskottets hemställan bifölls med 265 röster mot 36 för reservation 20 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 29 (mammografi)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Anita Stenberg – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (åtgärder mot sjukdomen toxoplasmos)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (förlossningsvårdens utformning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Gudrun Schyman och Anita Stenberg – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (signering av patientjournaler)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 144 för reservation 24 av Daniel Tarschys m.fl.

(Anders Andersson (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.)

Mom 36 (dataregistrering av vaccinationer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Gudrun Schyman – bifölls med acklamation.

Mom. 37 (värnpliktigas blodgivning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Anita Stenberg – bifölls med acklamation.

Mom. 38 (omstrukturering av den psykiatriska vården)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Gudrun Schyman – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 16

Mom. 3 (omfattningen av den rättsmedicinska obduktionsverksamheten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (huvudmannaskapet för rättspsykiatri m.m.)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 2 av Daniel Tarschys m.fl. anförda motiveringen. *dels* utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 3 av Sten Svensson m.fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 5 och 6 (tillkännagivande om resurser för den rättspsykiatriska undersökningsverksamheten m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (anslag till Statens institut för psykosocial miljömedicin)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 36 för reservation 5 av Ulla Tillander och Roland Larsson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 13 (Spris arbete med omvårdnad och vårdorganisation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (odontologisk specialistutbildning m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Sten Svensson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (hälso- och sjukvården i krig)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (avveckling av NUU)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 14

Mom. 1 (förbud mot rökning i offentliga lokaler)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 19 för reservation 1 av Anita Stenberg.

Mom. 2 (rökfria familjedaghem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (lag om rökfri barnomsorg)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 18 för reservation 3 av Anita Stenberg. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (mål för arbetet mot tobaksbruket)

Utskottets hemställan bifölls med 216 röster mot 84 för reservation 4 av Daniel Tarschys m.fl.

Mom. 6 (kampanj mot snusning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (produktkontroll av tobaksvaror m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (parlamentarisk medverkan i tobaksutredningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Bo Holmberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (medel för tobaksinformation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (abortförebyggande arbete)

Utskottets hemställan bifölls med 212 röster mot 86 för reservation 9 av Daniel Tarschys m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 15 (efterkontroll)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (utbyggnad av preventivmedelsrådgivningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Gudrun Schyman – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (ungdomsmottagningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Anita Stenberg – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (alternativa rådgivningsbyråer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1988/89:105
27 april 1989

Hälsoupplýsning,
m.m.

Mom. 19 (kostnadsfria preventivmedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Gudrun Schyman – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (sex- och samlevnadsundervisning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Gudrun Schyman – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (samordning av det abortförebyggande arbetet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Gudrun Schyman – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (specialdestinerat statsbidrag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Gudrun Schyman – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (sexualinformation till handikappade m.fl.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Gudrun Schyman och Anita Stenberg – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (kostsupplýsning)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 19 av Göran Engström och Roland Larsson anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (ett institut för folkhälsan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (resurser för hälsoupplýsning m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Anita Stenberg – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (hälsoupplýsning om alternativ vård m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Anita Stenberg – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 22

Mom. 1 (förslaget om ändring i lagen om tillsyn över hälso- och sjukvårdspersonalen m.fl.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Marianne Samuelsson – bifölls med acklamation.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Prot. 1988/89:105
27 april 1989

---

*Hälsouppllysning,
m.m.*

Mom. 4 (patientombudsman)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Gudrun Schyman – bifölls med acklamation.

Socialutskottets betänkande 19

Mom. 2 (utbildning av vårdpersonal inom hemtjänsten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Gudrun Schyman – bifölls med acklamation.

Mom. 3 och 4 (likvärdig behandling av pensionärsorganisationerna. m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 146 för reservation 2 av Daniel Tarschys m.fl.

Mom. 6 (ombyggnad av vårdinstitutioner)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 35 för reservation 4 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (flexiblere regler för statsbidrag för färdtjänsten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (leasing av bil för handikappade)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (gravt rörelsehindrade ungdomars gymnasiestudier)

Reservation 7 av Ulla Tillander m.fl. bifölls med 154 röster mot 148 för utskottets hemställan.

Mom. 14 (medelsanvisningen till Nämnden för vårdartjänst)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 32 för reservation 8 av Gudrun Schyman. 27 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (bidrag till SRF-Produkters depåverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Sten Svensson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (bidrag till Synskadades riksförbunds verksamhet med ledarhundar)

Utskottets hemställan bifölls med 207 röster mot 91 för reservation 10 av Daniel Tarschys m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 18 (bidrag till Hörselfrämjandets riksförbund)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Ulla Tillander och Rosa Östh – bifölls med acklamation.

Prot. 1988/89:105
27 april 1989

Hälsoupplysning,
m.m.

Mom. 21 (träningscenter för barn med ovanliga handikapp)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 36 för reservation 12 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 25 (anslag till Bidrag till handikapporganisationer)

Först biträdades reservation 16 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm – som ställdes mot reservation 17 av Gudrun Schyman – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 247 röster mot 53 för reservation 16 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 27 (förnyat bilstöd efter 49 års ålder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (kravet på körkort för bilstöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (översyn av bestämmelserna om bilstöd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 21 av Sten Svensson m.fl., *dels* reservation 20 av Daniel Tarschys och Barbro Westerholm – bifölls med acklamation.

Mom. 31–33 (grundbidraget inom bilstödet m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Gudrun Schyman – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

7 § På förslag av talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang i början av morgondagens arbetsplenum.

8 § Föredrogs

socialutskottets betänkanden

1988/89:SoU12 Anslag till Socialdepartementet m.m. (prop. 1988/89:100 delvis),

1988/89:SoU13 Vissa anslag till omsorg om barn och ungdom (prop. 1988/89:100 delvis) och

1988/89:SoU20 Anslag till Socialt behandlingsarbete m.m. (prop. 1988/89:100 delvis).

Talmannen meddelade att socialutskottets betänkanden 12, 13 och 20 skulle debatteras i ett sammanhang.

Anf. 41 INGRID RÖNNE-BJÖRKQVIST (fp):

Herr talman! För 10–15 år sedan dog ungefär 300 barn per år i olycksfall. I dag är det glädjande nog bara fråga om en tredjedel, dvs. ca 100 barn per år. Detta visar att det verkligen lönar sig att satsa rejält på att just förebygga olycksfall. Om man analyserar orsaken till dessa olycksfall finner man tyvärr fortfarande att de flesta av de dödsfall som i dag inträffar är helt onödiga och hade kunnat undvikas med mycket enkla medel. Detta gäller också för de många tusen olycksfall som kräver sjukhusvård och som ofta ger bestående men, vilket tyvärr fortfarande inträffar. Den som i går lyssnade på morgonekot kunde höra att man på våra daghem och förskolor har lika många svåra olycksfall som inom arbetslivet. Vi som var på barnmiljörådets erfarenhetskonferens i måndags fick också veta att det tyvärr finns en tendens till ökning av antalet olycksfall. Antalet dödsfall per år har sedan några år tillbaka legat stilla. Det säger oss att det gäller att inte förtrötta, utan att vi verkligen måste arbeta vidare med barnolycksfallsfrågorna.

Detta är en av orsakerna till att vi i folkpartiet bl.a. kämpar för att även barn skall få rätt till skyddsombud. De vuxna har ungefär 100 000 skyddsombud till en kostnad av någon miljard per år. Barn under skolåldern har kanske en handfull skyddsombud. Jag yrkar bifall till reservation nr 2 i socialutskottets betänkande 13.

För att man skall kunna förebygga skador måste man också känna till dem, de måste registreras. Riksdagen beslutade redan för fyra år sedan att detta skall ske. Tyvärr har detta inte kommit i gång ännu, men man ligger i startgroparna. Det är då viktigt att statistiken utformas så att man verkligen fångar upp och åtgärdar även barnolycksfallen. Jag yrkar bifall till reservation nr 3.

Samhället är planerat av vuxna för vuxna utan att vi har tagit hänsyn till barnens utsatthet och deras speciella behov. Det glädde mig verkligen när det i februari 1988 kom ett pressmeddelande från socialdepartementet om att barnmiljörådets verksamhet borde breddas och att en barnombudsmannatjänst borde inrättas. Tyvärr har inte detta följts upp. Det är inte den enda signal som kommit före valet som inte har följts upp av något agerande från regeringspartiet efter valet. Det är sorgligt. Jag yrkar bifall till reservationerna nr 4 och 5 om barnmiljörådet och om statlig barnombudsmannatjänst och likaså till reservation nr 9, som rör behovet av föräldrautbildning.

Det har tyvärr också när det gäller föräldrautbildningen kommit upprepade signaler om att utbyggnaden har stagnerat. Det behövs en analys av vad detta kan bero på och åtgärder för att stimulera en fortsatt utbyggnad av föräldrautbildningen. En tänkbar orsak är att vi har fått en minskad kompetens i fråga om barnkunskap och att barn måste slåss med vuxna om ekonomiskt utrymme och kommer i efterhand när distriktssköterskorna har för mycket arbete med hemsjukvård och annat.

Till socialutskottets betänkande 20 har vpk och miljöpartiet avgett reservation 5, som rör behovet av en anslagsökning om 1 milj. kr. till kvinnohus och kvinnojourer. Vi från folkpartiets sida har samma uppfattning, vilket vi har uttryckt i motion 1988/89:So302. Vi föreslår i motionen att

2 milj. kr. ur anslaget H 2 öronmärks för stöd till kvinnojourernas verksamhet. Jag yrkar bifall till folkpartimotionen So302 yrkande 2.

Jag vill även yrka bifall till följande reservationer i betänkande 12: reservation 1 om utvärderingen av socialtjänstlagen, reservation 5 om alkoholforskning och inte minst reservation 4 om forskning om barn i missbrukarfamiljer. Sammanfattningsvis yrkar jag bifall till samtliga reservationer som folkpartiet står bakom.

Anf. 42 ROLAND LARSSON (c):

Herr talman! Alltför många barn far illa i vårt materiella välfärdssamhälle. Det som vi brukar kalla samhällsutveckling har sitt pris – ett pris som för många barn tyvärr är alltför högt.

Våra barns emotionella välfärd har alltför ofta fått stå tillbaka i jakten på materiell tillväxt. Många av de problem som drabbat barnen har sin grund i de snabba förändringar i samhället som följt i den materiella tillväxtens spår. Många människor har tvingats bryta upp från sin hembygd och sin invanda miljö och fått lov att finna sig till rätta i nya och helt andra miljöer. Tusentals familjer har måst flytta från glesbygd eller mindre orter till storstadsområdena med alla problem som det innebär.

Alltför snabba omställningar och förändringar drabbar ofta barnen hårdast, dels därför att barnen under sin uppväxt är känsligare och mottagligare för alienation och otrygghet än vuxna, dels därför att vuxna som inte orkar med sin egen livssituation inte kan förhindra att det går ut över barnen, inte ens om de vill aldrig så väl.

Genom den stora omvälvning som samhället genomgått under de senaste decennierna har den nya generationens föräldrar inte på samma sätt som var fallet i de tidigare flergenerationsfamiljerna fått del av tidigare generationers erfarenhet och kunskap när det gäller barns uppfostran. Det förändrade livsmönstret och den kulturförändring som följt av att människor har flyttat från andra regioner eller länder gör å andra sidan att mycket av föräldrarnas egna erfarenheter och kunskaper från uppväxten inte täcker den situation och de villkor som gäller för barn som växer upp i dag.

Det tilltagande våldet på många håll i vårt samhälle, särskilt i de större städerna, drabbar dess värre alltför ofta barn. Så gott som dagligen utsätts barn för övergrepp och våld, och man kan lätt förstå den vanmakt som många, inte minst ungdomar, känner inför detta.

Det har förvisso alltid, även i vårt samhälle, funnits barn som haft det svårt och därför behövt speciellt stöd och skydd från andra än de egna föräldrarna. För att klara av föräldrarollen behöver också unga föräldrar stöd och kunskap. Inte heller det är något nytt.

Genom att samhället förändrats behöver nya medel skapas för att ge trygghet åt barnen och stöd till föräldrarna.

Bl.a. detta tas upp i reservationerna 4, 5, 6 och 9 i betänkande 13. Dessa reservationer handlar om en särskild statlig barnombudsman, uppbackning av barnmiljörådet, barn i storstadsmiljö och föräldrautbildning. Jag yrkar bifall till dessa reservationer och dessutom till reservation 8 i samma betänkande.

I reservationerna i betänkande 12 tas bl.a. utvärderingen av socialtjänstla-

gen upp. Många kommuner har i dag stora problem när det gäller att tolka, följa och efterleva socialtjänstlagen. Många gånger har kommunerna svårt att få en klar bild av hur socialtjänstlagen slår i den praktiska verkligheten. Därför behöver en utvärdering av socialtjänstlagen göras. Jag vill för den skull yrka bifall till reservation 1 i detta betänkande.

Det är också viktigt att forskningen när det gäller alkohol och forskningen när det gäller åldrande får ökade resurser. Jag yrkar därför bifall även till reservationerna 4, 5 och 6 i betänkande 12.

Dessutom vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationerna 2, 3 och 6 i betänkande 20.

Anf. 43 GUDRUN SCHYMAN (vpk):

Herr talman! Jag skall försöka fatta mig kort, eftersom timmen börjar bli sen och jag tror att flera av oss börjar bli ganska utmattade vid det här laget.

För enkelhetens skull yrkar jag bifall till samtliga reservationer som vpk står bakom i de betänkanterna som vi nu debatterar. Det finns två reservationer som jag särskilt vill lyfta fram.

Den ena är reservation 10 i betänkande 13, vilken handlar om särskilt stöd till barn vid separationer. 20 000–25 000 barn berörs varje år av föräldrars skilsmässor. Det finns en skyldighet för samhället att stödja dessa barn och deras föräldrar vid separationer. Det kan göras på många olika sätt. Jag har i en motion pekat på olika sätt både när det gäller ekonomiskt stöd och när det gäller åtgärder för att utveckla samarbetet, metoderna och kunskaperna kring dessa frågor. Det behövs ett utvecklat samarbete mellan socialtjänsten, barnpsykiatriska avdelningar, advokater och tingsrätternas personal. Det behövs framför allt förebyggande åtgärder. När medlingsinstitutet togs bort, vilket var ett bra tag sedan, sades det att möjligheterna för dem som det gäller att få hjälp skulle förbättras. Det har inte skett. Denna verksamhet prioriteras i dag inte på t.ex socialbyråerna. Fortfarande görs en del traditionella vårdnadsutredningar. Fortfarande går människor som skall skiljas först till en advokat och först i ett mycket senare skede, när konflikten ofta är mycket fastlåst, till en socialbyrå eller till en barnpsykiatrisk mottagning och får möjlighet till samarbetsavtal och liknande. På detta område finns det mycket som kan göras. Det är ett mycket viktigt förebyggande arbete, framför allt med tanke på barnen. Många barn skulle besparas onödigt lidande.

Reservation 2 i betänkande 12 är en annan reservation som jag vill lyfta fram. Denna reservation handlar om en försvarskommitté för sociala rättigheter. Anledningen till att jag har skrivit denna reservation är att det talas väldigt mycket om att det är viktigt att den offentliga sektorn fungerar. Vi vet i dag att det råder stor kris inom den offentliga sektorn. Vi har talat om det tidigare här i dag. Det är kris inom sjukvården och inom äldreomsorgen, hemtjänsten går på knäna, köerna till sjukvården är långa, barnomsorgen fungerar inte, osv. Listan kan göras mycket lång. Det är ett faktum att detta drabbar oss kvinnor mycket hårt, eftersom vi är dubbelt beroende av en fungerande offentlig sektor. Dels arbetar vi kvinnor ofta inom den offentliga sektorn, dels är vi beroende av att den fungerar för att kunna ha ett annat arbete. När barnomsorgen inte fungerar är det fortfarande på det sättet att

Prot. 1988/89:105
27 april 1989

Anslag till socialdepartementet, m.m.

det är kvinnorna som får stanna hemma. När äldreomsorgen inte fungerar är det också kvinnorna som får stanna hemma.

Den offentliga sektorn kan vara en drivkraft och något mycket positivt i samhällsbygget, men det förutsätter att den fungerar.

När det nu är så krisartat på många områden menar jag att man måste ta till extraordinära krisåtgärder. Det är svårt att inte dra paralleller med hur man behandlar kriser inom andra delar av den offentliga sektorn. Den parallell som jag har dragit gäller den del av den offentliga sektorn som kallas för försvaret, framför allt det militära försvaret. När det där är kris, brist på pengar och bristfälligt fungerande verksamhet, då handlar man snabbt och tillsätter en försvarskommitté som inom en mycket kort tid måste komma med åtgärder dels för akuta ingripanden, dels för långsiktig planering för att verksamheten skall fungera. Jag tycker att det vore på tiden att man behandlade de sociala frågorna med samma respekt, lyhördhet och bestämdhet. Jag tycker att det vore bra om inte bara inom försvaret personalens utsagor får stå som expertutlåtanden. Det vore välförtjänt med mer lyhördhet för personalkategorierna också inom det sociala området. Därför har jag föreslagit en försvarskommitté för sociala rättigheter.

Med det vill jag yrka bifall till samtliga vpk-reservationer.

Anf. 44 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till de reservationer som miljöpartiet har skrivit under i de betänkanden som vi just nu behandlar.

Jag vill särskilt tala om en statlig barnombudsman. Barnen har en svår ställning i dagens samhälle. Trots vår goda ekonomi har vi inte ett barnvänligt samhälle. Jag skall inte ta upp det här med tiden en gång till, även om det just är där det kniper. Det visar sig gång på gång vid prioriteringar att just barnens krav och barnens behov prioriteras bort. Att få en statlig barnombudsman skulle innebära ett ökat stöd för barnen i samhället. Det behövs någon som officiellt har till uppgift att följa upp hur lagar och förordningar förändras och följs till barnens för- eller nackdel, någon som kontrollerar barnens lagliga rätt, någon som har ett övergripande ansvar för barnens ställning och ser till att den inte försämrats utan tvärtom stärks. Jag hoppas att många s-ledamöter stöder s-motionen i detta ärende.

Också motion So616 yrkande 2 från vpk vill vi stödja. Det gäller barnens rättigheter och behov i samband med separationer. Vi anser att det förebyggande arbetet inom barn- och ungdomsrådet är så viktigt att vi vill ha en ökad satsning på föräldrautbildning och utbildning för de yrkeskategorier som berörs. Vi vill också ha metodikutbildning och konfliktrådgivning vid skilsmässor. Vi vill vidare ha lokalt samarbete mellan socialnämnder, advokat och polis samt utbildning för politiker i dessa frågor. Med detta yrkar jag bifall till reservation 10.

Jag skulle vilja tala för en kommunal barnombudsman, även om jag vet att det inte är i riksdagen man beslutar om sådant. Jag hoppas att vi ändå på något vis kunde agera så, att kommunerna kände sig tvingade att ta tag i denna fråga.

Herr talman! Som redan framgått behandlas tre betänkanden från socialutskottet, 12, 13 och 20. I dessa behandlar utskottet medelsanvisningen till socialdepartementet inom området utredningar, forsknings- och utvecklingsarbete, medelsanvisningen till omsorg om barn och ungdom samt medel till behandlingsarbete inom alkohol- och narkotikapolitiken.

I några motioner begärs en allsidig utvärdering och översyn av socialtjänstlagen. Att utreda en så omfattande ramlag som socialtjänstlagen är ett stort arbete. Olika övergripande utredningar har pågått sedan början av 1970-talet. Utskottet är tveksamt till om den fortsatta uppföljningen skall ske på samma sätt. Det är förmodligen viktigare och meningsfullare att ta upp och analysera problemen där de uppstår.

I samband med behandlingen framfördes förslag om tillsättande av en "försvarskommitté" för sociala rättigheter. Kommittén skulle granska planeringssystemet inom vård- och omsorgsområdet. Regeringen beslöt i maj 1987 att inrätta en ny hälso- och sjukvårdsberedning. Avsikten är att man skall skapa en bättre framförhållning när det gäller hälso- och sjukvårdsfrågor. Vårdberedningen tillsammans med socialstyrelsen utgör ett naturligt organ för en kontinuerlig översyn, med sikte på hela vårdsektorn. När det gäller planeringen av den framtida rekryteringen av personal till vårdområdet är det närmast en fråga för sjukvårdshuvudmannen, men staten har självfallet också ett ansvar.

Forskningen inom det sociala området är mycket viktig, inte minst när det gäller anhörigas situation i missbrukarhem.

Man kan konstatera att det föreligger ett stort behov av forskning kring åldrandets problematik. Delegationen för social forskning och forskningsrådsnämnden har förra året av regeringen fått i uppdrag att utarbeta ett forskningsprogram, syftande till att kartlägga och utvärdera den nuvarande forskningen, samt att lägga fram förslag till samordning och prioritering av angelägna områden för den kommande forskningen.

I betänkandet om medel för alkohol- och narkotikapolitiken betonades den stora tillgång som de ideella organisationerna utgör. Utan deras stora engagemang skulle situationen vara ännu värre än den är i dag.

Alla är vi överens om att det måste till stora resurser för att bryta det stora problem som alkohol och narkotika innebär. Att utskottet inte nu vill ändra statsbidraget innebär inte att vi tycker att allt är bra. Nej, det betyder enbart att vi avvaktar den proposition som regeringen aviserat till i juni. Den 1 januari 1990 hoppas vi att vi har ett nytt statsbidragssystem för missbrukarvården som vi kan ena oss omkring.

Som ett fint exempel på ideella organisationer som gör ett fantastiskt arbete kan man nämna de kvinnojourer som finns. De kommer ofta i kontakt med personer som fallit för droger och drabbats av våld och övergrepp som följer i dess spår. Utskottet anser att det i första hand är kommunerna och deras socialtjänst som bör bidra till kvinnojourernas verksamhet. Men vi är också medvetna om att kommunernas stöd till verksamheten varierar mycket kraftigt. I dag utgår ett statligt anslag till denna verksamhet.

Utskottet vill även här påminna om den proposition som är aviserad till i sommar och som förhoppningsvis även beaktar kvinnojourernas problem.

Utskottet har samma uppfattning som en del motionärer, att en utvärdering av kvinno- och mansjourerna bör komma till stånd. I utvärderingen bör ingå att se på det stöd som för närvarande utgår och vilka insatser som behövs och planeras för framtiden.

Som jag redan understrukit görs stora insatser på ideell basis, men betydelsefulla insatser kommer också till stånd genom statens och kommunernas försorg. Ofta sker detta arbete gemensamt med olika organisationer. Nämnas kan den aktion som regeringen beslutat om, nämligen att intensifiera det drogförebyggande arbetet genom en särskild aktion mot droger. Folkrorelseengagemanget skall finnas i centrum för aktionen, och de ansvariga myndigheterna skall delta i arbetet.

Utskottet ser allvarligt på de konsekvenser som prostitutionen får, både beträffande droger och inte minst smittspridning. Därför har insatser mot aids använts för att förstärka insatserna mot prostitution. Utskottet har den uppfattningen att det är angeläget att stimulera uppbyggnaden av den prostitutionsförebyggande verksamheten. Utskottet förutsätter därför att regeringen tar erforderliga initiativ i denna fråga.

Herr talman! Jag får i övrigt hänvisa till de berörda betänkanterna.

När det gäller betänkande nr 12 yrkar jag bifall till reservation nr 3, i övrigt till utskottets hemställan och avslag på övriga reservationer.

Jag yrkar bifall till hemställan i betänkande nr 13 och avslag på samtliga reservationer.

Beträffande betänkande nr 20 yrkar jag bifall till reservation nr 4, i övrigt till utskottets hemställan samt avslag på övriga reservationer.

Anf. 46 EWA HEDKVIST PETERSEN (s):

Herr talman! Under allmänna motionstiden motionerade jag och några andra socialdemokrater för andra året i rad om inrättandet av en statlig barnombudsman kopplad till barnmiljörådet. Skälet till vår motion var egentligen självklart. Det finns ju alltid en risk för att barns intressen kommer i kläm, därför att barn inte kan hävda sig på samma sätt som vuxna. Alla andra intressen i samhället har starka intresseorganisationer som talar i egen sak. Men för barn är det annorlunda. Det är därför oerhört viktigt att en statlig barnombudsman inrättas. Denne skall hela tiden kunna peka på barnens behov i olika sammanhang.

Det finns mycket i samhällsutvecklingen som har inneburit förbättringar för våra barn. Listan skulle kunna bli lång. Men samtidigt finns det tendenser till att det på vissa områden har blivit sämre. Lekmiljöerna i dagens samhälle är mycket olika gårdagens lekmiljöer. I nya bostadsområden har man alltför ofta tagit bort naturliga lekområden. I stället finns det stereotypa lekredskap.

Säkerheten för barn åsidosatts ofta. Det finns exempel på många onödiga olyckstillbud. Men olyckor kan förebyggas med god planering. Under det senaste decenniet har antalet barn som omkommit i olyckor halverats. Men fortfarande finns det, tyvärr, många onödiga olycksrisker i barnens miljö.

I barnens lekmiljö har också våldet blivit en allt viktigare faktor under 80-talet. Kommersiella krafter saluför våld i alla upptänkliga former och media riktade mot barn. Det har också förändrat barnens lekar. Det här är

bara några exempel på hur viktigt det är att barns behov av en god miljö tas på allvar.

För ett år sedan lade den statliga BUS-gruppen fram ett förslag om inrättandet av en barnombudsman. Vid en genomgång av barnmiljörådets arbete har det framkommit att den verksamhet som där bedrivs måste förstärkas och få ytterligare resurser, genom att en barnombudsmannatjänst inrättas. Barnombudsmannen skulle vara chef för myndigheten.

Olika organisationer som arbetar med barnfrågor har länge pekat på behovet av en barnombudsman som kan hävda barns intressen.

Herr talman! Som framgår av socialutskottets betänkande 13 – det är ju bl.a. detta betänkande som vi nu behandlar – har en majoritet avstyrkt den socialdemokratiska motionen So614 med hänvisning till att barn- och ungdomsfrågorna skall tas in i översynen av socialstyrelsens organisation. Sedan utskottet skrev betänkandet har regeringen lagt fram ett förslag om socialstyrelsens framtid. I detta föreslås inte någon statlig barnombudsman. Barnmiljörådet kommer också att fortsätta att vara en självständig myndighet.

Med hänvisning till de skäl som jag nyss har angett beträffande vikten av inrättandet av en statlig barnombudsman kopplad till barnmiljörådet yrkar jag bifall till motion So614.

Anf. 47 BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Trots tidsbristen vill jag något kommentera dels utskottsmajoritetens avstyrkande av min motion angående samisk barnomsorg, dels riksdagens ansvar för tidigare fattade beslut. Vi i vpk anser nämligen att riksdagen måste ta ansvar för de beslut som fattas i denna kammare.

Beslut som rör samisk barnomsorg både indirekt och direkt har fattats innebärande

att en positiv särbehandling av samer skall ske, och det beslutet fattades redan 1977,

att statsbidrag skall utgå för hemspråksträning och

att bidrag skall utgå till samer, Tornedalsfinnar och zigenarbarn, även om samiska inte talas i hemmet.

Förra året utvidgades statsbidragen till att gälla barn från 0 år. Det beslutet strider egentligen mot det tidigare beslutet och kan ha haft betydelse när det gäller Jokkmokks kommun. Jokkmokks kommun har nämligen förvägrat samerna där att få samisk barnomsorg.

I januari 1986 startades en försöksverksamhet med en samisk förskolekonsulent. Målet för verksamheten är att projektet så småningom skall permanentas. Förskolekonsulenten i fråga skrev en rapport i november 1988. Hon skriver: I Jokkmokks kommun har en lång och het debatt i kommunens sociala och politiska organ förts angående samisk barnomsorg.

Slutresultatet är, enligt förskolekonsulenten, att det inte inom överskådlig tid blir någon samisk barnomsorg i Jokkmokks kommun. 1988 stod 51 barn i kö för att få samisk barnomsorg i Jokkmokk.

Förskolekonsulenten avslutar sin rapport med att säga att det inte enbart bör vara ett kommunalpolitiskt ärende och beslut. Det måste också vara ett rikspolitiskt ansvar och en rikspolitisk skyldighet att samebarnens rätt i

samhället tryggas. I Jokkmokks kommun är det mer än 50 barn som väntar på att vi skall ta det ansvaret. Jag begriper således inte varför utskottsmajoriteten har avstyrkt motionen. Vad som krävs är ju att regeringen vidtar åtgärder, så att en enhetlig språkgrupp för samebarn kan erbjudas i de kommuner där sådana språkgrupper efterfrågas.

Vid behandlingen av motionen har utskottet kommit med motiveringen att staten på olika sätt försöker att göra något här. Därför kan jag inte förstå varför motionen har avstyrkts.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendena skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

9 § Kammaren beslöt kl. 17.57 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

10 § Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av tredje vice talmannen.

11 § Föredrogs

trafikutskottets betänkande

1988/89:TU14 Transportforskning (prop. 1988/89:100 delvis).

Transportforskning

Anf. 48 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Att transporter är viktiga är vi väl alla medvetna om, och om vi inte är det kommer vi att bli det i morgon här i kammaren, då vi skall ägna hela dagen åt järnvägsfrågor. Tyvärr kommer vi inte att hinna med vägfrågorna, utan vi får hålla oss till just järnvägen.

Jag tar upp detta därför att det betänkande som vi nu skall tala om handlar om transportforskning. Där finns ett avsnitt som gäller "Just-in-Time"-system, som centerpartiet har motionerat om.

Vi är bekymrade över utvecklingen i detta land, som innebär att företag i stället för att bygga och hålla sig med lagerlokaler alltmer använder framför allt det svenska vägnätet, inte minst kring storstäderna. I min egen region, Göteborgsregionen, finns det motorvägar på 4–5 mils avstånd från Göteborg, och där kör många företag en transport med jämna mellanrum – kanske en gång i halvtimmen.

Det är denna fråga som vi från centerpartiet har tagit upp i en motion, som utskottet delvis har behandlat. Vi anser att det bör göras en bättre analys av vad systemet innebär för samhället, dels för själva samhällsstrukturen, dels ur kostnadssynpunkt. Vi vill också att man tittar på företagsbeskattningen, då det inte är särskilt rimligt att samhället står för kostnaden och företagen slipper undan. På andra områden har man mer och mer kommit fram till att företagen skall stå för de verkliga kostnaderna – jag tänker bl.a. på

miljöavgifterna – och därför är det rimligt att tänka på det sättet också i denna fråga.

Herr talman! Vi säger alltså i reservation nr 1 att det bör utredas hur en tillämpning av Just-in-Time-system påverkar samhällsstrukturen, bl.a. med avseende på sårbarhet, energiåtgång, miljöeffekter och regional fördelning av arbete och näringsliv samt av korrelationen mellan Just-in-Time-system och företagsbeskattning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Anf. 49 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Flera länder i Europa gör, glädjande nog, enorma satsningar på järnvägen i dag. Det är de regeringar som har insett att spårbunden kollektivtrafik och gods på räls är samhällsekonomiskt lönsamma framtidsprojekt som kan rädda miljön och minska bilismen. Exempelen Holland och Schweiz är intressanta föredömen för Sverige.

I vpk har vi velat ta fasta på det som händer på den fronten internationellt. Vi föreslår att Sverige går i spetsen för ett alleuropeiskt järnvägsprojekt. Vpk tycker dessutom att det är dags att Sveriges beroende av bilindustrin och bilismen granskas. I längden går det varken att rädda producenterna ur överproduktionskris eller att asfaltera bort olycksrisker och trängsel på vägarna.

Det är hög tid att inleda satsningar på alternativ till bilproduktionen. Det behövs och kommer att krävas alltmer av vettiga kollektivtrafikfordon, som måste kunna framställas i Sverige. Det kommer att kunna ge minst lika många arbeten som den nuvarande produktionen. Det skulle kunna minska Sveriges sårbarhet i många avseenden. Vpk tror att biltillverkarnas resurser är en bra utgångspunkt som går att utnyttja och utveckla i detta progressiva syfte.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till samtliga de reservationer till betänkandet som vpk står bakom. Majoriteten stöder tyvärr inte våra förslag utan står fortfarande bakom den förlegade idén om att den ekonomiska tillväxten bokstavligen står och faller med privatbilismens och långtradartrafikens tillväxt.

Jag hoppas att trafikutskottets föredragande Ove Karlsson har mera information att ge än den som återfinns i betänkandet om transportforskningen, som vi nu diskuterar. Som komplement till det statliga engagemanget i de svenska och internationella Prometheus-satsningarna tillkommer nu satsningar inom ramen för EG-projektet Drive, som är ett nytt överstatligt projekt.

Viktiga frågor måste ställas. Flera berör i grunden våra möjligheter att förhindra ekologiska katastrofer och är av stor betydelse för riksdagens kommande beslut. Men det handlar också om makten över vår framtid och om demokratin i Sverige och Europa. Jag vill börja med följande frågor:

Anser Ove Karlsson och trafikutskottets majoritet att riksdagen har gett sitt stöd till ett statligt engagemang i Prometheus storebrorsprojekt, EG:s Drive? När, i så fall, skedde detta?

Vill Ove Karlsson, övriga i trafikutskottet och riksdagen att 14-åringar skall kunna få körkort?

Låter det bra med ytterligare en våldsamt ökning av bilismen, när dess skadeverkningar redan med nuvarande volym hotar människorna och hela vår miljö?

Vem av er tycker att det låter klokt med datorstyrda bilkonvojer?

Anser ni att människorna i Sverige får det bättre om och när hela Västeuropas landsvägssystem kommer att sammanlänkas, övervakas och kontrolleras av satelliter?

Jag ställer dessa frågor därför att de måste ställas, om man litet grand har satt sig in i vad både Prometheus-projektet och det nya projektet Drive handlar om. Det skulle inte se bra ut om föredraganden och socialdemokraten Ove Karlsson försöker avsluta debatten om Prometheus och Drive innan han har gett besked på dessa avgörande punkter.

Inom EG och i Eureka-kretsar arbetar reaktionära krafter för att bygga ett militärindustriellt och teknologiskt block. Där finns klara beröringspunkter mellan elektronikindustrin och båda de militär- och bilindustriella komplexen. En sådan analys finns naturligtvis inte med i utskottets betänkande.

Trafikutskottet bekräftar visserligen i årets betänkande om transportforskningen att ett motsvarande industriblock håller på att byggas upp i Sverige genom IT 4-programmet. Det görs genom den text i betänkandet där de finansärer som är inblandade nämns. Vidare sägs att vårt land sedan länge har ett forsknings- och utvecklingssamarbete med EG och Eureka. Det är bra att utskottsmajoriteten nu – efter flera års debatt, som har initierats av vpk – äntligen lämnar en något fylligare redovisning än den har gjort förut.

Vpk vill omgående avbryta allt statligt svenskt engagemang i dessa projekt. Vi ser det som direkt förkastligt att Sverige skall stödja projekt som har sitt ursprung i en beställning från Västeuropas bil- och elektronikindustri och som samtidigt kommer att öka bilismen på ett katastrofalt sätt. Vpk tror inte att de alltmer miljömedvetna människorna i Sverige vill vara med om satellitövervakade och datoriserade bilkonvojer på vägarna. Ett problem är att de tyvärr aldrig har blivit tillfrågade.

I betänkandet finns det ingen redovisning av hur mycket pengar som totalt har satsats på projektet. Vägverkets anmärkningsvärda "insatser" nämns endast flyktigt. Det samarbete som har inletts med EG-projektet Drive nämns inte alls. Varför, Ove Karlsson? Jag ser fram emot att Ove Karlsson kommer att klarlägga hur och varför också detta projekt har kommit in i bilden. Jag förutsätter att Ove Karlsson har läst regeringens underlagsrapporter till förra årets trafikproposition. En rapport heter Sveriges framtida transporter. Där beskrivs i detalj hur visionerna bakom Prometheus och Drive ser ut.

Låt mig ta upp något av innehållet, men först ber jag Ove Karlsson att försöka erinra sig den drastiska trafikökning som redan har skett på vägarna och som illustrerades av trafiksäkerhetsverkschefen när utskottet nyligen besökte Borlänge. Följande scenario finns i den rapport som jag nämnde. Den är från 1988. Regeringen har beställt rapporten och ställt sig bakom den. Det handlar om år 2010, dvs. en tidpunkt då många av riksdagsledamöterna, våra barn och barnbarn måste vistas i trafiken. Jag citerar ur den s.k. visionen:

"Fördubblingen av trafikvolymen och försämringen av petroliumbränslena har nästan uppvägt effekten av katalysatorbesluten som fattades omkring 1990. --- Luftkvaliteten i städer och tätorter var som bäst omkring sekelskiftet. Sedan dess har luftmiljön gradvis förvärrats igen. --- Säkerhet och ekonomi talar nu för fordonståg där bilarna är elektroniskt kopplade till varandra. Fart och avstånd hålls automatiskt av den nya elektroniken. --- Bilens elektronik 'skärper sig' om den märker att förarens reaktioner börjar bli långsamma på grund av trötthet, alkohol eller ålder. --- Det kan visa sig ligga en större säkerhet i att låta 14-åringar få börja köra bil, och förbjuda mopedåkning på allmän väg ---."

Den intressanta och obstinata motion om en principiell nollgräns när det gäller alkohol och bilförare som skrivits av s-gruppen i trafikutskottet är ju aktuell i det här sammanhanget. Anser Ove Karlsson och Birger Rosqvist att autopiloter i bil undanröjer problemet med alkoholgränsen, eller skall ni hålla fast vid ert nyttillkomna stöd till förra årets vpk-motion om nollgränsen?

Det är ett mardrömslikt bilsamhälle som skisseras i regeringens framtidsrapport. Likafullt var det inget annat parti än vpk som protesterade inför förra årets trafikbeslut. Kanske beror det på brist på tid och kraft att ni har anslutit er till rapporten och till Prometheus-projektet. Men vad anser ni nu, i dag? Menar Ove Karlsson att detta är en samhällsvision i er smak? Tror Ove Karlsson att det var detta som Birgitta Dahl menade när hon före valet lovade att miljöhänsyn skall styra trafikpolitiken?

Anf. 50 ROY OTTOSSON (mp):

Herr talman! Punktlighet är en dygd sägs det, och detta har man från industrins sida tagit fasta på när man myntat begreppet "Just-in-Time". Här betyder det att komma i precis rätt tid med önskade komponenter och varor till industri och handel. Man har konstaterat att lagerhållning är dyr. Det är bättre, som man också säger, att hålla lagret på vägarna. Men då måste förstås allt klaffa. Detta system har medfört en ökning av lastbils- och godstrafiken, främst på våra landsvägar men också på andra håll. Med kännedom om biltrafikens miljöeffekter och bidrag till olyckorna, som dess värre ökar i antal, kan man litet tillspetsat säga att företagen har löst ett företagsekonomiskt problem genom att lägga över det på samhället. Persontrafikolyckorna på vägarna och miljöförstöringen på grund av "Just-in-Time"-filosofin bör därför utredas. Kanske är det så att lagerhållning efter vägarna inte bör vara kostnadsfri för företagen den heller. Problemen har tagits upp i en motion som utskottet har behandlat. Det hela har resulterat i reservation 1, som jag yrkar bifall till.

När det gäller forskningen inom trafiksektorn vill jag ge ett erkännande. Visst forskas det en hel del, och visst är det hög klass på svensk forskning. Men tyvärr blir inte resultatet alltid det som man hoppats på. Bilindustrin forskar också och det mångdubbelt mer. Det gäller kanske inte så mycket att utveckla en miljövänlig bil eller ett transportsystem som inte fördärvar naturen, snarare häftigare motorer, sportigare bilar, marknadsföring och annat som ger så stor vinst som möjligt. Därför finns det all anledning att vi medvetet gynnar en miljövänlig forskning. Ett exempel härpå ges i reservation 4. I denna reservation krävs en utredning om ett alleuropeiskt

järnvägssystem. Det är vår uppfattning att man i EG-harmoniseringens tecken mest satsar på vägtrafik, men vi menar att det egentligen finns bättre förutsättningar för att gå över till järnväg. På det sättet skulle vi också kunna lösa flera miljöproblem. Vi anser att man i framtiden helt enkelt blir mer och mer tvungen att anlita järnväg för godstransport, såväl i Sverige som i det övriga Europa. Därför yrkar jag bifall till reservation 4.

Reservation 5, som jag också yrkar bifall till, handlar om tidsplan för utveckling av ett nytt regionaltag, en ny motorvagn. Detta är någonting mycket viktigt i Sverige i dag då länsjärnvägarna skall börja fungera och när länstrafikbolagen skall börja köra tåg och inte bara köra buss som tidigare. Det visar sig att det finns ett oerhört stort behov av att få fram ett nytt regionaltag och en ny motorvagn. Vi vet att vi inte har lång tid på oss. Den måste komma fram inom ett par år. Vi har kanske tre år på oss. Sedan börjar man i många fall att lägga ned de här järnvägarna. Rälsen börjar rivas upp, och då har tåget definitivt gått. Det är alltså oerhört viktigt att arbetet påskyndas, och det är det som reservation 5 handlar om.

Reservation 6 handlar om pengar till det nya regionaltaget. Skall det bli någonting måste man försöka få fram en prototyp. Då kan man inte sprida ut pengar på litet av varje. Gör man det riskerar man att det inte blir någonting under de närmaste tre åren, som det ändå är fråga om. Det finns alltså ett engångsanslag på 100 milj. kr. för detta ändamål. Vi har sagt att 70 milj. kr. av denna summa bör anslås för att så snart som möjligt ta fram en prototyp. Vi tror inte att man skulle klara detta med mycket mindre pengar. Tyvärr har vi inte fått med oss utskottsmajoriteten, som tydligen accepterar att pengarna sprids ut mer jämnt. Därmed lär vi riskera att bli utan ett nytt, effektivt regionaltag. I stället blir det då dieseldrivna Y1-vagnar, som är mycket oekonomiska och inte särskilt miljövänliga, tvärtom. Dessutom skulle det ge de här länstrafikbolagen dålig ekonomi när det gäller järnvägarna, vilket är tragiskt.

Reservation 7, som jag också yrkar bifall till, handlar om stöd till minibusstrafik. Man kan fråga sig vad som menas med minibusstrafik. Jo, det gäller mindre bussar som kan köra omkring i bostadsområdena. De är skraddarsydda för framför allt äldre människor, som på så sätt får betydligt bättre möjligheter att åka omkring i framför allt tätorter. Den trafiken är ofta litet dyrare än den vanliga busstrafiken, varför det kan behövas ett stöd. Men från samhällsekonomisk synpunkt behöver det inte alls bli dyrare. Tvärtom kan det löna sig, eftersom det kan bli färre olyckor på gatorna. Äldre människor behöver inte gå omkring lika mycket. Vi vet ju att den vanligaste olyckan som äldre råkar ut för är den att de ramlar omkull på dåliga eller isiga trottoarer. Där man har provat minibusstrafik har man också konstaterat effekter på färdtjänsten. De människor som är beroende av färdtjänst har också utnyttjat minibussarna, varvid också belastningen på färdtjänsten har minskat. Det här är ett mycket önskvärt stöd, som vi ser det.

Reservation 8 handlar om utvecklingen av kollektivtrafiken. Vi vill att man skall öppna möjligheter till bra lån för kommuner och länstrafikbolag som vill introducera vätgasdrivna fordon.

När man förbränner vätgas blir det i stort sett bara vatten kvar. Det kan bli en del kväveoxider också, om man har hög förbränningstemperatur, men den

går att pressa ned t.ex. genom vatteninsprutning. Då är vätgasdrift oerhört miljövänlig.

Men vätgasen är ju inte en energikälla – den är ett medium, med vilket man kan överföra energi. Man måste alltså framställa vätgasen någonstans. Det finns ett visst överskott i industrin, som man kan ta till vara. Det finns också möjlighet att utnyttja vattenkraft under vårfloden och på sommaren – vattenkraft som man i dag inte kan ta till vara – och använda den vattenkraftselen till att göra just vätgas, som man kan använda i tätorter.

Det tragiska med det här är att det går mycket trögt, trots att alla vet vilka enorma fördelar vätgasdrift kan ha inom den begränsade sektor det här gäller, nämligen tätortstrafik i innerstäder. Med detta vill jag i alla fall yrka bifall till den reservationen.

Anf. 51 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Målen för trafikpolitiken har vid flera tillfällen framhållits men kan ändå tåla att upprepas, detta med tanke på transportforskningens stora betydelse. Samhällets trafikpolitik har nämligen som sitt yttersta mål att bidra till att utveckla välfärden. Trafikpolitikens övergripande målsättning är att erbjuda medborgarna i landets olika delar en tillfredsställande trafikförsörjning.

I många fall måste strävandena att uppnå största möjliga effektivitet i ekonomiskt hänseende avvägas mot och stå tillbaka för andra krav på transportsystemet, krav som inte alltid kan uttryckas eller uteslutande värderas i ekonomiska termer. Det kan exempelvis gälla krav på en god miljö, trafiksäkerhet, regional balans eller en rättvis fördelning av samhällets resurser.

För att trafikpolitikens mål skall kunna uppnås är det nödvändigt med en sammanhållande forskning inom hela transportsektorn.

År 1987 lades ett treårigt forsknings- och utvecklingsprogram fast, där det sades att trafikens effekter på miljön skulle vara en huvudpunkt inom den framtida transportforskningen, vilken bl.a. skulle innebära en ökad satsning på järnvägsorienterad forskning som ett led i en satsning på miljövänliga transportalternativ.

För knappt ett år sedan fattade riksdagen ett beslut om transportforskningen i samband med beslutet om trafikpolitiken inför 1990-talet. I propositionen som låg till grund för det beslutet sades det att de pengar som då anslogs i första hand skulle användas till konkreta försök med fordonskomponenter för den kollektiva trafiken, terminaler och hållplatser samt olika lednings-, informations- och beställningssystem på området. Projektet förutsattes i princip vara samfinansierade med intressenter på tillverkar- och användarsidan.

Till det här betänkandet har fogats åtta reservationer.

De frågor som tas upp i reservation 1 har under senare tid varit uppe till ingående diskussioner mellan trafikmyndigheter, forskningsinstitutioner och forskningsstödjande organ. Det pågår ett utredningsarbete, och andra initiativ förestår. Därför yrkar jag avslag på reservation 1.

I reservation 2 yrkar moderaterna på en bilsocial utredning. Man

motiverar sina krav bl.a. med den betydelse bilen har för transporterna i stora delar av Sverige.

Det har gjorts – och det pågår – flera arbeten som syftar till att förbättra kunskaperna om bilens roll i samhället.

Genom de undersökningar och forskningsarbeten som redan skett eller håller på att ske anser utskottsmajoriteten att det inte är befogat med någon särskild bilsocial utredning. Jag yrkar därför avslag på reservation 2.

I reservation 3 vänder sig vpk mot Sveriges deltagande i det s.k. Prometheusprojektet. Det är enligt min uppfattning angeläget att svenska myndigheter har möjlighet att följa den utveckling som förekommer på det informationstekniska området i andra länder. Därför yrkar jag avslag på reservation 3 och bifall till utskottets hemställan på den punkten.

I reservation 4 begärs en utredning om ett alleuropeiskt järnvägssystem. Det är naturligtvis angeläget att Sverige deltar i och drar nytta av forskningsrön när det gäller nya järnvägssystem. Här finns samarbete redan, varför någon ny parlamentarisk kommission inte behövs. Därför yrkar jag avslag på reservation 4.

I reservation 5 vill man ha en tidsplan för utveckling av nytt regionaltåg/ny motorvagn. Det pågår ett arbete för att utveckla nya fordon för spårbunden trafik, samtidigt som inte minst trafikhuvudmännen lägger ned ett omfattande arbete för att studera olika lösningar, varför jag avstyrker reservation 5.

Samma argumentering kan gälla som avslagsgrund för reservation nr 6.

I reservation 7 tas frågan om stöd till minibusstrafik upp.

Här har skett och sker sådana insatser att utskottet just nu inte är berett till ytterligare insatser utöver dem som pågår. Av den anledningen yrkar jag avslag på reservation nr 7.

Till sist då reservation 8, som behandlar utvecklingen av kollektivtrafiken. Förra året anslog riksdagen vad jag tycker är förhållandevis mycket pengar för utveckling av kollektivtrafiken. Med de medel som tillkommer i år finns utrymme för kommunerna att göra försök. Därför yrkar jag avslag på reservation 8.

Med det här yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 52 VIOLA CLAEISSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag hoppas att Ove Karlsson i nästa inlägg något litet låtsas om de frågor som ställts. Det finns faktiskt tid att besvara i varje fall dem han kanske kan välja ut som de allra viktigaste.

Nu avfärdade Ove Karlsson frågan om Prometheusprojektet med bara några ord, och de tydde tyvärr inte på någon större insikt i vad det här handlar om. Jag försökte i mitt första inlägg ta upp litet grand som hade med information att göra, och det är information som inte har funnits tillgänglig i det material som utskottet i regel använder. Men det var också information om de underlagsrapporter som jag tycker att riksdagen och trafikutskottet borde ha diskuterat mycket mer.

Låt mig upprepa några av de frågor som kanske sätter fingret på de ömmaste punkterna när det handlar om den här EG- och EUREKA-forskningen, DRIVE- och Prometheusprojekten: Tycker Ove Karlsson

verkligen att det vore riktigt om vi i Sverige lät 14-åringar få körkort? Tycker Ove Karlsson och trafikutskottets majoritet att det låter bra med bilkonvojer, fler motorvägar, som man faktiskt avser att bygga, om de här olika projekten går att driva igenom? Tycker Ove Karlsson att det verkar bra med ett projekt som så till den milda grad styrs av den västeuropeiska bilindustrin och elektronikindustrin?

Om Ove Karlsson inte heller den här gången svarar på några av mina frågor, skulle jag önska att Ove Karlsson själv sade några ord om vad det är som är bra med Prometheus- och DRIVE-projekten. Varför står det inte ett enda ord i trafikutskottets betänkande om DRIVE? Där har vägverket redan blandat sig i leken och i en PM som jag har fått tag på också redovisat hur många miljoner man är beredd att satsa.

Herr talman! Det lät på utskottets talesman som om Sverige satsar massor av pengar på forskningsprojekt som handlar om kollektivtrafiken och järnvägen. Men det är ju inte alls så. Det är därför ännu mer anmärkningsvärt att man satsar på dessa bilprojekt, som syftar till något helt annat än vad man i dag officiellt utger sig för att vilja. Man talar om trafiksäkerhet, medan det handlar om att rädda bilindustrin ur en kris.

Jag hoppas alltså att Ove Karlsson svarar på de här frågorna. Vore det bra med bilkonvojer och i så fall varför? Vore det lämpligt att låta 14-åringar få körkort? Vore det bra om alkoholpåverkade personer fick köra bil i Sverige?

Anf. 53 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Det var tråkigt att höra av socialdemokraternas representant att det skulle vara tillräckligt med de satsningar som görs på utvecklingen av kollektivtrafiken. Jag vill påminna om den oerhörda obalans som råder mellan forskningen när det gäller å ena sidan kollektivtrafiken och å andra sidan privatbilismen. När det gäller privatbilismen finns det mycket starka kommersiella intressen som driver fram en mycket kraftig utveckling och forskning. Bara det som i Sverige inom privat industri varje år satsas på utveckling av dieselmotorer överstiger vad man satsar på kollektivtrafiken totalt. Detta är bara ett exempel.

Det är självklart att samhället måste satsa medvetet och i mycket större utsträckning än vad som sker i dag om vi skall kunna komma i kapp. Detta är socialt mycket viktigt. Vilka är det som är mest beroende av kollektivtrafiken? Jo, det är de äldre och barnfamiljerna, just de grupper som är de svagaste i samhället och som har det sämst ekonomiskt. Det är därför en så konkret sak som minibusstrafiken är så angelägen. Det är ett trafiksystem som gynnar de grupper som är värst utsatta och som har det sämst i transporthänsende. Det är särskilt beklagligt att en representant just för socialdemokraterna, som ändå brukar säga sig värna om de socialt utsatta i samhället, argumenterar på det sättet.

Det hävdas att det skulle räcka med det som görs beträffande det s.k. regionaltåget. Behovet är ju enormt. Jag måste poängtera att infrastrukturen för trafiken är oerhört viktig för samhället inte bara ur social synpunkt utan också för näringslivet, regionalpolitiken osv. Regionaltåget skall ju sättas in t.ex. på Blekinge kustbana, på länsjärnvägen Sundsvall–Långsele osv. Där är detta regionalpolitiskt mycket viktigt. Regionaltåget skulle stärka dessa

regioner högst påtagligt. Därför är det angeläget. Det är sorgligt att höra att detta bara viftas bort.

När det gäller Just-in-Time-systemet borde den mycket snabba ökningen av vägtrafiken, inte minst med lastbilar som egentligen är lager på vägen, förskräcka. Också den 20-procentiga ökningen av vägtrafikolyckorna hittills i år borde förskräcka och göra att man åtminstone bryr sig om att utreda dessa frågor.

Anf. 54 OVE KARLSSON (s) replik:

Herr talman! På Viola Claessons frågor om 14-åringar och körkort, promillegränser osv. vill jag när det gäller körkortet bara hänvisa till den behandling vi i dag hade i utskottet av dessa frågor. Det är väl bara att konstatera att Viola Claesson uppenbarligen inte hörde eller ville höra vad som sades i utskottet, men jag skall inte referera diskussionen vid dagens utskottssammanträde.

Till frågan om DRIVE-projektet får vi tillfälle att återkomma, eftersom det i kompletteringspropositionen framlagts ett förslag i den frågan.

Till Roy Ottosson vill jag i korthet säga att det finns många områden där det behövs stora insatser. Tyvärr måste vi hela tiden fundera på var vi skall hämta pengarna för dessa insatser. Vi måste med andra ord göra prioriteringar och avväganden mellan olika projekt.

Sedan vill jag bara säga att jag kanske gör er besvikna, eftersom jag inte tänker ta någon stor debatt i denna fråga just nu. Det betänkande vi nu behandlar har legat på kammarens bord i tre veckor, och jag förutsätter att kammarens ledamöter och andra under den tiden hunnit läsa betänkandet, som är ett utomordentligt betänkande vilket innehåller alla de argument som behövs för att man skall kunna avgöra det här ärendet.

Anf. 55 VIOLA CLAESSION (vpk) replik:

Herr talman! Jag har tidigare inte hört den kommentaren av en utskottstalesman, att det är ett utomordentligt betänkande vi diskuterar. Men någonting skall väl vara nytt också i den här kammaren. Anledningen till att det finns reservationer i ärendet är naturligtvis att det finns olika uppfattningar i frågan huruvida detta betänkande är så utomordentligt.

Jag tycker att det är litet konstigt att Ove Karlsson inte vågar gå in på den diskussion som jag försöker föra. Det är precis så som både Roy Ottosson och jag sagt, nämligen att det satsas "utomordentligt" – för att nu använda det ordet – litet på miljövänliga kollektivtransporter och i stort sett ingenting alls på forskning som skulle kunna leda till ett alleuropeiskt järnvägsprojekt, någonting som väldigt många människor drömmer om i dag och som skulle kunna kallas för ett verkligt visionärt program, som skulle angå hela svenska folket. I stället satsas det mångmiljonbelopp – ja, miljarder – på projekt som jag här velat diskutera men som Ove Karlsson inte tycks känna till, t.ex. Prometheus och DRIVE.

Det mycket anmärkningsvärda som jag vill föra till protokollet är uppgiften om att vi nu skall få chans att diskutera DRIVE och komma med motioner därför att regeringen behagat ta upp denna fråga i kompletteringspropositionen. Men det är ju så att det redan rullat miljoner till projektet

DRIVE från svenska skattebetalare och den svenska staten. Trots det tycks Ove Karlsson, som är utskottets talesman i transportforskningsfrågor, inte ens känna till vad projektet går ut på. Han är inte ensam om att vara duperad i denna fråga, utan regeringen försöker duperera hela kammaren genom att låtsas som om vi inte redan är inblandade i det här projektet. Det finns redan i Sverige en grupp som kallar sig Prometheus-DRIVE-gruppen. Alla dessa underorgan och nätverket av forskare tjänstgör i stort sett till 100 % åt bilindustrin i Sverige och Västeuropa. Där läggs alla pengar. Det är därför jag anser att det här också handlar om makten över framtiden och i allra djupaste bemärkelse också om demokratifrågorna.

Jag tycker att Ove Karlsson något litet mer skall beröra om han tycker att det vore bra med bilkonvojer och en satellitövervakad landsvägstrafik, som sammanbinder hela Västeuropa. Är det en fin vision?

Anf. 56 ROY OTTOSSON (mp) replik:

Herr talman! Det sades ett magiskt ord: prioriteringar. Ja visst måste man prioritera det man vill ha, och då får man avstå från en del annat.

Nu läggs det fram ett åtstramningspaket som innebär att man skall dra in 10 miljarder kronor ytterligare från vanliga människor för att minska överhettningen i ekonomin. Det finns alltså pengar – om man nu vågar prioritera! Men socialdemokraterna vågar inte prioritera den miljövänliga kollektivtrafiken i den storleksordning som skulle behövas för att verkligen ändra utvecklingen. Det är den sorgliga sanningen.

Anf. 57 OVE KARLSSON (s) replik:

Herr talman! Till Viola Claesson vill jag säga att jag inte är ensam om att vara duperad. Tydligt befinner sig Viola Claesson i den besvärliga situationen att alla utom hon själv är duperade. Vi får väl återkomma till frågan senare, eftersom det också finns motionsrätt i anslutning till tilläggspropositionen.

Med detta yrkar jag än en gång bifall till utskottets hemställan.

Tredje vice talmannen anmälde att Viola Claesson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 58 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för min sena ankomst till kammaren. Jag kan citera Bibeln: Outgrundliga äro Herrens vägar. Detsamma måste gälla konsekvensen i kammarens debattmetodik. Ibland tar man repliker så det räcker och blir över, och ibland gör man det inte. Detta drabbade tyvärr mig i dag – men det är mitt eget fel. Nog om detta.

Moderata samlingspartiet har motionerat om en allsidig bilsocial utredning. Vi anser att en sådan utredning är viktig med tanke på bilens ställning i debatten i dag. Tyvärr, herr talman, har utskottsmajoriteten inte anammat vår motion, och det har tvingat oss att skriva reservation nr 2, som jag nu yrkar bifall till. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Vi moderater menar att med tanke på debatten i dag, där bilen och

bilismen sannerligen står i fokus, borde en allsidig bilsocial utredning verkligen komma till stånd.

Det är i och för sig korrekt att det har genomförts och pågår olika utredningar kring bilismen och dess konsekvenser, som utskottet säger. Men det vi vill ha är alltså en total och allsidig utredning av allt vad bilismen innebär.

Jag måste säga att jag blev litet förvånad över att utskottet inte ställer sig bakom vår motion. Både bilismens anhängare och de som vill minska bilismen borde ju vara intresserade av en utredning. Om allt det som de som i dag är negativa till bilismen säger är sant, borde det vara bra för deras argumentering att kunna bevisa det också. Det är alltså beklagligt att vi inte har fått vår önskan uppfylld.

Herr talman! Jag skall inte förlänga kammarens tyvärr alltför ansträngda arbetschema. Än en gång yrkar jag bifall till reservation 2 och i övrigt till utskottets betänkande.

Anf. 59 OVE KARLSSON (s):

Herr talman! Jag har redan yrkat avslag på reservationen och bifall till utskottets hemställan. Som komplement till det som redan har sagts kan jag säga att jag är väl medveten om bilismens stora betydelse i det här landet, men eftersom vi på olika sätt vid flera tillfällen har skaffat oss ganska goda kunskaper om bilismen och dess betydelse tror jag inte att det behövs någon bilsocial utredning i det här landet.

Vi får nöja oss med den situation som just nu råder och de kunskaper som på annat sätt har tagits fram.

Anf. 60 VIOLA CLAESSION (vpk):

Herr talman! Känner inte Sten Andersson till att det pågår en bilsocial utredning sedan ganska länge? Den redovisas inte direkt till utskottet, och regeringen vidarebefordrar inte heller den information som finns att få. Men samma forskare som sysslar med Prometheusprojektet har tidigare sysslat med ett förprojekt – i tio år vid det här laget. De sysslade just med den här typen av bilsocial utredning. Den kan ju bli intressant.

Det är bara det att eftersom samma forskare har en vision om ett samhälle där biltrafiken är fyrfaldigt större och eftersom förre kommunikationsministern tyckte att den andra utvecklingsfas som vi nu väntar att bilismen skall komma in i skall ge oss ännu bättre välbefinnande, befarar jag det värsta av slutledningarna i den rapporten.

Anf. 61 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Till Sten Andersson vill jag för min del säga att vi från centerns sida är mycket tveksamma till om man behöver några större utredningar på det här området. Vi är inte på något sätt motståndare till bilen: den är bra och fyller ett stort behov på många håll. Samtidigt är vi på det klara med att bilen för med sig en mängd bekymmer. Vilket är då det bästa sättet att komma till rätta med dem? Det är inte att sätta stopp för bilen utan att satsa på alternativ, dvs. kollektivtrafiken.

Till Sten Andersson, som företräder moderata samlingspartiet, och till

Ove Karlsson, som företräder majoriteten, vill jag säga att det bästa sättet att försöka minska bilismens skadeverkningar är att satsa på en utbyggd kollektivtrafik.

I morgon får vi här i kammaren – jag tar ett exempel som berör oss som kommer från västkusten – ta ställning till en utbyggd västkustbana. En sådan är ett av de bättre sätten att minska skadeverkningarna från bilismen. Det bästa är inte att förbjuda människor att åka bil utan att ge dem ett fullgott alternativ.

Ställ upp här i kammaren och anslå de medel som behövs! Det är mycket mera positivt än någon utredning eller stopp för bilarna.

Anf. 62 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Det är bra ibland att bli informerad om det som man inte känner till. Jag visste faktiskt inte om att vi redan var bönhörda och att en utredning redan pågår, Viola Claesson. Det är rätt, som Viola Claesson säger, att detta inte framgår av utskottets betänkande. Jag skall inte mäta trovärdigheten på olika håll, utan vi får väl se. Så länge utskottet inte har behagat tala om i sitt betänkande att en sådan utredning som vi har begärt redan pågår förutsätter jag faktiskt och hoppas och tror att Viola Claesson är felinformerad när det gäller det hon påstår här i kammaren.

Rune Thorén! Vi är helt överens. Vi vet om att en ohämmad bilism för med sig problem. Vi är inga anhängare av en bilism som utövar rovdrift på miljön. Vi kan också hålla med om att en väl fungerande kollektivtrafik är ett gott alternativ i många sammanhang, men när man ser hur stort Sverige är och hur många människor som bor här får man klart för sig att vi bara i tätorterna kan ha en väl fungerande och konkurrerande kollektivtrafik. I stora delar av Sverige är detta i dag inte ekonomiskt möjligt. Därför är bilen en nödvändighet för många människor i det här landet.

Vi kan tycka det är bra om vi får en ännu bättre och mer utvecklad kollektivtrafik, men vi måste vara litet realistiska. I stora delar av det här landet kommer befolkningen aldrig att få denna möjlighet, om vi inte skall närma oss rent astronomiska belopp, och de pengarna har varken centern eller vi.

Därför är det viktigt att se till så att de sneda angrepp som i dag sker mot bilismen inte alltid får stå oemotsagda. Det är därför som vi har velat ha en bilsocial utredning. Jag kan till sist, herr talman, bara än en gång beklaga att vi inte har blivit bönhörda.

Anf. 63 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Det är bra om det är så att Sten Andersson i Malmö och jag verkligen är överens. Det finns stora möjligheter att visa det i morgon i så fall.

Sten Andersson företräder ju Malmö och jag Göteborg, och däremellan går västkustbanan. För bilismens skull är det faktiskt en väldig fördel om vi får en utbyggd västkustbana. Om vi får bättre godstrafik och persontrafik på den, kommer det att betyda en mycket stor fördel för alla dem som kör bil däremellan.

Är Sten Andersson och moderata samlingspartiet överens med centerpartiet, så visa det i morgon och rösta rätt – det gynnar kollektivtrafiken!

Anf. 64 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag har alltid varit intresserad av fiske, även när maskorna är mycket grova, men i det här fallet nappar jag inte.

Moderaterna har tagit ställning kring de här frågorna i utskottet. Som representant i Sveriges riksdag kan jag driva mina frågor inom riksdagsgruppen, men till slut accepterar jag den åsikt som en majoritet av min grupp har kommit fram till. Jag anser att något annat agerande inte är hållbart. Att springa och leka lokalpolitiker för att vinna kortsiktiga poänger på hemma-plan är fjärran från allt vad jag står för.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

12 § Föredrogs

finansutskottets betänkande

1988/89:FiU22 Statistikfrågor (prop. 1988/89:100 delvis).

Statistikfrågor

Anf. 65 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! "I herredagsmän, resen inte så fort – vad göras skall är allaredan gjort" lär det ha stått på milstenarna på Karl XI:s tid när riksdagsmännen skulle resa till Stockholm, enligt skalden Snoilsky, om jag inte minns fel. Det lär det inte stå på vägskyltarna i dag, men det är lika sant för det, för det som vi nu skall debattera står i den i och för sig alldeles utmärkta och välunderrättade Från Riksdag & Departement, nr 15, under rubriken "SCB ska ta fram lönestatistik", enligt finansutskottets betänkande 22, snabbprotokoll 99 och 100. Jag är djupt imponerad – tala om snabbhet!

Möjligen kan förklaringen vara den att man har förväxlat FiU22 med FiU23, som handlade om statistik för socialavgifter och som debatterades den 19 april och voterades den 20. Men, herr talman, i dag skulle vi alltså debattera FiU22, trots vad som står i Från Riksdag & Departement.

Till detta betänkande har moderater och folkpartister en gemensam reservation om den offentliga lönestatistiken. Bakgrunden är den att regeringen vill ge SCB och KI ett gemensamt uppdrag att snarast utreda de närmare förutsättningarna för att utforma en kortperiodisk lönestatistik.

Ett delbetänkande om offentlig lönestatistik överlämnades i juni 1988 med förslag om utformning av en kortperiodisk lönestatistik. Det betänkandet möttes emellertid i remissbehandlingen av ett mycket starkt motstånd från bl.a. Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet och Svenska arbetsgivareföreningen. Dem kallar jag för min del mycket starka remissinstanser.

Mot förslaget anförde dessa remissinstanser att den föreslagna statistiken inte har några förutsättningar att fylla de precisionskrav som man har rätt att ställa och att den därtill skulle skapa onödiga kostnader såväl för uppgiftslämnarna som för staten. Som exempel nämndes att eftersom inrapporteringsperioden skulle vara en månad för berörda företag, snedvrids resultaten av s.k. långa ackord och resultatlöner med långa mätperioder. Olika

resultatlönesystem har blivit allt vanligare för såväl tjänstemän som kollektivanställda. Vidare beaktar förslaget inte löneökningar som lagts på semesterlönen, trots att detta görs inom vissa avtalsområden. Inte heller innebär förslaget att rimliga kontroller skall göras för behandlingen av kompensationsledighet, av retroaktiva tillägg och av engångsbelopp.

Enligt reservanternas uppfattning är kritiken från vissa remissinstanser av sådan art att förslaget inte bör genomföras. I stället anser vi att de behov av kortperiodisk lönestatistik som onekligen finns från bl.a. konjunkturinstitutets sida bör tillgodoses med hjälp av befintliga statistikkällor såsom statistiken över lönesummor, arbetsgivaravgifter eller preliminär A-skatt från uppbördsdeklarationer. Fördelen med de senare källorna är att framställningskostnaderna för statistiken är låga och att den är snabbt tillgänglig. Vi reservanter anser därför i stället att SCB och KI bör få i uppdrag att utveckla en metod för att ta fram lönestatistik som bygger på de här nämnda statistiska materialen och källorna.

I reservation 7 om företagens uppgiftslämnande har moderaterna, folkpartiet och centern framfört en gemensam uppfattning. För att sammanfatta den kan jag säga så här:

Det mycket omfattande uppgiftslämnandet innebär en besvärande belastning för företagen. Särskilt utsatta är de små och medelstora företagen, vilka arbetsmässigt drabbas förhållandevis hårdare än större företag som har tillgång till datateknik och andra tekniska hjälpmedel och stora personalresurser. För något större företag avdelas särskild personal att svara för uppgiftslämnandet och företagsägaren eller företagsledaren belastas inte personligen, såsom ofta är fallet i de mindre företagen.

De insamlade uppgifterna används för tillståndsprövning, kontroll, redovisning av skatter och avgifter, statistik och samhällsplanering m.m. Uppgiftslämnandet är mycket arbetskrävande och kostar företagen åtskilliga miljarder kronor, om man summerar alltihop. Det skapar också sekretess- och integritetsproblem.

Även myndigheterna skulle ha fördelar av att begränsa och rationalisera uppgiftsinhämtandet. Det skulle ge högre kvalitet, och myndigheterna skulle – vilket inte är oväsentligt – spara pengar.

Jag anser därför att den offentliga förvaltningens metoder att inhämta uppgifter från företagen bör ändras och att myndigheternas befogenheter att kräva uppgifter bör begränsas. Uppgiftskraven på företagen har nu blivit så omfattande och betungande att någonting måste göras.

Nu har civilministern insett detta, och i februari 1988 tillkallades en särskild utredare med uppgift att från formella utgångspunkter se över föreskrifterna på det statliga statistikområdet och att utarbeta förslag till ett förenklat regelsystem för produktionen av statistik. "Härvid kommer också uppgiftslämnarfrågorna att ingående behandlas", för att citera majoritetstexten i utskottet.

Det är bra, tycker vi reservanter, men det räcker inte. Vi tycker att man bör ha en särskild företagsdatalag, som innehåller regler om vilka uppgifter myndigheterna får samla in, hur de skall användas, hur länge de skall bevaras och hur länge de får bevaras. Slutligen bör det ingå i lagen en bestämmelse av innebörden att företagen måste ge sitt samtycke när en myndighet lämnar

information vidare till en annan myndighet. Om man hade dessa principer som rättesnören, skulle myndigheternas arbete i större utsträckning präglas av servicekänsla och en positiv attityd till företagen.

Herr talman! Jag skall också tala för reservation nr 8, där vi moderater velat spara 2,5 milj. kr. genom att SCB:s partisympatiundersökningar inte skall finansieras via budgeten.

Vi anser att det sedan många år genomförts olika fristående opinions- och partisympatiundersökningar. Eftersom de, enligt vår uppfattning, fyller den funktion som man har rätt att kräva av dessa undersökningar, finner vi inte några som helst skäl till att man anslår budgetmedel till dessa undersökningar. Jag vill understryka att vi naturligtvis inte har något emot att SCB gör sådana partisympatiundersökningar, bara de inte belastar statsbudgeten. Det är det vi motsätter oss.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till de reservationer som har moderata företrädare.

Anf. 66 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Som tidigare har sagts behandlar det nu aktuella betänkandet statistikfrågor. Vi upplever statistik spontant som torrt och ganska ointressant. Mängden av siffror kan dock beskriva det mesta av mänskliga problem och mänsklig utveckling. Statistik kan rätt insamlad och rätt använd vara ett mycket värdefullt beslutsunderlag och en nödvändighet för att rätt bedöma möjlig och önskvärd utveckling.

Centerns reservationer berör vitt skilda ämnen. I reservation 2 konstateras att det viktigaste instrumentet i alkoholpolitiken är priset, och priset avgörs i första hand av skatten på alkohol. Såväl basbeloppsanknutna förmåner, t.ex. pensioner, som kraven i löneförhandlingarna styrs i hög grad av konsumentprisutvecklingen. En höjd alkoholskatt medför höjt konsumentprisindex, och i allmänhet också högre löner. Skattehöjningen kompenseras alltid genom högre pensioner, och detsamma sker i allmänhet med lönerna. Detta minskar självfallet skattehöjningens alkoholpolitiska effekt. Centern vill därför ha ett index rensat från kostnaderna för "alkohol". Detta index skall användas för reglering av pensioner och andra basbeloppsanknutna förmåner samt vid bedömningen av reallöneutvecklingen.

Självfallet skall nuvarande KPI vara kvar för att dokumentera den totala konsumtionen och möjliggöra korrekta internationella jämförelser. Vi har tidigare erfarenheter av dubbla KPI. Under åtskilliga år hade vi ett KPI som exkluderade kostnaderna för t.ex. olja. Jag yrkar bifall till reservation 2.

Det är viktigt att ha en så fullständig bild som möjligt av näringslivet och dess utveckling. Den kooperativa verksamheten är en viktig del i denna utveckling. Under de senaste åren har nya verksamhetsformer som t.ex. föräldrakooperativ inom barnomsorgen blivit allt vanligare. Även de arbetskooperativa företagen har ökat i betydelse. I dag finns ingen statistik som beskriver denna utveckling. Vi i centern anser att det behövs en komplettering av statistiken så att vi får en korrekt beskrivning av den kooperativa delen av vårt näringsliv. Vi är också beredda att anvisa den miljon som krävs för att utföra den kompletterande statistik som behövs. Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 9.

Regeringens ekonomiska politik – den s.k. tredje vägens politik – har varit, och är, en koncentrationspolitik. Befolkningsomflyttningarna från landsbygden till städerna har ökat, och storstädernas tillväxt har varit mycket stark. Utvecklingen har inneburit ökade inkomstklyftor, och den ekonomiska maktkoncentrationen har förstärkts.

En skattereform av modell PM 100 kommer också att öka inkomstklyftorna. De deltidsarbetande och låginkomsttagarna kommer att bli de stora förlorarna. En majoritet av dessa är kvinnor. Detta är en oacceptabel utveckling. Det finns mycket starka skäl att i en ny låginkomstutredning klarlägga den faktiska situationen och den pågående utvecklingen. Dessa frågor kommer, enligt uppgift, att tas upp i 1990 års långtidsutredning, och det bör därför vara möjligt att ge utredningen i uppdrag att ingående belysa dessa frågor. Jag yrkar bifall till reservation 6.

Bra statistik kräver korrekta indata. Detta kräver betydande insatser från uppgiftslämnarna. För att företagen, speciellt de små företagen, inte skall bli alltför belastade, krävs det endast att nödvändiga uppgifter tas in. Många gånger kan uppgifter sannolikt samlas in med längre intervaller än i dag, och det kan göras utan att statistikens användbarhet försämras.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservation 7.

Anf. 67 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till de reservationer som vpk är delaktigt i och som är fogade till detta betänkande.

Tre av dessa reservationer handlar om behovet av ny och bättre statistik, dels över kooperativ verksamhet, som bl.a. Ivar Franzén har tagit upp, dels över nya mått på välfärd och produktion. Det vanligaste sättet att mäta välfärd och produktion är att använda sig av BNP, bruttonationalprodukten. Men de flesta är nog överens om att BNP är ett dåligt mått, eftersom även negativa företeelser bidrar till att höja BNP. T.ex. skapar en dålig arbetsmiljö med utslitning av människor ett större behov av sjukvård, som i sin tur bidrar till att BNP stiger. Man kan ju inte precis säga att dålig arbetsmiljö är ett bra mått på ökad välfärd. Detsamma gäller miljöförstöringen. De negativa verkningarna av miljöförstöringen skapar indirekt ett högre BNP.

Vi reseranter tycker att man i stället skulle behöva väga in helt andra saker och helt andra situationer i måttet på välfärden, t.ex. ekologisk och regional balans. Psykisk och fysisk hälsa är också något som man borde kunna väga in.

Någon gång borde vi inse att utvecklingen inte bara är produktion för sin egen skull. Vi måste någon gång fråga oss vilket slags produktion vi skall ha, och vad vi skall ha den till.

Den tredje vägens ekonomiska politik har nämnts tidigare. Vi ser verkningarna i samhället i dag, och vi ser ökade sociala och ekonomiska klyftor. På den ena sidan ser vi ökad utslagning, och på den andra sidan ser vi enorm maktkoncentration. För de rikaste hör vi löften om lättnader. Därför har vi i vpk reserverat oss till förmån för krav på en ny låginkomstutredning. Jag yrkar bifall till reservation 6.

Utskottsmajoriteten har skrivit om låginkomstutredningen. Man hänvisar till SCB:s löpande produktion. Vi tycker att det är ett enkelt sätt att försöka

komma undan problemet. Men en låginkomstutredning i dag skulle kanske visa på effekter av regeringens politik som inte skulle vara alltför smickrande. Kanske man vill undvika detta.

Anf. 68 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Ivar Franzén har med stor vältalighet talat för reservation 2. Jag finner ingen anledning att spä på hans vältalighet på den punkten. Vi delar hans uppfattning, och jag yrkar bifall till reservation 2.

Statistik över kooperativ verksamhet tycker vi är utomordentligt viktig att ha, med hänsyn till den utveckling som sker i Sverige i dag. Det är synd att sådan statistik inte längre finns, och vi vill ha tillbaka den, därför att vi på något sätt måste kunna följa en utveckling som är i vardande. Har man ingen god statistik, kan man heller inte sätta in åtgärder som kan behövas för att stötta en bra utveckling.

Vi tycker alltså att det är väldigt viktigt att den statistiken kommer tillbaka. Jag yrkar bifall till reservationerna 3 och 9.

Sedan har vi ett komplex som har med våra liv att göra. Välfärd är att fara väl, och att många inte far väl i vårt land i dag, det vet vi om. Därför har vi nappat på en motion från förre civilministern Bo Holmberg. Vi tycker att det är en utomordentlig idé han har om en välfärdsstatistik, som skulle kunna utvecklas i Sverige.

Jag yrkar bifall till reservation 4, med förhoppningen att det skall utvecklas någon form av statistik som kan tala om hur människor faktiskt mår här i landet.

Beträffande det alternativa måttet på den totala produktionen förhåller det sig som Maggi Mikaelsson sade, att BNP-begreppet är utomordentligt dåligt. Vi lever i illusionernas värld, när vi tror att det finns obegränsade tillgångar på ändliga resurser och att människor och natur har en obegränsad tålighet – och att vi människor dessutom har en obegränsad psykisk tålighet att stå ut med förändringar. Vi vet i dag att det inte är på det sättet. Vi behöver bara se omkring oss hur det ser ut i natur och miljö.

Därför är det dags att vi får andra beskrivningar av vår verklighet i ekonomiska termer, inte bara BNP-begreppet. Vi måste på något sätt kunna beskriva vad som händer och ta hänsyn till det och inte bara ha ett penningomsättningsmått, som vi oftast använder som ett välfärdsmått.

Det är dags för ett arbete på det området, och det är med stor besvikelse som jag finner att utskottets majoritet inte vill ta tag i de här viktiga frågorna. Jag tror att tiden ändå kommer att bli mogen för detta. Vi får alltså fortsätta att tjata och se till att det blir en ändring på den här punkten.

Tiden tror jag är mogen, för det visar sig i Sifundersökningar att i stort sett 90 % av landets befolkning är villiga att förändra sina livs- och konsumtionsmönster för att klara miljön. Därför vore det väldigt viktigt att få ett understöd genom en vettig statistik och vettiga beräkningar som skulle kunna komma fram genom en utredning om alternativt mått på den totala produktionen.

Därför bifall till reservation nr 5!

Det var länge sedan vi hade en låginkomstutredning i Sverige, och den lades ner, för det kom fram väldigt obehagliga siffror som visade att det inte

var så bevänt med likheten i samhället. Sedan dess har det skett väldigt mycket. Vi har fått en enorm maktkoncentration i samhället. Vi har fått en sned regional utveckling. Det sker en stor utslagning på våra arbetsplatser, med belastningsskador, osv. osv.

Det är sant att det finns en stor mängd statistik här i landet, men vad som behövs är att samla den till en helhet, så att man kan göra en samlad bedömning av vad som händer i landet. Det är väldigt lätt att diskutera enskildheter med utgångspunkt i statistik, och då hamnar man ofta fel, därför att man inte ser helheten. Av det skälet är det oerhört viktigt att vi får en ny låginkomstutredning som beaktar helheten. Först då har vi goda möjligheter att skaffa oss instrument för att gripa in och rätta till saker och ting som gått snett i samhället. Det vore en utredning som skulle kunna bidra till att öka solidariteten i det svenska samhället som vi håller på att utvecklas bort ifrån.

Att en ny låginkomstutredning kommer i gång är alltså utomordentligt viktigt. Därför bifall till reservation 6!

Anf. 69 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Så har vi då kommit till statistikfrågor. De tycks höra våren till, för det är nästan alltid vid den här tidpunkten som vi diskuterar frågor av det slaget.

Som redan framgått av de tidigare talarnas inlägg, är vi inte riktigt överens i alla ställningstaganden till de frågor som behandlas i betänkandet FiU22. Nu vill jag understryka att SCB:s statistik i många avseenden är väl utbyggd. Och så, herr talman, till reservationerna som jag yrkar på att riksdagen skall avslå.

Reservationen om den offentliga lönestatistiken anknyter till ett remissytt-rande från SAF. Tanken har prövats av SCB och lönekommittén, men det finns flera skäl att avvisa den. Uppbördsdeklarationsstatistiken är en betalningsstatistik som återspeglar såväl lönenivåer som arbetsvolym, men det finns inga möjligheter att urskilja dessa delkomponenter. Den statistiken kan inte bli vare sig löne- eller sysselsättningsstatistik.

Ett annat skäl är att uppbördsdeklarationsstatistiken följer utbetalningar-na men att dessa inte är periodiserade efter förändringar i faktiska löner och arbetsvolym. Utbetalningar under en viss månad återspeglar inte ersätt-ningar för arbetsinsatser under denna månad eller, om man så vill, föregående månad.

Det förslag som framförs i reservationen angående konsumentprisindex har utskottsmajoriteten tidigare avstyrkt med välgrundade argument, likaså förslaget om statistik över kooperativ verksamhet. För att få till stånd den statistik som föreslås skulle det behövas flera nya register för statistikinsam-ling från aktuella kategorier av företag.

När det gäller välfärdsstatistik har vi konstaterat att mycket är på gång. Expertgruppen för studier av offentlig ekonomi, ESO, har tagit upp flera av förslagen, och hösten 1988 tillsattes en utredning med uppgift att se över informationsstrukturen för hälso- och sjukvård. Utredningsresultatet skall redovisas i januari 1990.

Utskottsmajoriteten har också avstyrkt förslaget om en parlamentarisk utredning som skall utforma ett alternativt mått på produktionen i samhället. Motiveringen är att i anslutning till 1990 års långtidsutredning kommer ett

särskilt avsnitt om välfärd och miljöproblem att tas upp till behandling.

När det gäller begäran om en ny låginkomstutredning har utskottsmajoriteten understrukit att i SCB:s löpande produktion ingår numera att genomföra levnadsförhållandeundersökningar. Vi erinrar också om att i 1990 års långtidsutredning kommer inkomstfördelningsproblemen att ingående behandlas.

Beträffande företagens uppgiftslämnande har vi inhämtat – Rune Rydén var också inne på det – att civilministern i februari 1988 tillkallat en särskild utredare med uppgift att se över föreskrifterna på det statliga statistikområdet och att utarbeta förslag till ett förenklat regelsystem för produktionen av statistik. Där kommer uppgiftslämnarfrågorna att ingående behandlas, och utredningsförslaget kommer att presenteras under det här året.

Liksom vid tidigare ställningstagande till frågan anser utskottsmajoriteten att SCB:s partisympatiundersökningar skall vara kvar.

Herr talman! Det var allt. Alltså avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan i betänkandet FiU22!

Anf. 70 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Iris Mårtensson talade om att vi debatterar de tråkiga statistikfrågorna i vårens tid. Det är egentligen synd att vi inte kan ha en litet mera svärmisk inställning och få större samstämmighet, för även om de är tråkiga är detta väldigt viktiga frågor.

Jag vill bara än en gång konstatera att det verkar som om Iris Mårtensson inte är riktigt övertygad om sin uppfattning när det gäller den offentliga lönestatistiken. Vi reserverar tycker inte att det är försvarligt att lägga ned så stora kostnader som den nya kortperiodiga lönestatistiken kommer att åsamka företagen och staten. Det finns ju annan statistik, som jag visade i mitt anförande, som är lika bra enligt min uppfattning som den statistik Iris Mårtensson vill ha fram. Skillnaden är att den hon föreslår kostar väsentligt mera och innebär ett betydande merarbete för företagen.

Företagens uppgiftslämnande har diskuterats många gånger. I sanningens namn skall väl sägas att socialdemokraterna har börjat inse att den kritik som framförts från borgerligt håll har haft fog för sig. Än så länge har det dock inskränkt sig till läpparnas bekännelse. Vi väntar på en riktig handling, och den har tyvärr ännu inte kommit. Men vi skall väl inte ha hoppats förgäves. Det är ännu vårens tid.

Anf. 71 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag är litet besviken på Iris Mårtenssons sätt att bemöta det som sagts om denna viktiga statistik som har med vår välfärd att göra, BNP-måttet och låginkomstutredningen. Vi står faktiskt inför en utveckling, både i Sverige och i vår omvärld, som faktiskt fordrar kunskaper för att vi skall ha möjlighet att hantera de situationer som uppkommer. Därför är det viktigt att vi får andra mått än bruttonationalprodukten för att styra vår ekonomiska utveckling. Vi måste ha alternativ som tar hänsyn till vad som fysiskt sker i vår omgivning. Vi har fysiska och psykologiska begränsningar som måste in. Vi kan inte bara se på de ekonomiska begränsningarna – det finns faktiskt andra plan av tillvaron. På något sätt måste vi få grepp om dem.

om vi skall kunna förändra vårt samhälle så att vi långsiktigt kan överleva. Det vore fint om majoriteten någon gång skulle kunna ta till sig denna allvarliga situation och se till att vi får instrument.

Därför tycker jag det är sorgligt att höra Iris Mårtensson säga att långtidsutredningen kan titta på detta. Det är en engångsföreteelse, men vi behöver ett kontinuerligt mått på vad som händer och sker. Här är plats för ett allvarligt omtänkande från majoritetens sida.

Anf. 72 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Iris Mårtensson formulerade sig ungefär så, att man med mycket välgrundade argument avslagit de två reservationerna om ett index rensat från alkohol och om bättre statistik över den kooperativa verksamheten.

Egentligen finns dock inte några argument alls, i varje fall inte i utskottsbetänkandet. När det gällde ett rensat konsumentprisindex talar man om att väga den faktiska konsumtionen. Det är självklart, men vi har inte ett ögonblick talat om att ta bort dagens profil. Vi talar om att rensa undan kostnaden för alkohol i indexserien. Inte på någon punkt finns argument som talar emot vårt förslag.

Jag funderar över om det kan ligga rent alkoholpolitiska argument bakom. Man kanske inte vill ha bättre fungerande åtgärder vad gäller alkoholpolitiken.

När det gäller den kooperativa verksamheten är socialdemokraternas inställning verkligen förunderlig. De har ju ändå en viss tradition på området. Vi trodde också de var intresserade av detta med arbetskooperativ och att de såg positivt på föräldraverksamheten inom barnomsorgen. Detta är mycket intressanta och i vissa avseenden helt nya moment i vår samhällsutveckling. Visst bör vi ha en rimlig kunskap om hur den utvecklingen sker.

Iris Mårtensson försökte beskriva kostnaden för en massa nya tjänster. Den har uppskattats till ca 1 miljon. Det är i dessa stora sammanhang en mycket överkomlig kostnad.

Jag tycker alltså att Iris Mårtenssons påstående är tveksamt. Det finns inga bra argument i betänkandet för avslag på dessa reservationer.

Så helt kort om låginkomstutredningen. Om man verkligen tänker efter och funderar över vad som hänt de senaste åren, måste man känna ett behov av att få en så korrekt beskrivning som möjligt. Det är lika viktigt att också fundera litet över hur vi egentligen mäter välfärden. Vad är livskvalitet? Här finns ett av de allra viktigaste områdena där vi kan dra nytta av statistik och komma fram till ett bra beslutsunderlag som gör att vi kan fatta bättre beslut som gynnar mänsklig välfärd. Vi skall inte bara gynna eventuellt ökade inkomster, där välfärden beror på hur de används och vilka möjligheter vi ger för deras användande.

Anf. 73 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med det sista och ställa en liten fråga till Ivar Franzén om låginkomstutredningen.

I december, när vi diskuterade ekonomisk politik, förelåg faktiskt från vpk

en reservation med krav på en låginkomstutredning. Men där ställde centern inte upp. Jag är litet förvånad över att det passar sig i dag.

När jag tittade på den reservation vpk hade fann jag att den angrep den borgerliga regeringen på den tiden denna fanns. Det är kanske därför som inte centern ställde upp. Kanske det passar bättre att ställa upp nu på den reservation där man angriper den socialdemokratiska regeringen och talar om koncentrationspolitik. Men egentligen är det precis samma innehåll i båda reservationerna.

Rune Rydén talade om företagarnas uppgiftslämnande. Uppgiftslämnarnas ställning har dock stärkts nu genom att vi i dag har en begränsningsförfordning.

Jag är litet förvånad över att det står i reservationen att myndigheternas arbete i större utsträckning måste präglas av servicekänsla och en positiv attityd mot företagen. Är det verkligen allvarligt menat?

Carl Frick har talat om reservationen om välfärden. Vi har i dag förmodligen världens mest påkostade och genomarbetade välfärdsstatistik, inkomststatistik och allmänna sociala statistik. Dessutom pågår just nu, som jag sade i mitt första anförande, en utredning som skall redovisas om drygt ett halvår. Vi kan väl ändå lugna oss tills vi ser vad den kommer fram till.

Ytterligare till Ivar Franzén: Beräkningstekniskt är det inga svårigheter att ta fram indextal där prisutvecklingen för alkoholhaltiga drycker resp. tobaksvaror inte är med. Det skulle kunna göras löpande, om informationen anses vara så viktig. Men att ta bort denna varugrupp från underlaget för konsumentprisindex skulle innebära att nödvändiga deflatorer för nationalräkenskaperna skulle försvinna. Med deflatorer menas prisindex med omräkning av värden i löpande priser till värden i fasta priser.

Jag tycker alltså vi har väl grundade argument för avslag, och därför kan vi avstyrka samtliga reservationer.

Anf. 74 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Låt mig börja med att konstatera att jag upprepade gånger har använt uttrycket ett rensat index. Jag har således inte ifrågasatt att vi skall plocka sönder eller på något sätt göra nuvarande KPI mindre användbart och hanterbart. Därmed faller ju alla de argument som Iris Mårtensson här har redovisat. Vi får emellertid då ett rensat index som är användbart för de ändamål som jag tidigare har beskrivit i debatten.

Iris Mårtensson kanske ändå kommer ihåg, om hon tittar tillbaka i historien, att Gunnar Björk i den ekonomiska debatten tog upp låginkomstutredningen som en mycket viktig punkt.

Varför passar det bättre att ha sin förankring i den socialdemokratiska regeringens politik än i den borgerliga regeringens politik? Det är bara att gå till verkligheten. Det är självklart att huvudskälet till att vi i dag behöver en låginkomstutredning är den dramatiska förändring som den tredje vägens politik har inneburit. Det är inte vad som hände under den borgerliga regeringens tid. Så enkelt är det. Det är klart att vi som de realpolitiker vi är försöker förankra våra motiv i verkligheten. Därför blir det dessa konsekvenser.

Anf. 75 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Tyvärr måste jag kanske säga att det kvittar litet grand vilken regering vi har, så länge den regering vi har för en borgerlig politik. Hur det än är med den saken finns det ett stort behov av en låginkomstutredning.

Under mina månader här i riksdagen har jag lärt mig att åtminstone finansministerns kunskaper om låga inkomster är mycket dåliga. Jag är rädd för att motståndet mot en ny låginkomstutredning beror på att man har lika dåliga kunskaper i resten av regeringen och i utskottet.

En halv miljon svenskar har i dag skulder, vilka har gått till kronofogden. Merparten av dessa svenskar är ensamstående kvinnor med barn. Själv har jag en dotter som arbetar inom vården. Hon får ut 3 300 kr. efter skatt. Det är inte mycket att leva på, ens om man är ung i dag.

Jag undrar om man känner till dessa förhållanden på så många håll. När man kommer hit till riksdagen kan man ju få en stor löneförhöjning – åtminstone har jag fått det. Om man har varit här länge kanske man glömmer bort hur det faktiskt ser ut utanför dessa väggar. Jag tycker att en låginkomstutredning skulle vara mycket värdefull för att vi klart och tydligt skulle få belyst hur det ser ut i samhället i dag.

Anf. 76 RUNE RYDÉN (m):

Herr talman! Iris Mårtensson citerade följande ur reservation nr 7 vid finansutskottets betänkande 22: "Vidare måste myndigheternas arbete i större utsträckning präglas av servicekänsla och en positiv attityd mot företagen." Är det verkligen sant, frågade Iris Mårtensson. Ja, herr talman, det är det. Vad skulle myndigheterna annars vara till för, Iris Mårtensson, om inte bl.a. för att ge service åt företag och för den delen också åt samhällets olika institutioner?

Jag antar att vi här har träffat den ideologiska skiljepunkten mellan Iris Mårtenssons och mina uppfattningar. Om det blir aldrig så många vårar så lär det tyvärr vara så att skillnaderna ändå inte kommer att överbryggas.

Anf. 77 IRIS MÅRTENSSON (s):

Herr talman! Tyvärr måste jag för en gångs skull hålla med Rune Rydén.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenum.)

13 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1988/89:SkU19 Anslag till tullverket, m.m. (prop. 1988/89:100 delvis).

Anslag till tullverket, m.m.

Anf. 78 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det känns ganska trevligt att efter ett par veckor och fyra uppskjutna förhandlingar äntligen få diskutera skatteutskottets betänkande om anslag till tullverket.

Rubriken på betänkandet är egentligen inte särskilt upphetsande. Å andra sidan finns det inom ramen för betänkandet flera mycket viktiga frågor. Det gläder naturligtvis oss moderater att utskottet är enigt. Socialdemokraterna har inte reserverat sig i slutläget, utan är beredda att ge ökade resurser till tullens narkotikabekämpning.

Vi är emellertid bekymrade över att man från andra partier inte är beredd att nu satsa mer resurser på att bygga ut narkotikahundsekipage. Vi tror att det skulle vara ett sätt att bekämpa införsel av narkotika till Sverige.

Vi har inte heller fått stöd för det mycket viktiga kravet att man skall öka straffet för import av narkotika. Det är helt uppenbart att den svenska låga straffvärderingen skapar problem för oss. I narkotikasmugglarkretsar är det intressant att satsa på Sverige. Det är beklagligt.

I betänkandet tas förutom detta också upp frågan om tullservice i flera avseenden. För vår del har vi tvingats reservera oss, eftersom utskottsmajoriteten inte har varit beredd att stödja förslag som syftar till att förbättra den serviceverksamhet tullen har att hantera. Vi menar nämligen att man i fortsättningen mot avgift från tullverkets sida skulle kunna erbjuda tullbehandling och passkontroll även utanför normal tullplats. Därigenom skulle man möjliggöra en regional utveckling och man skulle starta nya linjer av olika slag.

Vi menar också – vilket framgår av ytterligare en reservation till betänkandet – att det skall vara möjligt att få en tullbehandling och passkontroll i Köpenhamn och Oslo när det gäller anslutningslinjer, framför allt mindre sådana, till olika orter i Sverige. På det viset skapar man möjligheter för en snabb och effektiv trafikanknytning till de stora knutpunkterna i det internationella linjenätet. Inte heller detta har majoriteten varit beredd att acceptera.

En annan sak som skulle vara mycket bra i syfte att försöka förbättra möjligheten för exempelvis nya färjelinjer att etablera verksamhet och att kunna driva den på ett sätt som ger service till allmänheten och kanske också förbättrar den ekonomiska utvecklingen i regionen, skulle vara ett förbättrat samarbete mellan polis och tull. I många avseenden måste såväl polismyndighetens uppgifter som tullverkets uppgifter utföras. Vi tycker att det inte alltid skulle vara nödvändigt att en person från resp. myndighet utför uppgiften för sin sida. Man skulle kunna tänka sig att polisen skulle utföra tulluppgifter eller att tullen kunde utföra vissa polisuppgifter. På det viset skulle man utnyttja resurserna bättre och konsumenterna skulle få bättre service.

Jag skall inte uppehålla mig så mycket vid de från vår sida – och även i viss mån från andra partiernas sida – återkommande kraven på slopande av tulltillägget. Vi har haft den debatten många gånger i kammaren. Vi menar naturligtvis att tulltillägget i sin helhet bör slopas. I den mån så inte blir fallet menar vi i andra hand att det i varje fall skall slopas när det gäller mervärdeskatt. Tulltillägg i fråga om mervärdeskatt är egentligen tulltillägg på någonting som man i realiteten skulle få tillbaka i efterhand. Statsverket går inte miste om några intäkter även om man inte redovisar mervärdeskatt på grund av misstag eller annat. Mot den bakgrunden bör tulltillägget i varje fall slopas i det avseendet.

Vi menar också att ankomstförsäljning av skattefria varor bör tillåtas i

Sverige. Det är nämligen i väldigt stor utsträckning en säkerhetsfråga. Det är också en praktisk fråga. Eftersom vi nu en gång har regler som tillåter import av tullfritt och skattefritt inköpta varor, finns det all anledning att fundera över hur detta skall fungera praktiskt. I dag köper en passagerare den kvantitet som är tillåten vid införsel vid avreseflygplatsen, för att ta flygexemplet. Vid ankomstflygplatsen skall han tulldeklarerat inköpet. Han har varit tvungen att ta med sig hela inköpet eller att göra inköp ombord på flygplanet. Det medför att man ur bränsleekonomisk synpunkt har transporterat något som är onödigt att transportera. Det är dessutom ett säkerhetsmässigt problem, med tanke på att det ofta rör sig om brandfarliga varor. Det skulle alltså vara säkerhetsmässigt och transportekonomiskt bättre att liksom i en del andra länder, tyvärr alltför få, tillåta ankomstförsäljning.

Frågan om färjetrafiken i Öresund tas upp i en reservation i vilken moderata samlingspartiet tillsammans med folkpartiet kräver lättnader i de bestämmelser som gäller för trafiken i Öresund. Syftet är naturligtvis att vi i avvaktan på en, som jag hoppas, fast förbindelse över Öresund ser till att färjetrafiken kan fungera än bättre för de medborgare som är berörda i resp. områden i Danmark och Sverige.

Från enigt borgerligt håll har vi i reservation 14 tagit upp frågan om färjetrafiken på Bornholm. Trafik från Skåne till Bornholm äger rum dels med utgångspunkt i Ystad till Rönne på Bornholm, dels från Simrishamn till Allinge. Vi motionärer har sedan länge krävt att dessa förbindelser skall klassificeras som s.k. lång rutt med de förmåner detta innebär när det gäller skattefri servering och försäljning. Syftet med förslaget är naturligtvis att dessa rutter, som överensstämmer med exempelvis rutterna mellan Stockholm och Åland och de mellan Göteborg och Danmark, skall ha samma status. Jag kan ha viss förståelse för den argumentation som går ut på att man skall vara restriktiv, men då skall denna restriktivitet också gälla andra rutter, från både Göteborg och Stockholm.

Nu har man givit tillstånd till att förbindelsen Ystad–Rönne får fungera som lång rutt, men eftersom man samtidigt inte har gett den möjligheten till linjen Simrishamn–Allinge innebär detta en kraftig diskriminering av just den linjen. Från svensk synpunkt innebär detta också en kraftig diskriminering av Simrishamn som ort och kommun. För mig, som i riksdagen representerar Kristianstad län, ter det sig mycket märkligt att socialdemokraterna, vänsterpartiet kommunisterna och miljöpartiet vill ha en ordning som innebär att man gynnar en viss ort, en viss rutt, i ett mycket utsatt område.

Det som nu inträffat innebär naturligtvis att Simrishamn löper stor risk att mista sin förbindelse till Bornholm med de konsekvenser detta i övrigt har när det gäller den för Simrishamns kommun mycket viktiga turistnäringen. Jag tycker att det borde vara en självklarhet för de tre partier jag nämnde att sträva efter enhetlighet, likformighet och rättvisa. Om man inte är beredd att stödja reservation 14 innebär det faktiskt att man försvårar situationen för en redan nu mycket utsatt kommun. Jag tycker att detta är mycket märkligt.

Det är inte bara frågan om lång eller kort rutt, eller den konkurrenssnedvridning som uppstår till följd av regeringens behandling av frågan, som är intressant. Det är också så, att just linjen Simrishamn–Allinge har fått lida

av det jag tidigare tog upp, nämligen bristen på samarbete mellan polis och tull.

Tullverket har inte gett tillstånd för trafik på denna linje under lördagar och söndagar, vilka är oerhört viktiga ur turistsynpunkt, eftersom man har personalbrist. Även detta är något som missgynnar just den rutten. Jag finner det fullkomligt orimligt, herr talman, att en riksdagsmajoritet på detta vis skulle försämra villkoren för Simrishamn som ort och kommun.

Jag vill slutligen, herr talman, yrka bifall till samtliga de reservationer till detta betänkande som har moderat medverkan.

Anf. 79 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp):

Herr talman! Inför förra årets behandling av tullens verksamhet hade utskottet en offentlig utfrågning om tullfrågor. Dåvarande generaldirektören Björn Eriksson konstaterade att man inom tullverket kände sig arbeta i medvind och att man upplevde en större förståelse från allmänheten, politiker och media för tullens verksamhet.

Utskottet har även i år haft ett möte med den nye generaldirektören Ulf Larsson och några av hans medarbetare. Också han borde ha känt medvind, även om inte utskottets ställningstagande var klart vid besöket. Fyra partier, däribland folkpartiet, hade avgivit motioner om att tillmötesgå tullens begäran om anslag till två s.k. gränsskyddsstyrkor. Ett enigt utskott tillstyrker nu att tullen får en ökning av resurserna med 14,5 milj. kr. för narkotikabekämpningen i södra och västra Sverige.

Eftersom man vet att den största mängden narkotika smugglas in via Sydsverige bör fördelningen av de nya resurserna noga analyseras. Huvuddelen bör kanske läggas i Skåneområdet, eventuellt fördelad på två styrkor, medan en mindre del bör gå till Göteborgsområdet. Fördelningen är också beroende av att det finns snabb tillgång till personal. Jag räknar dock med att tullen, med sin erfarenhet av smugglingsstrukturen, sätter in dessa nya resurser där de har möjlighet att göra mest nytta.

När tullen besökte utskottet tog jag upp frågan om skärpt bevakning av ungdomar och småhandlare. Även i sydöstra Sverige, och en bra bit upp i landet, märks hur den lättåtkomliga narkotikan i Danmark lockar till inköpsresor. Rädslan för tullen verkar tyvärr inte vara särskilt uttalad.

Man talar ofta om de stora narkotikabeslagens marknadsvärde på gatan. Det handlar då om många miljoner. En ung, av narkotika förstörd, människas liv skall inte värderas i pengar. De insatser tullen kan göra för att stoppa knarkresor har både mänsklig och ekonomisk betydelse.

Herr talman! Tullen spelar en stor roll inom många områden. Trafiken ökar starkt, såväl export och import som resandetrafik. Den integrationsprocess som pågår i Europa kommer att fortsätta, vilket kommer att ställa nya krav även på svenskt tullväsende och svenska tullagar. Volymtillväxten beräknas till ca 5 %. Därtill kommer att utbildning för speciella projekt, t.ex. när det gäller Sydafrikalagen och narkotikalagstiftningen, tar i anspråk resurser. Rationaliseringar är därför nödvändiga.

Tulldatautredningen, som behandlar tullens datorisering, har nyligen lämnat sitt förslag till regeringen. Det har redan nu uttryckts farhågor för en försämring av vårt gränsskydd genom utredningens förslag. Datorisering

måste innebära en förbättring, inte en försämring av själva kontrollen.

Sedan en knapp månad har tullverket ökade befogenheter att kontrollera handelsförbudet gentemot Sydafrika. Vi har i en folktoppimotion bl.a. krävt anslag för detta kontrollarbete. Regeringen har tillskjutit medel genom att tillåta ett budgetöverskridande. Detta tillvägagångssätt anser vi inte vara riktigt, utan frågan borde ha behandlats i riksdagen.

Man tar i detta betänkande på flera punkter upp kontakterna med grannländerna. Bestämmelserna för ombordförsäljning gör resorna billigare och stimulerar turismen. Det borde vara en självklarhet att lika villkor skall gälla. Linjen Simrishamn–Allinge, som drivs sommartid, bör få samma villkor som året-runt-linjen Ystad–Rönne.

När det gäller trafiken mellan Sverige och Norge bör tullhanteringen förenklas för norska fritidsbåtar som vinterförvaras i Sverige. Jag känner inte till om Nordiska rådet försökt enas om regler av denna typ, men rådet borde annars kunna framlägga förslag om att ta bort hinder mot att tillbringa fritiden i våra nordiska grannländer. I detta fall gäller det i första hand normmän som seglar med sina båtar i den bohuslänska skärgården.

Herr talman! Även på två andra punkter begär folkpartiet, liksom tidigare, förenklingar, nämligen när det gäller tulltillägget och tullförrättningsavgiften. Varför vi kräver ett borttagande resp. en översyn framgår av reservationerna och av tidigare debatter. Jag yrkar därför nu endast bifall till reservationerna 8, 9 och 10, vilka avser dessa frågor, liksom till reservationerna 13, 14 och 15 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 80 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Tullverket fullföljer flera viktiga och ofta grannliga uppgifter. En uppgift måste anses vara särskilt viktig, nämligen narkotikakontrollen. Så länge stora ekonomiska värden kan rymmas på mycket liten volym i form av narkotikapreparat måste vi räkna med att det finns mindre nogräknade människor som utvecklar stor uppfinningsrikedom för att överlista tullens övervakning. Tyvärr måste vi också räkna med att det kommer att vara ett bestående problem under överskådlig tid, all upplysning om narkotikabrukets skadeverkningar och andra åtgärder till trots. Det är därför angeläget att tullen ges ökade resurser och tillåts pröva nya övervakningsmetoder för narkotikaövervakningen.

Tullverket har inför årets budgetproposition äskat 14,5 miljoner för inrättande av s.k. gränsskyddsstyrkor. Finansministern har avvisat äskandet med hänvisning till behovet av resultatanalys och organisationsöversyn. Till följd av motionsyrkanden från alla partier utom miljöpartiet för inrättande av gränsskyddsstyrkor, flertalet finansierade genom ökade ekonomiska medel, fick vi i utskottet en situation där miljöpartiet anslöt sig. Efter en rad prestigebundna piruetter fann inte heller regeringspartiet tillräcklig anledning att reservera sig mot majoritetens uppfattning, trots att man dessförinnan hade drivit ärendet till votering.

Detta har alltså resulterat i ett på papperet enigt utskottsförslag. Jag vill gärna uttala tillfredsställelse över att ökade resurser, efter förslag av ett enigt utskott, nu ställs till tullverkets förfogande. Jag önskar också tullverket lycka

till i dess viktiga värv att så långt möjligt hålla narkotikan utanför landets gränser.

Herr talman! I betänkandet behandlas också Bornholmstrafikens status som s.k. långgrutt och de rättigheter som följer härav. Skattefri försäljning och servering vid båtresor och på flygplatser kan givetvis på principiella grunder ifrågasättas. Det görs också bl.a. inom ramen för den harmonisering som nu pågår inom och nära anknutet till EG.

De här frågorna kräver, för att en ändring skall komma till stånd, internationella överenskommelser. I det system som vi nu har, och för övrigt även i eventuella kommande system, är det viktigt med konkurrensneutralitet mellan olika resmål och olika linjer. Bornholmstrafiken har tidigare varit i detta hänseende konkurrenshämmad. Nu har det helt nyligen inträffat att linjen Ystad-Rönne har omklassificerats till s.k. långgrutt till följd av en överenskommelse träffad med Danmark. Därmed har denna linje fått likvärdiga förutsättningar som övriga s.k. långgrutter. Men därmed har också ytterligare orättvisor uppstått mellan rutten Ystad-Rönne och linjen Simrishamn-Allinge. Den senare, som från svensk utgångspunkt regionalpolitiskt är den mest utsatta regionen i Skåne, borde enligt vår mening bli föremål för överläggningar med Danmark, med sikte på att omklassificera även denna linje till s.k. långgrutt. I det hänseendet ligger det ett särskilt ansvar på vpk och miljöpartiet för att åstadkomma rättvisa. Beträffande medverkan från regeringspartiet utgår jag nämligen från att den sedvanliga prestige hindrar regeringspartiets stöd fram till den tidpunkt då det befinner sig i minoritet.

Herr talman! Centerpartiet har reserverat sig till förmån för borttagande av konstaterade olägenheter av förändringar i tullagen. Det gäller tulltillägg vad avser mervärdeskatt och tullförrättningsavgift.

Mot bakgrund av vad jag här anfört yrkar jag bifall till reservationerna 9, 10 och 14.

Anf. 81 MAGGI MIKAELSSON (vpk):

Herr talman! Jag tänker fatta mig kort. Vpk har en reservation till betänkandet, reservation 3, som gäller kontrollen av handelsbojkotten mot Sydafrika och Namibia. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Egentligen skulle vi kanske inte ha behövt avge en reservation, eftersom kraven i den motion som reservationen bygger på i princip har blivit tillgodosedda. Riksdagen antog nämligen den 8 februari i år en ändring av lagen om vissa internationella sanktioner. Lagen har varit i kraft sedan den 1 april. Den innebär att tullverket har fått utvidgade befogenheter bl.a. för att kontrollera att handelsförbudet mot Sydafrika och Namibia efterlevs. Då är det märkligt, tycker vi, att regeringen tillåter tullverket att överskrida sin budget i stället för att anslå de pengar som behövs. Som vi ser det hade det varit både renhårigare och mera korrekt att bifalla motionen och ta upp de pengar som behövs i budgeten och låta riksdagen sedan ta ställning till förslagen. Det har man alltså inte velat göra från utskottsmajoriteten, vilket har gjort att vi har känt oss tvingade att reservera oss mot majoritetens avslagsyrkande.

Anf. 82 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det var intressant att höra Maggi Mikaelsson tala om den reservation som vpk har lämnat. Men jag skulle egentligen gärna vilja diskutera det jag tog upp i mitt anförande, nämligen av vilken anledning vpk – som, såvitt jag förstår, har ett intresse av att skapa en regionalbalans i Sverige – har avstått från att bidra till att skapa jämlikhet mellan färjelinjen Simrishamn–Allinge och linjen Ystad–Rönne. Det hade varit ett sätt att stödja utvecklingen i Simrishamns kommun, som ju som tidigare sagts i debatten är ganska utsatt.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 83 MAGGI MIKAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Till Bo Lundgren och övriga borgerliga företrädare kan jag säga att det inte har varit alldeles enkelt att säga nej i det här fallet. Men lika litet som jag skulle vilja förestå ett kasino uppe i Sveriges minsta kommun av regionalpolitiska skäl, lika litet är jag beredd att tillstyrka alkoholpolitiska lättnader. Det kan finnas även andra skäl, och det kanske finns anledning att ta upp frågan flera gånger. Men utifrån läget i dag har vi från vpk inte funnit anledning att tillstyrka förslaget. Vi tycker att det i princip skulle vara bättre att vara mera restriktiv även på de andra färjelinjerna.

Anf. 84 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag diskuterar inte kasino uppe i norr, särskilt som det inte finns kasino i vare sig norr, söder, öster eller väster i Sverige. Däremot har vi en situation där vi har bestämmelser om långrutt från Stockholm till Finland och från Göteborg till Danmark. Vi har inte det när det gäller förbindelserna från Skåne till Danmark utom i ett avseende: i en och samma region från Ystad till Rönne men inte mellan den utsatta orten Simrishamn och Allinge på Bornholm. Det finns uppenbarligen inga förutsättningar att ändra de andra förhållandena. Men det finns en möjlighet för vpk att se till att skapa majoritet för rättvisa för Simrishamns kommun. Det skulle vara att stödja den borgerliga reservationen i detta avseende. Det är den enda möjlighet som finns att faktiskt skapa rättvisa när vi voterar om detta ärende. Varför, Maggi Mikaelsson, är ni inte beredda att göra det?

Anf. 85 MAGGI MIKAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det finns en sak i detta sammanhang som jag tror att man måste diskutera när man pratar om skattefri försäljning av alkohol och tobak. Jag tror inte att den enda anledningen till att åka till Bornholm är den spritförsäljning som sker ombord på båten. Jag kan mycket väl tänka mig att människor som åker denna sträcka rent av skulle kunna välja att åka på en båt där man inte riskerar att folk har rest av den anledningen. Det kan vara ett av skälen.

Anf. 86 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Skall man över huvud taget ta bojkotten mot sydafrikanska varor på allvar, måste också kontrollen göras tillräckligt effektiv. Tullverket har inte nödvändiga resurser. Det tycks stå klart för alla. Även regeringen medger att det finns ett problem här. Men det problemet söker man lösa genom att i efterhand meddela att man avser tillåta ett s.k. anslagsöverskridande. Vi och vpk anser att detta är högst otillfredsställande. Behövs medlen, skall anslaget givetvis tas upp i medelstilldelningen i propositionen. Reservation 3, som avser mom. 4, går ut på att riksdagen hos regeringen skall begära förslag i enlighet härmed.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Jag yrkar också bifall till reservation 7, som avser mom. 14. Den går ut på en utökning av den gemensamma kontrollzonen utefter riksränsen. Vi vill också att en gemensam kontrollzon till havs skall finnas. Detta är speciellt för att stödja kampen mot narkotikasmuggling. Detta nordiska samarbete bör prioriteras i stället för att förhalas. Vad än Rolf Kenneryd säger är vi i miljöpartiet högst bekymrade över det narkotikamissbruk som förekommer.

Miljöpartiet de gröna stöder också reservation 15, som avser mom. 21, från moderaterna och folkpartiet angående tillfällig införsel av fritidsbåtar. Det gäller här huvudsakligen vinterförvaring, och man tycker att proceduren kunde förenklas.

Vi kommer sedan till en fråga av stor principiell betydelse. Det är frågan om färjeleden Simrishamn–Allinge. Denna fråga är en konsekvens av det olyckliga beslut som regeringen nyligen har fattat, att omklassificera leden Ystad–Rönne till en lång rutt. Detta innebär, som Bo Lundgren har förklarat, skattefri försäljning av sprit och tobak. Givetvis är den till fördel för turistnäringen. Men det är verkligen till stort men för hälsan, både hos ungdomar och äldre, att alkoholkonsumtionen uppmuntras på detta sätt. Jag talar här inte om det värdiga smuttandet på glaset som riksdags- och regeringsledamöter tillfälligtvis må utöva. Nej, det gäller här bl.a. ungdomars skolresor, som i Skåneläna ofta går till Bornholm, denna vackra ö i Östersjön. Redan som det nu är kommer gymnasister ofta hem från sådana resor efter att ha varit med om sin första fylla. Det ser inte trevligt ut. Det är inte bra. Givetvis gör man frestelsen större och skadan värre när man uppmuntrar drickandet genom att göra dessa rutter till långa rutter. Detta sker samtidigt som Världshälsoorganisationen har satt som mål att alkoholkonsumtionen skall minska med 25 % fram till år 2000.

I första hand önskar jag att beslutet att förklara Ystad–Rönne som lång rutt kunde återkallas. Om inte detta skulle vara möjligt, uppkommer ett svårt problem i fråga om konkurrensneutralitet. Jag håller med Bo Lundgren om att Stockholms- och Göteborgsrutterna är favoriserade. Men vi drar olika slutsatser av det.

Det aktuella problemet skulle, med riksdagens goda vilja, kunna klaras upp, om linjen Simrishamn–Allinge kunde erhålla stöd i form av biljettpris-subvention motsvarande det stöd som linjen Ystad–Rönne erhåller i form av skattesubvention. Man skulle då kunna få en familjelinje med konkurrens-egenskaper.

Herr talman! Jag vill därför yrka att riksdagen med anledning av motionerna 1988/89:Sk606 yrkande 3, 1988/89:Sk703 och 1988/89:T242 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna

att konkurrensneutralitet och regional hänsyn bör tas i samband med färjeförbindelserna mellan Sverige och Bornholm.

samt att detta bör ske på sådant sätt att sociala aspekter och riksdagens uttalade mål som innebär att man ställer sig bakom WHO:s målsättning om minskad konsumtion av alkohol med 25 % före år 2000 inte motarbetas – t.ex. genom att subventionera biljettpriiset på linjen Simrishamn–Allinge i liknande omfattning som man subventionerat alkohol och tobak på linjen Ystad–Rönne eller genom att låta ruten Rönne–Ystad åter bli kort rutt.

Tack för ordet.

Anf. 87 BO LUNDRÉN (m) replik:

Herr talman! Det finns naturligtvis en mängd skäl att besöka den underbara staden Simrishamn på det vackra Österlen i det fina Kristianstad län. Men vi skall i riksdagen försöka se till att skapa rättvisa och lika förutsättningar för olika regioner och orter. Miljöpartiet, som mer och mer uppträder som ett politiskt parti, har insett att man har hamnat i ett dilemma. Man inser att detta med Simrishamn är svårt och försöker få till något slags alibi för att man inte ser till att skapa rättvisa. Ni har ju detta i er hand, om ni stöttar den borgerliga reservationen.

I stället lägger miljöpartiet ett särskilt yrkande, som inte har den ringaste möjlighet att vinna majoritet i kammaren, och det vet man på förhand. Man lägger detta yrkande, i stället för att nu stödja den borgerliga reservationen och sedan driva tesen att exempelvis slopa denna försäljning överallt.

Det är intressant att notera att det i betänkandet inte tas upp några miljöpartimotioner som handlar om att avskaffa denna rätt till skattefri försäljning på rutterna från Stockholm eller Göteborg. Man hade inga synpunkter när det gällde Ystad–Rönne heller från början. Detta är en fråga som ni inte har funderat över. Det är lika bra att erkänna det.

Frågan är nu, Gösta Lyngå, om ni är beredda att för en gångs skull medverka till att skapa en majoritet i riksdagen som kan skapa rättvisa för, i detta fall, Simrishamns kommun. Det gör ni genom att rösta på den borgerliga reservationen och inte genom att lägga fram förslag som ni vet inte får majoritet i kammaren utan bara är ett sätt att försöka freda ert eget samvete.

Anf. 88 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Eftersom jag blev citerad av Gösta Lyngå vill jag bara i all vänskaplighet meddela att jag icke har kritiserat miljöpartiet för att sakna narkotikapolitiska ambitioner. Jag har bara noterat fakta, att något yrkande från miljöpartiet när det gällde inrättandet av gränsskyddsstyrkor icke förefanns. Däremot fanns ett yrkande som löd "att riksdagen hos regeringen begär att tullverket får i uppdrag att tillfredsställande förhindra narkotika-smuggling". Jag hoppas att handläggningen av detta ärende skall ha lärt

miljöpartiet att i slika frågor begär man icke regeringens åtgärd om man vill ha resultat.

Jag vill bara kort beträffande Bornholmstrafiken säga att om miljöpartiet accepterar nuvarande system på alla andra s.k. långa rutter, borde man också göra det när det gäller den nu omklassificerade linjen Ystad-Rönne och i konsekvens därmed också ställa sig bakom samma klassificering av linjen Simrishamn-Allinge.

Anf. 89 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Låt mig börja med det enklaste problemet.

Till Rolf Kenneryd vill jag säga att det är klart att det finns fler reservationer som handlar om narkotikabekämpning. Jag beklagar dock att centern och övriga partier inte har ställt sig bakom den reservation som vi har avgett och som tar upp frågan om tullsamarbetet mellan Sverige och Norge. Kanske vi senare kan samarbeta bättre när det gäller det som tas upp i dessa reservationer. Jag har inte varit med under hela förbehandlingen, men det är givet att vi har gemensamma intressen i fråga om narkotikabekämpningen.

Det svåra problemet är hur man skall kunna få en riksdagsmajoritet för någonting som är bra från både konkurrensneutralitetssynpunkt och alkoholbegränsningssynpunkt. Vi gör ett försök, och det går alldeles utmärkt att få majoritet för detta om här närvarande partirepresentanter lyckas övertala sina partikamrater att rösta för reservationen. Det vore rimligare. Sedan kan vi gå vidare och arbeta för att andra rutter i Sverige skall klassas som korta rutter.

Utflykter från Stockholm till Åland och utflykter som utgår från Göteborg behöver inte nödvändigtvis åtföljas av en stor alkoholkonsumtion. De bör heller inte motiveras av detta. Det finns många andra bra anledningar att göra sådana här utflykter.

Jag noterar att Bo Lundgren tycker att vi skulle ha motionerat om omvandlingar av långa rutter till korta. Det kan vi mycket väl göra, kanske gemensamt till ett annat år.

Anf. 90 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag noterar bara att när det gäller konsekvens, så fungerar inte detta yrkande. Det är vad det rör sig om.

Det finns över huvud taget ingen tanke från miljöpartiets sida, vare sig vid utskottsbehandlingen eller nu i debatten, på att göra någonting åt vad som händer under långa rutter från Stockholm eller från Göteborg. Det har ni inte alls tänkt på, och det finns ingenting i yrkandet om detta. Däremot har ni insett att ni har kommit i ett politiskt dilemma, som naturligtvis är en följd av att ni inser att detta är orätt. Man borde inte missgynna Simrishamn på det sätt som man gör. Då föreslår ni att man skall försöka räkna ut hur en sådan här sak påverkar biljettpriset på linjen Ystad-Rönne – ett förslag som är fullständigt orealistiskt.

Det första som är mycket tveksamt är om man skall ge en statlig subvention till Simrishamnslinjen i det avseendet. Det andra är att säga att man skall ta bort linjen Ystad-Rönne och därmed försämra konkurrensneutraliteten för

hela sydöstra Skåne i förhållande till andra delar av landet. Det vore också snett.

Ni har kommit helt fel. På grund av svagheten i ert yrkande finns det alltså inte någon möjlighet att få majoritet för detta. Däremot kan ni genom att stödja den borgerliga reservationen se till att uppnå en total neutralitet mellan dessa rutter i Sverige. Det är det som frågan egentligen handlar om.

Ni befinner er i ett politiskt dilemma, och ni är inte beredda att ta er ur det. Så enkelt är det, Gösta Lyngå.

Anf. 91 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Nej, vi befinner oss inte alls i något dilemma. Vi har i vårt program en klar alkoholpolitik, och den avser vi att fortsätta att föra.

Att vi inte i det här sammanhanget har velat dra in fler långa rutter, i andra delar av Sverige, beror helt enkelt på att de inte hörde hit. Men detta kan mycket väl bli upptakten till en sådan diskussion, och då hoppas jag på samarbete med andra partier i fortsättningen.

Anf. 92 SVERRE PALM (s):

Herr talman! I dag har vi att ta ställning till tullverkets anslagsnivå för nästa budgetår. Inför årets anslagsframställan hänvisas till fem områden som särskilt kommer att påverka förutsättningarna för tullverkets arbete i framtiden.

Det första området är den ökande utrikeshandeln. Tullverket hanterar i dag ca 40 miljoner dokument, och tillväxten är runt 5 % per år.

Det andra området gäller den europeiska integrationen och uppföljningen av det nya enhetsdokumentet för Västeuropa.

Det tredje området avser uppbyggnad av en ADB-baserad tullprocedur i samband med import och export av varor. Tulldatasystemet beräknas vara fullt utbyggt under år 1993.

Det fjärde området gäller ökade insatser för narkotikabekämpningen. Jag vill framhålla att vi ger denna fråga mycket hög prioritet. Riksdagen har ju också givit tullverket ökade resurser inom detta område, bl.a. genom fortsatt satsning på kontrollstyrkor, sambandsmän i utlandet, narkotikahundar, tekniska hjälpmedel m.m. I betänkandet föreslår utskottet också att tullverket för narkotikabekämpning anvisas 14,5 milj. kr. utöver vad som föreslagits i propositionen.

Som det femte området kommer samverkansmöjligheter med det nya kustbevakningsverket.

Herr talman! När skatteutskottet behandlade regeringens förslag om tullverket hade vi också att ta ställning till ett antal motioner om tullverksamheten, inlämnade under årets allmänna motionstid.

Utskottsbehandlingen har föranlett 15 reservationer. Som vanligt är det bara en mindre del av reservationerna som är gemensam för de tre borgerliga partierna.

Herr talman! Jag övergår nu till att kommentera reservationerna.

Reservation nr 2 tar upp frågan om straffvärdet när det gäller viss narkotikasmuggling. Denna fråga är föremål för övervägande i utredningen

(Fi 1986:05), vilket också får ses som ett svar till Bo Lundgren, som tog upp denna fråga i sitt anförande.

Reservation nr 3 står vpk och miljöpartiet bakom. Här kräver man anslagshöjningar för att tillgodose en effektiv tillämpning av handelsbojkotten mot Sydafrika och Namibia. Statsrådet Anita Gradin lämnade vid en interpellationsdebatt här i riksdagen den 7 februari i år ett utförligt svar när det gäller denna fråga.

Reservation nr 4 gäller tullklarering av viss färjetrafik. Moderaterna vill här ha samma servicegrad för ankommande färjetrafik som för landsvägstrafiken. Man begär också en översyn av tullverkets debiteringsrutiner för tullklarering utanför tullplats.

Till reservanterna vill jag säga att för servicehöjande åtgärder får tullverket ta i anspråk medel som influtit genom tullförrättningsavgifter. Av influtna medel disponerar tullverket redan i dag 17 milj. kr. för servicehöjande arbete. Generaltullstyrelsen ser nu över systemet med tullförrättningsavgifter för att om möjligt göra systemet mer flexibelt, och därmed ge möjlighet att bättre täcka tullens kostnader i enskilda fall.

Reservation nr 5 av moderaterna handlar om gemensam svensk-dansk resp. svensk-norsk tullbehandling och passkontroll i Köpenhamn och Oslo.

Utskottet är inte främmande för en sådan ordning som föreslås i motion SK663. Utskottet avstyrker dock förslaget om ett tillkännagivande till regeringen i denna fråga.

I reservation nr 6 lyfter moderaterna fram samarbetet mellan tull och polis m.m. Här kan sägas att det redan i dag sker ett utvecklat samarbete mellan polis och tullpersonal.

Reservation nr 7 är av miljöpartiet och gäller tullsamarbetet mellan Sverige och Norge för att skapa en gemensam kontrollzon inom sjögränsen. Såvitt är känt kommer denna fråga att diskuteras av gränstullsarbetsnämnden inom kort. Utskottet anser att vi bör avvakta dessa överläggningar.

Reservation nr 14 om Bornholmstrafiken är gemensam för de borgerliga partierna och tar upp kravet på ändrad klassificering av linjen Simrishamn–Allinge från kort till lång rutt.

Regeringen har nyligen prövat denna fråga och avslagit framställan om skattefri försäljning på nämnda linje. Skälen är dels att det är personalbrist inom tullverket, dels att trafiken varit i gång under en kort tid, dels att linjen trafikeras endast under sommarmånaderna.

Reservation 15 står moderaterna, folkpartiet och miljöpartiet bakom. Den handlar om tillfällig införsel av fritidsbåtar. Reservationen har tillkommit med anledning av vissa problem som norska båtägare drabbats av i samband med vinterförvaring av sina båtar i Strömstadsområdet. Såvitt jag har erfarit har frågan fått sin lösning. Frågan har också varit uppe i gränskommittén Östfold–Bohuslän, som haft direktkontakt med Karlstads tullregion för att medverka till en lösning på detta problem.

När det gäller reservationerna 1, 8, 9, 10, 11, 12 och 13 hänvisar jag till vad utskottet har anfört i betänkandet. Det bör dock tilläggas att motsvarande frågor behandlades av riksdagen förra året, och något nytt har inte framkommit inför årets prövning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Miljöpartiets särskilda yrkande kom litet plötsligt, och jag är därför nödsakad att yrka avslag på detta.

Anf. 93 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! När det gäller frågan om narkotikabekämpning och moderaternas krav på att straffen skall skärpas, hänvisade Sverre Palm till att denna fråga är under utredning. Det är ett vanligt socialdemokratiskt svar. Men om denna fråga är under utredning, vilken är då socialdemokraternas viljeinriktning? Man kan alltid före ett val ställa den gamla frågan: Vad vilja socialdemokraterna? Svaret är: Ingenting som de talar om för väljarna före ett val, och inte heller något som de vill tala om för kammaren före ett val. Socialdemokraterna utreder och ser vad som händer. Men vad vill socialdemokraterna? Vill socialdemokraterna skärpa straffen, vill de se till att det blir fler narkotikahundsekippage, osv.? Vill socialdemokraterna det eller inte?

När det gäller tullförrättningsavgiften för att förbättra servicen vill jag säga följande. Vår reservation går ut på att det skall vara möjligt för t.ex. den som vill öppna en ny färjelinje att betala för den servicen. Socialdemokraterna införde tullförrättningsavgiften, men majoriteten av dessa medel har gått direkt till statskassan, vilket inte var avsikten. Denna avgift bör avskaffas, såsom framgår av vår reservation.

Linjen Simrishamn–Allinge skall inte få samma möjligheter som linjen Ystad–Rönne på grund av personalbrist. Det har väl med tullens service att göra? Om det är personalbrist kan väl en person från Ystad flyttas till Simrishamn, så att det blir lika villkor. Vore inte det rimligt, eller skall man alltid ha denna brist på konkurrensneutralitet? Sverre Palm säger att trafiken bara varit i gång under kort tid. Jag vet att Wiggo Komstedt kommer att ta upp den historiska utvecklingen i fråga om detta. Men denna tid kommer inte att bli längre om socialdemokraterna får råda med sin brist på vilja att ge rättvisa mellan olika linjer.

Slutligen sade Sverre Palm att det endast är fråga om sommartrafik på denna linje. Vad spelar det för roll? Det är väl bra om trafiken kan byggas ut efter hand, om det finns planer på att bygga ut den till året-runt-trafik. Det finns ytterligare rederier som är intresserade av att trafikera denna rutt. Men förutsättningarna skapar socialdemokraterna, och dessa förutsättningar vill ju socialdemokraterna ta död på omedelbart genom de orättvisor som de skapar.

Jag hade trott att ytterligare fem kammarledamöter skulle följa denna debatt, nämligen Kaj Larsson, Börje Nilsson, Johnny Ahlqvist, Maja Bäckström och Ingegerd Wärnersson, fem socialdemokrater från Kristianstads län som borde vara intresserade av länsfrågorna. De är inte här, och därför kan jag inte fråga dem, men jag kan fråga Sverre Palm. Ge ett ärligt svar! Varför skyddar socialdemokraterna regeringen och vägrar vara rättvisa mot Simrishamns kommun? Han måste kunna komma med något annat än de undanflykter som vi har hört här från honom.

Anf. 94 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Sverre Palm säger att socialdemokraterna ger narkotikaövervakningen mycket hög prioritet. Han gör visserligen detta konstaterande med en klädsam blygsamhet och utan större entusiasm. Han konstaterar dessutom att tullverket tillförs 14,5 milj. kr. i förhållande till vad som föreslås i propositionen. Jag har i tidigare inlägg uttalat min tillfredsställelse över detta. Men nog var det, Sverre Palm, en omvändelse under galgen som regeringspartiet gjorde i denna fråga? Det erfordrades ju en majoritet innan socialdemokraterna gick med på detta, och socialdemokraterna gjorde det först efter det att vi hade röstat i utskottet. Jag skulle gärna vilja höra Sverre Palm kommentera varför regeringspartiet visat denna motspänstighet. Regeringspartiets agerande i utskottet i denna fråga ger verkligen inte belägg för påståendet att det skulle ge narkotikaövervakningen hög prioritet. Det var faktiskt inte tack vare regeringspartiet utan trots regeringspartiet som denna överenskommelse kunde komma till stånd.

Beträffande linjen Simrishamn—Allinge säger Sverre Palm att regeringen har avslagit denna begäran bl.a. på grund av personalbrist. Jag skulle då vilja ställa följande fråga: Vad är det i realiteten som gör att klassificeringen av linjen som lång rutt skulle innebära större personalbehov än om linjen har nuvarande klassificering? Såvitt jag förstår är det utomordentligt marginella förändringar som skulle erfordras i fråga om personal.

Anf. 95 MAGGI MIKAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Sverre Palm: Anita Gradin har svarat på frågan om möjligheten att kontrollera att handelsbojkotten efterlevs och lovat att tullverket skall få överskrida sin budget. Med andra ord har vår motion i princip blivit tillstyrkt. Men det är en mycket konstig ordning att vår motion har blivit både tillstyrkt och avstyrkt, om jag får säga så. Det är i första hand det som vi i vpk har protesterat mot genom att reservera oss.

Anf. 96 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! När det gäller Sydafrikafrågan skulle jag just säga det som Maggi Mikaelsson sade. Jag instämmer därför i det som hon sade.

Beträffande tullsamarbetet mellan Sverige och Norge är det riktigt att det i utskottets betänkande finns en antydning om att frågan är under viss diskussion. Det står ordagrant: "Enligt vad utskottet har erfarit kommer frågan att tas upp inom kort vid sammanträde med gränstullsarbetsnämnden. Utskottet anser att resultatet av dessa överläggningar nu bör avvaktas och avstyrker motionen."

Det är en otroligt vag motivering för att avstyrka en motion i en ganska aktuell fråga. Vi menar att frågan skall prioriteras, och vi anser att det är svagt att så inte sker.

Jag kan förstå att den första reaktionen på mitt särskilda yrkande var ett avslagsyrkande. Jag hoppas att denna reaktion följs av eftertanke från socialdemokraterna när de har läst det och tänkt igenom saken.

Anf. 97 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp) replik:

Herr talman! Sverre Palm sade att frågan om båtarnas förvaring i Sverige var löst i tullavseende. Jag hoppas att Sverre Palm då inte syftade på vad som står i betänkandet: "Tullverket har emellertid i ett antal aktuella fall i efterhand kunna medge temporär tullfrihet."

Det är ju just det krångliga systemet med deponeringar, betalning i efterhand osv. som vi vill komma åt. Det vore därför mycket bra om Sverre Palm kunde göra ett förtydligande.

Jag vill också något kommentera den socialdemokratiska motionen från Sten Östlund och Doris Håvik om att förhandlingar skall upptas mellan Sverige och Norge om att den nuvarande gemensamma kontrollzonen utefter riksgården skall förlängas till att omfatta även sjögränsen. Detta har även miljöpartiet ställt sig bakom. Det kan kanske synas som att det inte är folkpartiets uppgift att kommentera detta. Men jag vill upplysa om att anledningen till att ett avtal inte kom till stånd berodde på att normmännen blev litet oroad, vilket framgår av motionen, av att kustbevakningen skulle brytas ut från tullverket och bli en egen myndighet. Då ville de avvakta och se hur detta skulle utfalla. Nu har den nya myndigheten kustbevakningen varit verksam i snart ett år, men det har varit ganska stora omställningsproblem, vidare är också en omlokalisering på gång, och en helt ny organisation skall genomföras.

Det andra betänkandet när det gäller kustbevakningens arbetsuppgifter presenterades ju i torsdags. Inte ens vi i styrelsen har ännu fått ta del av det. Den här saken har kustbevakningen verkligen prioriterat. Man trycker på hos både försvaret och finansdepartementet, eftersom man vill att förhandlingarna skall fullföljas. Det lugnande beskedet kan jag alltså ge Gösta Lyngå. Men på grund av andra och ännu mer angelägna arbetsuppgifter har man inte kommit fram till något avtal ännu. Men ett sådant kommer säkert att träffas i år.

Anf. 98 SVERRE PALM (s) replik:

Herr talman! För att ge en rättvis bild av färjeleden Simrishamn–Allinge måste vi kanske också tala om fördelarna med den linjen. Framför allt går det mycket snabbt att åka över. Överfarten tar nämligen en timme. Många kör således fyra mil extra för att snabbare kunna ta sig till Bornholm. Det är den exklusiva biten i fråga om den här trafiken – som alltså är fullt jämförbar med andra konkurrenshänsyn. Möjligen kan den här fördelen också konkurrera ut alternativet med fri spritförsäljning ombord.

Beträffande tonnage på den här linjen vill jag säga att det är fråga om en passagerarbåt av katamarantyp. Jag föreställer mig att utrymmena för servering och försäljning är minimala. På en sådan här båt brukar man sitta som man gör i flygplan. Man sitter alltså på rad efter varandra. Utrymmena är, som sagt, trånga. Tillstånd till tax free-försäljning har, med något undantag, endast beviljats för ren färjetrafik. Syftet skall vara att ge näringslivet service när det gäller transporter. Framför allt gäller det då gods. Men även persontrafik kommer i fråga.

Tittar vi på resandunderlaget, finner vi att 86 % av trafiken förekommer sommartid. Självt kommer jag från västkusten, och i Strömstadsområdet fick

vi för knappt två år sedan en ny färjelinje till Sandöfjord. På den linjen har man tillstånd för tax free-försäljning. Trots det sommartid fortfarande trafik på linjerna Tönsberg-Strömstad, Fredriksdal-Strömstad och Halden-Strömstad. Givetvis har redarna kontaktat mig och hört sig för om möjligheterna att få tillstånd att ha tax free-försäljning även på dessa båtar. Men också här har jag svarat att det normala är att sommartrafiken inte får tillstånd att ha tax free-försäljning.

Så något om narkotikahundarna. Det är inte så lätt. Bo Lundgren, att åstadkomma en förstärkning här. Enligt den plan som finns skall ytterligare tre hundar införskaffas, och den planen kommer vi att fullfölja. En organisation på västkusten har samlat in pengar till inköp av en hund. Men hunden kan tyvärr inte placeras på den ort som man önskat, därför att hundföraren bor på annan ort. Jag vill också tillägga att man köar för att få tag i nya hundar. Polisen t.ex. behöver 50 hundar.

Anf. 99 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Vad det handlar om, Sverre Palm, är ju att vi måste fundera över rättvisan när det gäller linjerna Ystad-Rönne och Simrishamn-Allinge. Samtidigt gäller det att ge trafiken mellan Simrishamn och Allinge möjligheter att utvecklas. Det är alldeles uppenbart att Sverre Palm, som i övrigt har en del kunskaper - möjligen finns det några som försvarar hans ställningstagande, åtminstone enligt hans egen uppfattning - inte känner till att det rederi som står för trafiken mellan Simrishamn och Allinge, i varje fall ännu så länge, också har ingått avtal om förvärv av en kombinerad bil- och passagerarfärja som har kapacitet att ta 55 personbilar och 500 passagerare. Den färjan skall sättas in i trafiken 1989.

Det här är väldigt svåra saker, med tanke på regeringens och socialdemokraternas ställningstagande här i riksdagen. Det är ju ni som hindrar Simrishamn i fråga om den här trafiken.

Vidare kan jag notera att det finns en enighet i detta sammanhang i sydöstra Skåne. Sydöstra Skånes arbetskommitté i de fem kommunerna Simrishamn, Sjöbo, Skurup, Tomelilla och Ystad säger i ett protokoll från den 20 mars i år: Det är orimligt att tillämpa olika regler för skattefri försäljning för de två etablerade rederier som upprätthåller trafik mellan Bornholm och sydöstra Skåne. De två rederierna och de rutter som de trafikerar tillgodoser båda dokumenterade resbehov och måste därför behandlas lika då det gäller tillstånd för skattefri försäljning.

Det här är alltså ett enigt uttalande från nämnda fem kommuner. Det som ni sysslar med är orättfärdigt. Ni förstör ju för Simrishamns kommun. Naturligtvis är det illa nog att socialdemokraterna i egenskap av det parti som är i regeringsställning gör ett sådant ställningstagande. Men lika illa är det att fem socialdemokrater från det län som Simrishamns kommun tillhör inte ens lyssnar på debatten i kammaren. De är alltså inte beredda att delta i diskussionen för att om möjligt övertyga Sverre Palm och andra om att de bör ändra sig i denna fråga. Men ännu är det inte för sent, Sverre Palm!

Jag vill fråga: Av vilken anledning skall Simrishamns kommun inte ha samma möjligheter som Ystad?

Anf. 100 INGRID HASSELSTRÖM NYVALL (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad Sverre Palm menar. Han sade att man kör fyra mil extra för att få en snabbare överfart. Vi som bor i sydöstra och östra Sverige har fyra mil kortare resväg om vi väljer att ta båten från Simrishamn. Vi tycker att vi skall ha samma fördelar som de har som bor i västra Sverige och som har fyra mil kortare resväg om de väljer att ta båten från Ystad. Den rättvisan kan vi väl gemensamt arbeta för, Sverre Palm!

Anf. 101 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Jag har inte erhållit något svar på de två frågor som jag ställde om personalbristens betydelse för ruttklassificeringen. I stället talades det om andra saker. Jag upprepar därför min första fråga: Vad har personalbristen med den här frågan att göra? Jag vill också upprepa min andra fråga: Varför denna motspänstighet när det gäller de 14.5 miljonerna?

Anf. 102 SVERRE PALM (s) replik:

Herr talman! Först något om färjelinjen Simrishamn—Allinge. Det har alltså ganska nyligen förekommit kontakter med danskarna, som också säger nej i detta sammanhang.

Det talas om att man åker fyra mil extra eller fyra mil mindre. Självfallet ser jag här det stora trafikupptagningsområdet. Danskarna åker ju till Bornholm. Dessutom är det fråga om starka regioner som Malmö och Lund. Givetvis blir resvägen, som Ingrid Hasselström Nyvall sade, kortare för vissa.

Den korta restiden på linjen Simrishamn—Allinge är fullt jämförbar med restiden på linjen Malmö—Köpenhamn.

Det är synd att de borgerliga partierna försöker avskaffa tullförrättningsavgifterna, som ju faktiskt är det instrument som tullen i dag använder sig av för att kunna förbättra servicen i olika hamnar. Kanske vill man också i framtiden börja med trafik på en ny linje.

När det gäller linjen Kungshamn—Skagen — det handlar alltså om västkusten — vill jag framhålla följande. Kan man komma fram till ett rimligt system via tullförrättningsavgifterna, finns det kanske en möjlighet att börja med trafik på den linjen.

Så till Rolf Kenneryd. Vi beskylls för att välja under galgen. Men det är kanske något som Rolf Kenneryd blev ganska van vid under den borgerliga regeringstiden. Att döma av de referat som jag har tagit del av tycks det vara så.

Beträffande gränsskyddsstyrkorna vill vi att man har en något vidare syn i fråga om de pengar som vi gemensamt skulle kunna tillföra narkotikabekämpningen. Vi tycker att gränsskyddsstyrkorna är så att säga något snärjda i geografiska områden. Ingrid Hasselström Nyvall vill åstadkomma ytterligare begränsningar genom en överflyttning av resurser från västkusten till Skåne. Bara en mindre del av resurserna skulle behövas på västkusten. Men det behövs faktiskt en väldigt stor flexibilitet beträffande narkotikabekämpningen. Det gäller kanske hela landet och hela tullverkets organisation. Arlanda är också en stor port in till Sverige.

Slutligen vill jag berätta för Ingrid Hasselström Nyvall att jag här har ett brev från Karlstads tullregion. Slutklämmen i brevet gäller de norska

fritidsbåtsägarnas problem och lyder: Därmed torde de problem som förelegat ha kunnat lösas till allas tillfredsställelse: Strömstads kommuns, båtägarnas och tullverkets.

Andre vice talmannen anmälde att Ingrid Hasselström Nyvall och Rolf Kenneryd anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 103 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Även jag vill anföra några argument till förmån för en fortsatt färjetrafik mellan Simrishamn och Allinge, i hopp om att det skall bildas en majoritet för att denna förbindelse skall klassas som lång rutt.

Det har sagts att denna linje har en kort historia. Så är det inte alls, utan här har bedrivits en kontinuerlig trafik sedan slutet av 1800-talet.

Med det beslut som en majoritet här i kammaren verkar vilja fatta, finns det risk för att förbindelsen nu kommer att upphöra. Det beror inte på att det inte finns behov av förbindelsen. Man har räknat med att 35 000–40 000 passagerare varje sommar åker på denna linje. Det finns också transportbehov för andra varor och tjänster mellan Österlen och den nordbornholmska regionen.

Skälen till att färjelinjen från Simrishamn, som bedrivs i privat regi, är hotad är att den inte får konkurrera på lika villkor som den statligt ägda linjen från Ystad. Varför finns denna stora orättvisa? Beror orättvisan just på att linjen mellan Ystad och Bornholm är statligt ägd? Är det så att kommunisterna, miljöpartiet och socialdemokraterna vill gynna en statligt ägd linje framför den privatägda linjen mellan Simrishamn och Allinge?

Det har anförts att personalresurserna är otillräckliga och att det skulle innebära att denna linje inte kan ges statusen lång rutt. Det är en orättvisa att man inte får personalresurser och kan ha denna förbindelse på helgerna, och det är en annan orättvisa att den inte betraktas som lång rutt.

Ystad–Rönne-linjen kommer att få statusen lång rutt, och det innebär självfallet att vissa turister prioriterar denna linje, eftersom de kan handla både cigaretter, öl och sprit skattefritt. Jag kan ha en viss förståelse för att man anför alkoholpolitiska skäl mot denna handel, men då borde man vara konsekvent och riva upp beslutet om lång rutt på denna linje och på övriga linjer. Det tycks majoriteten inte vilja göra. Vpk aviserar inte att man tänker arbeta för det, och det gör inte heller socialdemokraterna. Därmed finns det inte någon alkoholpolitisk förklaring till majoritetens ställningstagande.

Om nu inte båda linjerna klassas som långa rutter blir konsekvenserna allvarliga. Det finns ingen tid att vänta, och man kan inte säga att man om några år skall se över det hela. Under tiden, kanske redan till sommaren, kan linjen Simrishamn–Allinge gå i konkurs. Så svårt är det för den linjen.

Därmed drabbas Österlen ytterligare – Österlen benämns ibland Skånes Norrland. Det innebär naturligtvis att mycket av det som har byggts upp såväl i Simrishamn som i Allinge i form av tulllokaler och hamnanläggningar kommer att vara värdelösa investeringar. Turistnäringen kommer också att drabbas hårt.

I stället för att ge linjen Simrishamn–Allinge en rättvis chans att komma i

gång och utvecklas vidare, så att det kan bli mer än sommartrafik, drar utskottsmajoriteten undan möjligheterna för den att konkurrera på lika villkor.

Med detta vill jag yrka bifall till den borgerliga reservationen nr 14, som också innebär bifall till en centermotion i denna fråga.

Anf. 104 GÖSTA LYNGÅ (mp) replik:

Herr talman! Jag begärde egentligen replik innan Ingbritt Irhammar sade de förlösande orden, dvs. att hon förstod de alkoholpolitiska skälen. Det är de som är det viktigaste för oss i miljöpartiet. Samtidigt är det viktigt med konkurrensneutralitet, och därför vill vi arbeta för att också linjen Ystad–Rönne skall klassificeras som kort rutt. Vi kan alla hjälpas åt genom att rösta på det viset i morgon.

Om det nu skulle gå gale och det skulle bli en bristande neutralitet, kan vi ändå se hur det går med dessa 30 000–40 000 sommargäster som tar en trevlig entimmestur till Allinge från Simrishamn. Jag är inte säker på att de verkligen önskar en massa alkohol. Det finns andra nöjen på Bornholm.

Anf. 105 INGBRITT IRIHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Jag sade att jag kunde förstå att man anförde sådana skäl. Efter att ha hört Sverre Palms inlägg tidigare, om att dessa turer var så oroliga och att det var så svårt att sitta på båtarna att det inte var lämpligt att där inta någon förtäring vare sig i fast eller i annan form, tror jag inte att det kommer att bli något alkoholproblem på denna färja. I och med det finns det inte längre något skäl att avslå vårt krav.

Anf. 106 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Frågan om skattefri försäljning på färjor mellan Österlen–Skåne och Bornholm är av mycket gammalt datum. Själv har jag tagit upp denna fråga både i riksdagen och i Nordiska rådet vid ett flertal tillfällen. Senast var frågan föremål för diskussion under Nordiska rådets session här i Stockholm i månadsskiftet februari–mars i år.

Det besked som kom några dagar senare var både bra och dåligt. Det var bra att den skattefria försäljningen medgavs på färjor mellan Ystad och Rönne. Det var en katastrof att beskedet var negativt för linjen Simrishamn–Allinge.

Simrishamn och Tomelilla kommuner, det som egentligen är Österlen, har under en tjugofemårsperiod haft avfolkningsproblem. Kommunernas folk-mängd har minskat år efter år, beroende på att detta är en gammal jordbruksbygd som här varit föremål för den strukturrationalisering som typiska jordbruksbygder har fått erfara.

De två kommunerna Tomelilla och Simrishamn har under senare år satsat sina knappa resurser på turismen. Man har insett att turismen är det som skulle kunna vara en ersättning för dessa kommuner, inte minst därför att det är en ofantligt fin bygd, som har mycket att erbjuda.

Detta har man naturligtvis i sin egen bygd, men samtidigt vet man att turister vill röra på sig. Bornholm är en liten pärla i Östersjön, och det är inte ovanligt att turister på Österlen vill åka över dit. Om de då får möjlighet att

åka och samtidigt utnyttja den skattefria försäljningen på en linje, är det inte onaturligt att de väljer den linjen som har den möjligheten.

Sverre Palm säger att det här är en turistlinje som man har ordnat till under senare år. Han besitter naturligtvis inte de riktiga historiska kunskaperna i det här fallet, och det begär jag inte av en västkustbo. Han slår vakt om sin del av landet. Men jag har ju rätt att slå vakt om vad det här rör sig om, eftersom jag bor i en annan del av landet. Ända sedan sekelskiftet har det faktiskt funnits kontinuerliga förbindelser mellan Simrishamn och Bornholm. Sverre Palm sade att även danskarna har sagt nej. Ja visst, danskarna är ju otroligt intresserade av att slå vakt om sin egen statliga linje mellan Ystad och Rönne. Jag trodde faktiskt att utskottsmajoriteten hade fattat någonting av det här. Det har den kanske gjort, men det är klart att en socialdemokratisk regering som vill socialisera allting också vill socialisera en stackars färjelinje på Österlen. Och det är också klart att den linje som drivs av ett statligt rederi mellan Ystad och Rönne skall favoriseras i förhållande till den linje som man på privat initiativ försöker att driva mellan Simrishamn och Allinge. Jag förstår helt infallsvinkeln.

Jag är väl den ende i kammaren som är född, uppvuxen och fortfarande verkande i den här bygden, som känner förhållandena och som faktiskt på grundval av egen erfarenhet kan vittna om hur det ligger till.

Sedan till talet om att tullen inte har resurser. När fattade riksdagen beslut om att tullen skall bedriva regionalpolitik? Jag trodde faktiskt att det var riksdagen som fattade regionalpolitiska beslut, att det var vi som bestämde vilken regionalpolitik som skulle drivas och inte tullverket. Tullverket kan väl inte säga: Nej, här skall det inte vara jämställdhet i regionalpolitiken, vi har inte några resurser. Man var t.o.m. så fruktansvärt idiotisk att man sade, att om vi skall kunna upprätthålla en kontroll i Simrishamn, måste två tulltjänstemän varje dag åka mellan Malmö och Simrishamn och kontrollera för att sedan åka tillbaka igen. Man skulle alltså ligga 12 timmar på väg för att kontrollera i 35 minuter i Simrishamn. Det är bara en statlig myndighet som kan komma på denna fantastiska sak. Jag trodde faktiskt att ingen riksdagsman av de 349 skulle kunna ansluta sig till det där, men tydligen finns det en majoritet som tänker helt och hållet som tullverket.

Snabbheten att komma till Bornholm. Ja visst, det är väl bra att det finns en snabb förbindelse, men det är faktiskt så, som Bo Lundgren och någon annan har sagt, att det ju finns planer. Det finns ett inköpt fartyg. Och vi har ju tidigare haft en annan förbindelse. Den här linjen har etablerats bara för att man skulle ha någon möjlighet att hävda sig. Sverre Palm borde kanske som utskottsföreträdare också veta att man förra året försökte införa en godslinje, men den föll just på grund av tullverkets aviga inställning. På det viset hade man kunnat etablera en året-runt-förbindelse. Inte minst när det gäller fiskeavfallet Bornholm-Österlen, pälsdjursuppfödningen och hela den kedjan av företag finns det ett mycket nära samöre, men då drar man det hela via Rönne och Ystad i stället och kör det sedan vidare på lastbil till Simrishamn. Det är klart att detta är helt fantastiskt. Det har naturligtvis med miljöpolitik att göra, man skall transportera saker och ting på väg. Varför Ystad-Rönne och inte Simrishamn-Allinge, fyra orter som ligger ganska nära varandra?

Så till miljöpartiet. Ni har en företrädare i Simrishamn kommunfullmäktige. Han har varit utbildad på första sidan i lokaltidningarna och han har förklarat: Jag har påtryckning på min riksdagsgrupp. Det är ingen diskussion, miljöpartiet kommer att rösta på det här. – Det var väl bra att vi fick veta detta. Det är tydligen inte bara i riksdagsgruppen som miljöpartiet har 20 olika linjer. Man har 48 ute i landet också. Det är väl bra att vi i fortsättningen får tillfälle att sopa golvet med miljöpartiet i Simrishamn. Jag kan inte tro att folket där nere kan stödja ett parti som går ut och förkunnar att man skall klara en sak, varefter partiets riksdagsledamöter väljer en fullständigt tokig linje. Om det nu är så, Gösta Lyngå, att det handlar om alkoholpolitik, varför då inte ha det politiska modet att säga att ni vill förbjuda all skattefri försäljning över huvud taget på alla linjer. Det vore konsekvent. Men ni saknar väl också det politiska modet. Det är faktiskt det som det handlar om. Man kan ju inte åberopa alkoholpolitik i det här fallet. Man räddar ju inte det hela genom att yrka bifall. Jag är inte avundsjuk när det gäller Ystad–Rönne. Jag hälsar även detta med tillfredsställelse, för jag har slagits för den linjen också. Men socialdemokraterna har gjort någonting mycket märkligt: de har favoriserat en del av sydöstra Skåne. Men som sagt, Sverre Palm, är det inte just därför att det rör sig om en statligt driven linje och därför att ni vill socialisera där också?

Jag yrkar bifall till reservation 14.

I detta anförande instämde Karl-Gösta Svenson (m).

Anf. 107 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Jag kan upplysa om att det här finns två intressen som står emot varandra. Det rör sig om en alkoholpolitik som vi konsekvent driver inom vårt parti och om en regionalpolitik som i detta fall kommer i konflikt med alkoholpolitiken. Inte ens miljöpartisterna i Simrishamn är ense, och det är inte att undra på. Jag tycker snarare att den våg av alkohol som moderaterna kan rida på i nästa valrörelse är litet osmaklig i det här sammanhanget. Det gäller att konsekvent hålla sig till en sund linje.

Wiggo Komstedt frågade varför vi inte har gått ut och försökt åstadkomma förbud mot skattefri försäljning på andra linjer. Vårt yrkande nu går just ut på detta när det gäller Ystad–Rönne. Vi är helt inställda på att följa den politiken i framtida motioner och på annat sätt. Tack för ordet.

Anf. 108 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Jag hade faktiskt väntat mig en replik också av Sverre Palm, men i stället får jag vända mig till utskottets socialdemokratiska ordförande som sitter i kammaren för att höra om han möjligen har någonting att tillägga. Han skakar på huvudet, och jag förstår honom. Har man skickat fram en talesman som inte klarar debatten, kan det vara svårt för någon annan att hoppa rakt in i den.

Jag vill emellertid upprepa min fråga till Sverre Palm beträffande jämställdheten. Det är snart 1 maj och då kommer det förmodligen att sta mycket om jämställdhet på plakaten. Vad är det som säger att Ystad–Rönne

skall favoriseras i förhållande till Simrishamn–Allinge? Jag förväntar mig faktiskt att få ett svar på min fråga.

· Gösta Lyngås senaste inlägg var inte särskilt klarläggande. Han talade om att även miljöpartiet i Simrishamns kommun är splittrat. Vi känner ju till den saken, så det var ju inget större klarläggande när det gäller den här debatten. Jag sade emellertid att miljöpartiets främste företrädare har gått ut och sagt att han skall klara saken. Jag vill gärna att detta kommer till protokollet, för det kan vara intressant för Simrishamnsbygdens och Österlens människor att om någon dag läsa om miljöpartisternas inställning i denna fråga.

· Kaj Nilsson bor förvisso i en annan del av Kristianstad län. Men jag trodde att han representerade Kristianstad län och även Simrishamn i det här sammanhanget. Det är emellertid möjligt att man saknar känsla för de egna bygderna.

Varför har inte miljöpartiet kommit med en motion om färjetrafiken mellan Stockholm och Finland och till Norge och Tyskland, liksom om all flygtrafik? Varför har ni inte föreslagit att den skattefria försäljningen skall bort i de sammanhangen, eftersom det ju är alkoholpolitiken som ni intresserar er för? Jag vill fråga Gösta Lyngå hur ni kommer att ställa er i andra hand, om ert yrkande faller? Det finns väl ganska stor anledning att tro att ert yrkande kommer att göra det. Hur kommer ni att ställa er till Simrishamn–Allinge-alternativet i reservation 14?

Men, som sagt, mitt intresse är helt inriktat på Sverre Palms svar.

Anf. 109 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag har haft min debatt när det gäller Simrishamn–Allinge. Wiggo Komstedt och flera andra har också framfört starka sakska.

· När Gösta Lyngå säger att vi tänker gå till val på en favorisering av alkoholbruk eller missbruk är det helt felaktigt. Liksom alla andra riksdagspartier står vi bakom målet att åstadkomma en minskning av alkoholkonsumtionen. Moderata samlingspartiet sticker däremot inte som andra partier huvudet i sanden och försöker låtsas att man kan klara problemet med hjälp av medel som i realiteten fjärrar folket från alkoholpolitiken. Det är mot den bakgrunden som vi exempelvis vill införa ett svagare starköl; det är för att främja övergången från starkare till svagare drycker. Det är också därför vi tycker att det är bra att man producerar ett lättvin med alkoholhalt under 7 % som kan ersätta starkare lättviner. På det viset minskar man alkoholkonsumtionen.

Anf. 110 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Om det sista Bo Lundgren sade vill jag säga att det är alldeles utmärkt.

· Att det är ett stort problem när regionalpolitik och annan politik kommer i kollision med varandra ser man väl gång på gång. Det har väl moderaterna också sett. Det finns alltså svåra problem där.

Wiggo Komstedt efterlyste vår politik när det gäller att omklassificera långa rutter till korta. Den kommer – vi har ännu inte gjort allting; vi har några år till på oss. Men det ligger i linje med vår politik.

Vi tycker inte om dessa skolresor. Mina egna barn har rest till Bornholm –

de söp inte så mycket, men deras klasskamrater gjorde det. Det är trist att se alla dessa gymnasister som efter ett veckoslut kommer hem efter sin första riktigt stora fylla där. Och detta var ändå innan spriten var tillåten på båtarna. Hur det nu skall bli vet jag inte, men jag tycker inte om det.

Anf. 111 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Det är intressant att höra att Gösta Lyngås barn har supit på båtarna till Bornholm innan vi hade taxfree-försäljning där. Det kan man naturligtvis göra ändå – man kan ju betala ett annat pris för alkoholen. Men att superiet skulle öka om man fick alkoholen litet billigare har jag svårt att förstå. Vad man vill och kan dricka är väl en fråga om fostran, oavsett vad priset är.

Jag vill återknytta till alkoholpolitiken. Här handlar det ju inte om alkoholpolitik, utan här handlar det faktiskt om att jämställa två olika linjer, där man givit den ena en förmån i förhållande till den andra. Jag vill alltså inte att man skall ta bort den förmånen för den ena, som Gösta Lyngå säger, utan jag vill ge bägge samma möjlighet. Det ligger i det moderata frihetsbegreppet att man ger förmånen till bägge. Det ligger däremot inte i den politik som Gösta Lyngå och andra företräder, nämligen att man skall förbjuda. Vi instämmer i det beslut som riksdagen har fattat när det gäller alkoholpolitiken, men det har inte ett dugg med den här diskussionen att göra.

Anf. 112 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Wiggo Komstedt är sannerligen inte någon nyansernas mästare – det kan man konstatera efter att ha hört honom här. Men eftersom han har apostroferat mig skall jag ändå framföra några synpunkter på linjen Simrishamn–Allinge. Egentligen har Sverre Palm redan fört fram de väsentligaste synpunkterna.

Tullen har klart och tydligt sagt ifrån att man inte har resurser att klara av den färjelinjen också. Det är det första.

Det andra är – och det har också konstaterats – att båten mellan Simrishamn och Allinge är en mycket snabbgående båt – den tar sig över på en timme. Båten mellan Ystad och Rönne tar mellan tre och fyra timmar på sig. De vänder sig helt enkelt inte till samma kunder, Wiggo Komstedt. De vänder sig till helt olika kundkretsar. De konkurrerar inte med varandra. Det är alltså fullständigt onödigt att i det här sammanhanget diskutera konkurrensneutralitet.

Dessutom tycker jag att det är att underskatta alla de människor som på somrarna tar sig över till Allinge från Simrishamn, att säga att de gör det därför att de vill köpa alkohol. Det är ju att i allra högsta grad undervärdera människorna.

Sedan skulle jag vilja be Wiggo Komstedt förklara sitt uttalande att det är klart att danskarna säger nej till Simrishamn–Allinge; de vill ju inte ha konkurrens! Förklara då för mig varför danskarna säger ja till Ystad–Rönne, för det gör de ju. Är de inte rädda för den konkurrensen då? Hur är det egentligen med logiken från Wiggo Komstedts sida?

Slutligen, herr talman: Skatteutskottet var i Simrishamns kommun för bara några dagar sedan. Då fick vi klart för oss att arbetsmarknadssituatio-

nen i Simrishamn är god. Det finns ingen som helst anledning att måla upp någon slags domedagssituation för Simrishamns kommun bara för att vi inte tillåter att färjelinjen mellan Simrishamn och Allinge blir en lång rutt.

Anf. 113 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Jag kan fortsätta beskrivningen av Wiggo Komstedt med att säga att han hör litet dåligt också. Vad jag sade var att det även innan det var tillåtet med alkoholförsäljning på båtarna förekom mycket skolresor – i vilka också mina barn tog del – där en stor del av gymnasisterna drack sig fulla, och det är otrevligt. Jag kan inte tänka mig att situationen blir bättre om man har alkoholförsäljning på båtarna. Jag tror säkert att den blir sämre.

Att moderaterna och vi har olika alkoholpolitik står ju klart efter den här diskussionen. Det vill jag inte trötta auditoriet med att tala mer om. Tack för ordet!

Anf. 114 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Lars Hedfors sade att han egentligen inte behövde delta i debatten, eftersom Sverre Palm redan framfört utskottsmajoritetens synpunkter. Men det var väl just för att Sverre Palm inte hade gjort det som Lars Hedfors gick in i debatten!

Lars Hedfors sade att tullen sagt ifrån att man inte klarar den här kontrollen. Då återstår den fråga som jag redan tidigare ställt: Tycker Lars Hedfors och andra att tullen skall svara för regionalpolitiken i vårt land? Är det inte vi i riksdagen som skall bestämma hur regionalpolitiken skall bedrivas? Är det tullen som skall tala om att man på grund av sina begränsade resurser inte kan tillåta att den här trafiken förekommer?

Här har sagts att det inte skulle vara en passagerarfärja mellan Simrishamn och Allinge. Jo, det har funnits tidigare, och man har under senare år återupplivat den trafiken. Det har man gjort bl.a. genom att konkurrera med att ha en snabbare trafik. Men också en vanlig passagerarfärja är på gång.

Att det skulle ta tre till fyra timmar mellan Ystad och Rönne stämmer inte – det tar mellan två och en halv och två och tre kvarts timme mellan Ystad och Rönne.

Man vill ha alkoholförsäljning för att man skall kunna hålla biljettpriserna nere i konkurrens med färjorna på sträckan Ystad–Rönne. Annars tvingas man att ta ytterligare betalt, och att i stället subventionera biljetterna på det här speciella stället är det bara miljöpartiet som tror på.

Lars Hedfors frågade varför Danmark inte säger nej till linjen Ystad–Rönne. Ja, det är ju alldeles uppenbart. Det är en statlig färjelinje. Lars Hedfors. Försök att förstå det! Därför vill naturligtvis den svenska socialdemokratiska regeringen, som vill förstatliga allting, se till att den linjen får leva vidare. Det har naturligtvis inte danskarna någonting emot – det är ju en statlig dansk linje; det är de som driver den. Regeringen i Danmark vore ju dum om den sade nej till det!

Slutligen till alkoholpolitiken. Nu säger Gösta Lyngå att skolorungdomarna söp sig fulla. Då vill jag gärna veta, Gösta Lyngå: Är det så att den svenska ungdomens alkoholproblem kommer att upphöra om man säger nej till Simrishamn–Allinge? Löser det egentligen alla problem? Kommer i fortsatt-

ningen inga gymnasieelever – vare sig Gösta Lyngås barn eller några andra – att supa, om den här stackars linjen nu blir misshandlad? Det är ju ett mycket konstigt alkoholpolitiskt resonemang.

Prot. 1988/89:105
27 april 1989

Anslag till skatteförvaltningen, m.m.

Anf. 115 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Nej, det hjälper inte helt, men det är en god bit på vägen. Det går i alla fall åt rätt håll.

Anf. 116 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Det är en mycket, mycket liten bit, Gösta Lyngå. Men ni i miljöpartiet är väl vana vid det lilla.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

14 § Föredrogs

skatteutskottets betänkande

1988/89:SkU18 Anslag till skatteförvaltningen, m.m. (prop. 1988/89:100 delvis).

Anslag till skatteförvaltningen, m.m.

Anf. 117 LARS BÄCKSTRÖM (vpk):

Herr talman! I det föregående ärendet inledde den värderade ledamoten av skatteutskottet Bo Lundgren med orden att han tyckte att ärendet äntligen kom upp i behandling. Jag kan inte säga detsamma om "mitt" ärende – jag hade in i det längsta hoppats slippa denna afton. Det är bara att ta tjuren vid hornen, även om det är långt lidet på dygnet.

Jag hade anmält en taletid på en kvart. Jag vet inte om jag skall hålla den tiden, men den gamle Arne Tammer sade ju att man skulle använda en kvart om dagen. Jag får väl se vilken inspiration jag får.

Herr talman! I betänkandet SkU18 behandlas frågan om anslagen till skatteförvaltningen. Denna fråga gäller om fogden och masen skall ha mer eller mindre pengar. Skall man ställa krav på mer pengar – och det gör en del politiker – så skall man nog göra det till någon annan verksamhet än den här om man vill vinna populistiska poäng eller röster eller plats i regionala medier. Det är kanske en av orsakerna till att det är så få talare och så kort taletid anmäl i den här frågan. Vi har ju en djupt rotad misstro mot skattmasen i det här landet. Det sitter kvar sedan tiondets tider, då skatten gick från de fattiga till herremän och till knektarnas krig.

Men det var i går, i dag går den beramade s.k. skattekvoten till vår gemensamma välfärd och trygghet.

Vi vet att det finns en viss misstro mot skattemyndigheten. Det kanske inte är alla som säger att den enda bra skattemyndigheten är en skattemyndighet på semester. Men när vi tänker efter så vet vi att en bra skatteförvaltning är nödvändig. Den är nödvändig för att de demokratiskt beslutade skatterna skall tas ut på rätt sätt – rätt skatt på rätt sätt.

Ingen tror att det skulle fungera utan kontroll. Ingen tror att de flesta eller alla skulle betala in sina skatter frivilligt och på egen hand. Ingen tror att man ens skulle klara det om man hade viljan att göra det, för så komplicerat är skattesystemet – det skall erkännas.

Det behövs alltså myndigheter som kontrollerar och hjälper de skattskyldiga att betala rätt skatt på rätt sätt.

Att ha en bra skatteförvaltning handlar alltså inte bara om att få in så mycket pengar som möjligt. Det handlar också om att inte ta in för mycket pengar av någon skattskyldig. Det vore lika fel. Det skall råda likhet inför lagen och skattebestämmelserna.

Det här att vi skall ha likformighet och rättvisa är väl självklarheter. Det är väl ingenting att debattera. Nej, det är vi nog överens om i ord, men mitt i verkligheten, som den så kände Kurt Olsson säger, hur är det då?

Vi i vpk har beskrivit vår verklighetsuppfattning i vår motion Sk819. Ledamoten Torsten Karlsson från utskottets s-grupp kommer senare att presentera sin verklighetsbild.

Vi i vpk vet att dagens skatteförvaltning arbetar hårt för att bli en modern och serviceinriktad förvaltning. Vi vet att man gör mätningar om hur allmänheten upplever statlig verksamhet. I dessa statistiska mätningar har vi sett att skatteförvaltningarna ligger väl framme och att de förbättrar sina resultat år från år. Såvitt gäller den sidan av produktiviteten som kallas service till allmänheten finns det föga att andraga mot skatteförvaltningen. Man har höjt kvalitetssidan av produktiviteten.

Hur är det då med kvantitetssidan av samma produktivitet? Jo, också kvantiteten är hög. I det här anförandet är det svårt att välja vilken statistisk uppgift man skall redovisa – det finns så många. Alla vet egentligen hur produktiviteten har höjts. Vi vet att antalet människor som arbetar inom bank-, försäkrings- och uppdragsverksamhet har ökat med 50 % under 1980-talet. Vi vet att många av dessa arbetar med skatteplanering. Detta gör det inte enklare för skattemyndigheten.

Vi har en drastisk ökning av antalet deklaranter med inkomster av tillfällig förvärvsverksamhet. Det har ökat med 68 % under år 1982–1986. På mervärdeskattesidan har antalet skattskyldiga ökat med 9 %. Mervärdeskatte deklaranterna har stigit i antal med 23 %. Vi har en drastisk ökning av det material som skatteförvaltningarna skall behandla. Samtidigt höjer förvaltningarna sin kvalitet, sin service. Det är få förvaltningar som har lyckats med det uppdraget så väl som skatteförvaltningarna har gjort.

I ett normalt företag hade detta lett till uppskattning från företagsledningens sida. Det har det gjort här också. I ett normalt företag hade det lett till uppskattning från ägarnas sida, och det har det gjort här också. I ett normalt företag hade ägarna visat sin uppskattning, och ägarna är svenska folket representerat genom riksdagen och regeringen, men det har inte de här ägarna gjort – möjligtvis verbalt, alltså i ord, från talarstolar, men inte i handling. När man leder en verksamhet är det handlingarna som räknas.

Vad har hänt? Jo, det relativa löneläget har urholkats när arbetsvolymen har växt. Vad har varit indikationen för ägaren, staten? Jo, det har varit huvudförslag, som det har kallats, alltså sparkrav, osthyvlar, modifierade sparkrav ibland, riktade sparkrav, enprocentiga neddragningar på lönesum-

man – det är de belöningarna man har fått såvitt gäller medel. Vad har då hänt? Jo, personalen har röstat med fötterna och lämnat förvaltningen.

I Storstockholm har denna situation varit alarmerande mycket länge – Stockholm har den mest komplicerade skattematerian på alla sätt och vis! Stockholm håller på att utvecklas till något av en skattefri ö i vissa avseenden. RINK arbetar för att ta bort sådana här öar där det finns skatteundandragande. Här håller vi på att skapa en mycket stor ö till följd av dessa brister.

Genom att lyfta telefonluren kan en kvalificerad handläggare få en lönehöjning på 2 000–3 000 kronor. Det är inte så illa. Är man mycket kvalificerad kan man fördubbla sin lön hos en arbetsgivare som mer förmår att uppskatta personalen och vad den kan utträta.

Dessa problem finns i andra storstadsregioner, i de överhettade områdena. Men de finns inte bara där.

Förra veckan besökte skatteutskottet Kristianstad län, som har debatterats mycket ingående denna afton. Vi diskuterade inte bara färjor och alkoholbeskattning utan även en så essentiell fråga som skatteförvaltningen. Där såg vi samma problem. Det redovisades avgångar inom vissa sektorer av kvalificerad personal med 18–20 %.

Det är sant att Volvo har lika höga avgångar, men det är grundläggande skillnader mellan rekrytering till Volvo och rekrytering till skatteförvaltningen. Utbildningstiden för en handläggare inom skatteförvaltningen är två och ett halvt år. Man kan ju inte snabbt fylla på luckor som tar två och ett halvt år att täta.

Detta är inte någon dagens sanning som vi i vpk slår larm om i dag. Jag vill inte påstå att vi är de enda som har sett sanningen. Detta problem har politiker känt till länge – långt innan jag kände till det. Skatteutskottet visste det redan förra våren och skrev en inlaga om att läget var mycket alarmerande. Det skrev att skatteförvaltningen i Stockholm måste få resurser att behålla kompetent personal etc. Det kan Torsten Karlsson säkert intyga. Han har känt till detta problem mycket längre än vad jag har gjort.

Hur kan problemet lösas? Med bättre personalvård? Ja. Med bättre arbetsorganisation? Ja. Med interna expertkarriärer? Ja. Allt sådant är mycket bra. Till syvende och sist kommer dock frågan om löneförhöjning gärna in. Det skulle nog hjälpa att få en kollega till avlastning i en mycket trängd arbetssituation. Men då fordras det större anslag.

Att det är på detta sätt inser alla. Det kan inte förnekas av någon. Jag inser att pengar inte löser alla problem, men som någon sade en gång: Jag gråter hellre i en Jaguar än i en Folkvagn. Pengar löser alltså inte alla problem men är till mycket god hjälp i skatteförvaltningar i Stockholm och i andra delar av landet. Det är en nationell fråga. En stor del av landets skatteintäkter skall tas in i Stockholm genom den verksamhet som pågår där.

Om vi politiker i denna kammare känner till detta, är då regeringskansliet ovetande? Naturligtvis inte.

Säga vad man vill om regeringen, men inte brister det i kunskap om vad som pågår ute i landet. Den läser naturligtvis skatteutskottets betänkande mycket noggsamt, tar del av det och försöker göra något. Men även om man så att säga är kunnig i kunskaper, kan man ibland vara okunnig i handling, och det har regeringen kanske varit. För vad hände i den proposition som kom i

är, efter det att skatteutskottet hade påtalat problemen? Jo, man höjde anslaget med hela 298 milj. kr. Det låter ju rejält, men om man tar bort allt som skall gå till fastighetstaxering, till saker som skall ske just det året och uppjustering med hänsyn till ren inflation, vad återstod? Ingenting, noll. Tvärtom lade man som vanligt som huvudförslag krav på omfördelning. Man skulle ta från den som inte hade till den som inte hade – det går ju inte! Som lök på laxen lade man in en reducering av löneramarna med 1 %.

En gång i världen var man kanske tvungen att hantera anslagen med osthyvel på det här sättet, när staten hade ett stort budgetunderskott, men nu finns ju inget budgetunderskott längre! Då skall man väl inte av ren slentrian fortsätta samma budgetpolitik som man haft förut? Det som varit en gång är ju icke rimligtvis alltid det som skall vara i framtiden – i alla fall inte för ett radikalt parti; inte ens för ett konservativt parti, för övrigt.

Jag kan ta ett annat exempel. Om man har verkliga problem i en verksamhet, och om det vore så att vi måste vara strängt återhållsamma med statens medel, är det ju populärt att skälla på byråkrater. Men om en verkstadsindustri går dåligt, vad gör den då? Jo, man effektiviserar, man tar bort en onödig kontorist om det finns någon sådan – det är ju riktigt – men man skulle väl aldrig drömma om att skära ner på ekonomi- och fakturerings- sidan, sluta med att driva in betalningar, gå från 60 dagars netto till principen kunden betalar när han lust eller tid? Ingen ICA-handlare möter vikande lönsamhet genom att ge förlängd eller ständig kredit! Så gör ingen företagare i Sverige, men det är vad staten gör när man fortsätter att skära i skatteförvaltningen – det är just vad man gör – eller vägrar ge de anslag som behövs. Man vägrar täppa till luckorna i det nät vi har för att få skatteförvaltningen att fungera.

Vi tycker att vår argumentering är ganska korrekt. Uppenbarligen är det fler som tycker så, för utskottet har bara i mycket ringa grad polemiserat mot vpk:s motion. Man har valt att polemisera mot folkpartiets motion i stället, där det krävs nedskärningar. Om vpk:s förslag säger man ingenting – indirekt håller man tydligen med oss.

I år är det en ny skrivning. Utskottet har gått från en skrivning till ett tillkännagivande. Men regeringen var ju läskunnig redan förra våren och tar naturligtvis del av våra betänkanden. Jag tror att det vore fullgoda skäl att skärpa argumenteringen och höja tonläget något mot regeringen, om man nu tycker som vi.

Så säger utskottet att ett ställningstagande kräver ytterligare beredning. Hur så? Riksskatteverket har ju lämnat alternativförslag, där man redovisar vad man egentligen skulle behöva för att trygga en anständig miniminivå. RSV har i särskild ordning lämnat information. Vi i vpk har inte följt alla deras förslag utan lagt oss på en miniminivå t.o.m. under RSV:s, runt 35 milj. kr. – 5 plus 10 plus 20 milj. kr. Enbart i Stockholm behöver man egentligen ett tillskott på uppemot 50 milj. kr., så inte ens vi i vpk har redovisat överbud i den meningen. Vi har inte ens redovisat tillräckliga förslag, men ändå får vi avslag.

Vad är det man skall bereda? Är det så att det egentligen behövs mycket mer? Då borde man ju redan nu gå på vpk:s miniminivå!

Utskottets s-grupp begärde bordläggning. I flera veckor låg arbetet nere.

Vad hände egentligen då, eller vad hände inte, eftersom man nu inte går med på någonting?

Nej, vi behöver inte berätta för regeringen hur det ligger till, utan vi måste begära större anslag. I kompletteringspropositionen kunde regeringen ha gjort någonting, men det gjorde man inte.

Vad väntar s-gruppen på? Mer utredningar? Mina hyllor är snart sprängfyllda med PM från skatteförvaltningarna ute i landet om vad de behöver och hurdant deras personalläge är. Det är kanske inte hyllmeter, men en halvmeter är det allt. Beslutsunderlaget är alltså välfyllt.

Jag skall nu vara helt ärlig mot representanten från s-gruppen. Ofta diskuterar jag med en representant för ett annat parti, och jag förstår då nästan alltid hur den andre tänker. Jag inser att det finns andra sanningar än mina sanningar. Jag brukar inte gå runt och ifrågasätta andras uppsåt, inte ens i debatter med nyliberaler eller moderater – om det nu är någon skillnad. Jag förstår deras tankevärld ibland och inser att de vill skapa bästa möjliga resultat, med andra metoder än mina. Men i den här frågan kan jag inte förstå utskottet, och särskilt inte dess s-grupp. Vad är det man väntar på för ytterligare överväganden? Den frågan vill jag gärna ha besvarad här i afton.

Anf. 118 GÖSTA LYNGBÄCK (mp):

Herr talman! Det finns många glada och villiga skattebetalare i Sverige. Man vet att mycket nyttigt görs för pengarna, och man tycker att det känns bra att bidra till allt detta goda. Men – och det är ett allvarligt men – ibland blir denna nöjda skara både missnöjd och ovillig att bidra med sin skärv. Det är särskilt när den gode medborgaren finner att det finns onda medborgare också. Det kan t.o.m. vara grannar, arbetskamrater eller chefer som helt enkelt smiter från sitt ansvar och fuskar med skatten. I värsta fall är det de verkligen rika, de som har råd att anlita experter för att balansera på lagens gräns, kanske t.o.m. överskridande den, kunna dra sig undan sin del av skattebördan.

Det är mycket viktigt för att behålla det så goda förhållandet till de glada skattebetalarna att myndigheterna har råd att satsa på effektiv personal i förvaltningen.

Dessutom är det direkt lönsamt i många fall. Man kan jämföra de 35 milj. kr. som Lars Bäckström och jag föreslår i vår reservation med de hundratals miljoner i extra skatteintäkter som de här personalsatsningarna troligen skulle ge i återvunna skatteintäkter.

Jag yrkar alltså bifall till reservation 1.

Jag yrkar också bifall till reservation 2. Den gäller lokalisering av enheten för fastighetstaxering till Lindesberg. Här är motiveringen att det är alldeles nödvändigt att motarbeta den osunda centraliseringen till Stockholmsområdet av alla myndigheter. Det är viktigt att varhelst vi kan låta landets mellanstora städer vara med i den gemensamma, offentliga sektorn. Speciellt menar vi att Lindesberg är en lämplig ort för den här verksamheten, som är ganska datorintensiv. Lantmäteriet har just beslutat att dit lokalisera en enhet för digitalisering av kartor. I reservationen uttrycker vi meningen att denna lokaliseringsmöjlighet skall undersökas.

Anslag till skatteförvaltningen, m.m.

Anf. 119 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Jag har ju bara begärt sex minuter och kan naturligtvis inte ge mig in på att beskriva problemen på samma målande sätt som Lars Bäckström har gjort, utan jag får vara litet mer strikt i min framställning.

I mycket kan jag instämma med båda föregående talare. De berör ett problem som är angeläget – och det gör även utskottsmajoriteten. Skillnaden är väl bara att vi kommer med ett tillkännagivande i stället för att anslå ytterligare medel utöver vad som är upptaget i propositionen.

Skatteutskottets betänkande 18 handlar om att ge anslag till skatteförvaltningen. Som det har framkommit är vi i stort sett eniga i utskottet, med det undantaget att det finns två reservationer. Vänsterpartiet kommunisterna och miljöpartiet står bakom den ena reservationen och miljöpartiet ensamt bakom den andra.

I budgetförslaget föreslår regeringen en fortsatt satsning på kontrollen av de stora företagen. Det har alltid framhållits att det är en åtgärd som bör prioriteras. Vidare prioriteras anslag till den allmänna fastighetstaxeringen, och då framför allt för att kunna anskaffa ADB-utrustning.

Jag kan bemöta Lars Bäckström med kommentaren att regeringen ändå inte har tillämpat samma besparingskrav på skatteförvaltningarna som man gör på andra förvaltningar i det här avseendet. Man har frångått huvudförslaget i vissa delar, och då framför allt till den regionala och lokala skatteförvaltningen. Där tillämpar man inte huvudförslaget med det besparingsmått som hör till.

Det stora problemet för skatteförvaltningarna i de olika regionerna i landet är personalomsättningen och de många vakanserna. I mycket stor utsträckning rör det sig om storstadsområden där situationen verkligen är besvärlig.

Man har i utskottet haft överläggningar med företrädare från riksskatteverket och länskattemyndigheten i Stockholms län. Vid dessa överläggningar har det framkommit att personalförsörjningsläget har försämrats. Orsaken är den situation som för närvarande råder. Först och främst är det naturligtvis lönenivån. Arbetskraften är attraktiv för många företag. Det privata näringslivet har andra möjligheter än vad ett statligt företag har när det gäller att köpa den arbetskraft som efterfrågas. Därför kan högre löner betalas ut. Men det finns också en annan orsak. Situationen på hela arbetsmarknaden är pressad. Det påverkar naturligtvis även denna del av marknaden.

Vid dessa överläggningar har det framkommit bl.a. hur läget är för närvarande. I t.ex. Stockholmsregionen slutar varje år 15 % av personalen. Det är särskilt stor omsättning bland revisorer och granskare. Efter två år har ungefär 50 % av dessa slutat. Detta är naturligtvis besvärligt när man tänker på att denna personal kräver utbildning.

I reservation 1 av vpk och miljöpartiet föreslås ett anslag på 5 milj. kr. för olika utbildningsinsatser. Till de regionala och lokala skatteförvaltningarna vill reservanterna ha ytterligare 10 milj. kr. för särskilda rekryteringsåtgärder

inom hela skatteförvaltningen, inkl. riksskatteverket. Till detta kommer 20 milj. kr. för löne- och personalpolitiska satsningar vid de lokala skatteförvaltningarna.

Utskottsmajoriteten anser att det är mycket angeläget att åtgärder vidtas för att det skall skapas möjligheter att behålla och rekrytera kvalificerad personal. De satsningar på skatteområdet som pågår och planeras skall kunna genomföras på ett tillfredsställande sätt. Vi tar förvaltningarnas oro på allvar, och vi anser att det är angeläget att åtgärder vidtas. Men för att kunna ta ett slutligt ställningstagande krävs det ytterligare beredning innan mer pengar tillförs. Utskottet anser därför att frågan bör övervägas inom regeringskansliet, och detta ger utskottet regeringen till känna. Jag yrkar avslag på reservation 1.

Jag vill erinra om att i en skrivning från förra året påpekade vi dessa förhållanden. Skillnaden mellan ett tillkännagivande och den reservation och kritik som Lars Bäckström har framfört är, att regeringen måste handla vid ett tillkännagivande. Ett tillkännagivande är ändå en beställning från riksdagen.

Det finns en reservation till. Den grundar sig på en motion väckt av Maud Björnemalm från Lindesberg. Maud Björnemalm yrkar att riksdagen som sin mening skall ge regeringen till känna att utreda förutsättningarna för att lokalisera huvuddelen av riksskatteverkets verksamhet med fastighetstaxering till Lindesberg. Ett av motiven är att en utlokalisering skulle lösa riksskatteverkets problem med att rekrytera och behålla medarbetare på ADB-området. Arbetet med fastighetstaxering skulle då kunna lösas genom att verksamheten förlades till Lindesberg. Utskottet anser att det bör ankomma på riksskatteverket att bedöma om en flyttning av någon del av verksamheten med fastighetstaxering skulle kunna innebära några fördelar som skulle motivera en sådan åtgärd. Jag yrkar därför avslag på reservation 2.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag i betänkandet.

Anf. 120 GÖSTA LYNGÅ (mp):

Herr talman! Det är inte så lätt att argumentera emot Torsten Karlsson eftersom han argumenterar för reservation 1. Jag är mycket förvånad över att det sedan blev en kullerbytta mot slutet när han yrkade avslag på samma reservation. Jag skulle vilja ha en förklaring till detta.

När det gäller reservation 2 vill vi just att man skall undersöka möjligheterna för en lokalisering till Lindesberg. Vi säger inte att skatteförvaltningarna skall flytta till Lindesberg. Det är alldeles givet att en undersökning skall ske gemensamt med riksskatteverket. Jag anser att det är bra om riksdagen trycker på genom att göra ett uttalande om att det är viktigt att se över den regionala fördelningen av de offentliga anstalterna. På så sätt kan man få bra personal till de ställen där den behövs, och städer som Lindesberg kan uppmuntras.

Anf. 121 LARS BÄCKSTRÖM (vpk):

Herr talman! Jag tror att vi ser delvis samma verklighet, Torsten Karlsson. Men vi ser inte riktigt samma verklighet. Det är i och för sig bättre att göra ett tillkännagivande, men bara litet bättre än det vi gjorde förra året. Det grundläggande är att regeringen ser den verklighet som vi ser och har samma kunskaper som vi har men ändå inte gör någonting. Det är därför som man denna gång måste vara tydlig med pekpinnen. Därför måste mera pengar fram. Regeringen visste ju vad utskottet tänkte skriva, men man lade inte fram något förslag i kompletteringspropositionen. Regeringen visste, men gjorde intet.

I det här läget säger man att regeringen har slopat huvudförslaget. Det skall alltså ske en omfördelning. Kristianstad hade en omsättning på mellan 18 och 20 % och miste 1,82 % av sina lönededel. De som redan hade det svårt skall man nu ta mer från och ge till Stockholm. Det går inte i längden att fylla hål med hål.

Låt oss kalla det jag skall säga för rykten. Det är bäst så. På vissa håll säger man i skatteförvaltningen, att om man har upptäckt ett fel i en deklaration, och felet ger en skatteintäkt på endast 5 000 kr., då skall man låta deklarationen vara. Man har inte tid att arbeta med så små poster. På vissa håll i länet säger man att alla som i sin förenklade deklaration begär avdrag för fördyrade levnadsomkostnader på grund av sjukdom skall få det beviljat. Man hinner helt enkelt inte kontrollera.

Om situationen vore sådan som jag har beskrivit den, och de skattskyldiga i gemen visste att ambitionsnivån har fått sänkas, skulle de då med samma noggrannhet sitta nätterna igenom och fylla i och intyga på heder och samvete? Tänk om det vore så att en handläggare kunde klara av att kontrollera 250 förenklade deklarationer på en dag, dvs. kontrollera en deklaration på två minuter! Tänk om man kunde klara av att kontrollera 150 vanliga löntagardeklarationer om dagen, dvs. kontrollera varje deklaration på tre minuter! Tänk om folk trodde att det fungerade så! Skulle de då sitta med stor noggrannhet och fylla i sina deklarationer? Tänk om folk trodde att en handläggare bör klara av att kontrollera motsvarande fyra stora aktiebolag om dagen med en omsättning på över 50 milj. kr! Skulle folket då tro att man kan kontrollera bolagen i någon särskilt stor omfattning? Skulle de då ta skattekontrollen på allvar? Skulle det då kunna vara så att den fräcke får igenom vad han vill och den laglydige får ingenting? Skulle det vara rätt skatt på rätt sätt?

Om det vore så här, skulle Torsten Karlsson då fortfarande kunna vägra att tillstyrka vpk:s krav på mer pengar? Det är en fråga man kan ställa.

Nu går det rykten ute i landet att det är på det här viset på många håll. Jag vill inte gå längre än så, av aktsamhet om skattemoralen, eftersom det är på en offentlig plats vi pratar. Låt oss kalla det rykten.

Det här är allvarligt, och det måste vi åtgärda med pengar, annars går det mycket illa. Det är det här som jag vill att Torsten Karlsson skall kommentera, för det hade ju gått att få fram någonting nu. Men vi får hoppas.

Det jag säger nu vet jag ju vad det leder till, formellt i kammaren. Men att jag talar så målande, som Torsten Karlsson säger, beror på att jag är mån om

att metallarbetarna i Östergötland skall fortsätta att vara plikttrogna med sina deklARATIONER och inte tro att kontrollen börjar bli ett enda stort såll, för de kommer inte längre att gitta deklarerera om de skulle tro sådana saker.

Det är därför, herr talman, som jag vill yrka bifall till vpk:s reservation.

Anf. 122 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Vi kanske inte har så mycket mer att orda om i den här frågan. Men det ligger ändå till på det sättet att utskottsmajoriteten betonar mycket klart i betänkandet, i brödtexten till tillkännagivandet, hur angelägen den här frågan är. Det räknar vi med att regeringen verkligen skall ta på allvar. Ett tillkännagivande är detsamma som att vi beställer åtgärder.

Därför tycker vi inte att det är riktigt att vi sitter i utskottet och petar ut olika summor åt olika håll, utan vi anser att detta bör bli föremål för en beredning i regeringskansliet.

Det framgår också av budgetpropositionen att man har prioriterat åtgärder för att på sikt åstadkomma en fördelning av skatteförvaltningens resurser som bättre svarar mot den geografiska fördelningen av underlaget. Det betyder att man försöker se till att resurserna fördelas på ett rättvist sätt. Vi vet att det är väldigt stora problem i Stockholm, och man har kanske de svåraste deklARATIONERNA här.

Sedan vill jag inte påstå att det är så förskräckligt eländigt som Lars Bäckström säger. Jag försöker lägga ner all möda och allt mitt förstånd när jag deklarerar, men det händer ofta att jag får ett brev från skattemyndigheterna där de påpekar att jag har gjort ett och annat fel.

Anf. 123 LARS BÄCKSTRÖM (vpk):

Herr talman! Om det i skatteutskottets betänkande hade stått ett enda ord om att det skall till mer pengar, då hade jag varit litet grand mera nöjd, Torsten Karlsson. Det står bara att det skall åtgärdas, men man kan ju åtgärda personalflykt på många sätt. Man arbetar för fulla klutar med sådana här andra sätt, som icke kostar pengar.

Om det är detta som utskottet menar att man skall fortsätta med, då är det så att säga ett rop rätt ut i öknen, för det är ju vad man håller på med. Men vad man inte kan göra är sådant som kostar pengar.

Torsten Karlsson säger att vi inte skall sitta i utskottet och pytsa ut pengar hit och dit. Jo, det är precis det vi skall göra. Jag har lärt mina elever i grundskolan att det är detta riksdagens utskott gör, att de talar om vart pengarna skall gå hän. Det vore ju hemskt, om det inte förhåller sig så som jag har lärt barnen i grundskolan nu i tio år!

Anf. 124 TORSTEN KARLSSON (s):

Herr talman! Det kan väl ändå vara på det sättet att utskottet inte är så väl initierat på alla områden. Om vi gör ett tillkännagivande till regeringen, har vi en garanti för att vi får en något bättre beredning av ärendet. Då kanske regeringen kan komma igen, och vi har ett förslag att behandla.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut i ärendet skulle fattas vid nästa arbetsplenium.)

Prot. 1988/89:105
27 april 1989

15 § Kammarerna beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid morgondagens sammanträde.

Meddelande om interpellation

16 § Anmäldes och bordlades
Finansutskottets betänkande
1988/89:FiU31 Sparande

Skatteutskottets betänkande
1988/89:SkU29 Ändrade regler om reseskatt

Försvarsutskottets betänkande
1988/89:FöU16 Tilläggsbudget II inom försvarsdepartementets område

Socialutskottets betänkanden
1988/89:SoU25 Förslag om karantänslag, m.m.
1988/89:SoU27 Tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1988/89

17 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 27 april

1988/89:221 av *Lennart Brunander* (c) till försvarsministern om inköp av uniformstyg till försvaret:

Försvarets materielverk, FMV, håller på med upphandling av dels tyg till en ny uniform för det svenska försvaret, dels också konfektionering av den nya uniformen. Arbetet med den nya uniformen startade för snart tio år sedan. Då åtog sig tre svenska företag att konstruera ett nytt tyg till den aktuella uniformen. Det var Almedals AB, Borås Wäveri och Strömme AB som startade detta arbete. Det tyg som konstruerades var en komplicerad produkt, tyget skulle klara extrema påfrestningar. Utvecklingsarbetet tog tid och kostade de inblandade företagen mycket pengar, en kostnad som skulle täckas av kommande beställningar från det svenska försvaret.

Det var mot denna bakgrund en stor överraskning när FMV under 1988 upphandlade tyget (130 000 meter). Då köptes endast hälften av tyget av de svenska företagen. Den resterande halvan beställdes hos en utländsk tillverkare, som fick en bit svenskkonstruerat tyg vilket man skulle försöka efterapa. De svenska företagen har, såvitt jag vet, redan levererat sin del av beställningen. Hur det har gått för det utländska företaget, om de lyckats göra ett tyg som motsvarar det svenska, vet jag inte. Det kunde vara intressant att få besked från försvarsministern om det kommit något tyg som kan godkännas.

Hela förfaringsättet är enligt min mening häpnadsväckande. Att inleda ett samarbete med svenska företag och sedan lämna ut resultatet av

utvecklingsarbetet till konkurrenter i utlandet saknar, såvitt jag vet, motstycke. Detta är gjort och kan inte återkallas. Däremot kan regeringen, när nya upphandlingar skall göras, se till att tyget köps hos de svenska tillverkarna. Den fortsatta upphandlingen handlar om stora kvantiteter, fram till sekelskiftet skall 3 miljoner meter tyg köpas och 800 000 uniformer tillverkas.

I en skrivelse från överstyrelsen för civil beredskap, ÖCB, begärs en ökning av anslaget för att kunna köpa den nya uniformen i Sverige. ÖCB anser att det finns försörjningsberedskapsskäl som motiverar köp av uniformerna i Sverige. Regeringen har att ta ställning till ÖCB:s förslag om upphandlingen. Det borde, enligt min mening, vara naturligt för regeringen att besluta att köpet av tyg och uniformer skall ske i Sverige, även om det blir dyrare. Det handlar om att i Sverige bevara en kunskap och tillverkningskapacitet. Försvaret skall kunna veta att man kan få uniformer vad som än sker i vår omvärld. Det är en trygghetsfråga för den enskilde soldaten och för det svenska försvaret och därmed också för Sverige som land.

Kommunstyrelsen i Borås har skrivit till regeringen och påpekat att det finns klara skäl för att köpa den nya uniformen i Sverige:

”Enligt kommunstyrelsens mening finns det både sakliga och symboliska skäl för samhället att med statliga beställningar visa sitt förtroende för de människor som är verksamma i denna bransch. Eftersom, enligt vad kommunstyrelsen kunnat få fram mellanskillnaden mellan den svenska offerten och den offert som avser produktion av materialet i Sydkorea i dessa sammanhang är ganska liten, menar kommunstyrelsen att det finns alla skäl att använda sig av de svenska företagen.”

Av försvarsministerns svar till kommunen går inte att utläsa på vilket sätt regeringen avser att agera i fortsättningen. Svaret är ett försvar för regeringens och myndigheters agerande hittills. Något svar på kommunens farhågor inför framtiden finns inte. Frågan inför framtiden är mycket intressant, en ny upphandling av 200 000 meter tyg ligger nära. Lägggs även denna beställning hos utländska företag riskerar den svenska tillverkningen att läggas ned. Sker det kommer vi i fortsättningen att helt få lita till import. Kan vi då köpa tyger av samma kvalitet som det svenska tyget? Kan vi räkna med att i en sådan situation få samma låga pris som det tyget nu offereras till? Kommer regeringen att lyssna på ÖCB, som anser att tyget bör köpas i Sverige? Det är ett krav som de som arbetar inom teko också ställer, liksom människor i Sjuhäradsbygden och på andra ställen som är beroende av en levande svensk tekoindustri.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande frågor till försvarsministern.

1. Ser regeringen det som en tillgång att vi har kunskap och kapacitet att tillverka ett avancerat uniformstyg i Sverige?
2. Är försvarsministern beredd att följa ÖCB:s förslag att köpa de nya uniformerna i Sverige?

Meddelades att följande frågor framställdes

den 27 april

1988/89:608 av *Anna Wohlin-Andersson* (c) till jordbruksministern om sammansättningen av överstyrelsen för civil beredskap:

ÖCB (Överstyrelsen för civil beredskap) är en synnerligen viktig, dynamisk och initiativrik myndighet. Tillgången till livsmedel under kris/krig är avgörande för vår möjlighet att försvara oss och utgör också ett av de viktigaste områdena för ÖCB:s verksamhet. Trots detta är de som har kunskaperna, medlen och organisationen för livsmedelsframställning inte representerade i ÖCB:s styrelse på grund av att LRF hitintills orimligt nog nekats en plats där.

Med anledning av detta vill jag fråga jordbruksministern:

Är jordbruksministern beredd att bereda LRF (Lantbrukarnas Riksförbund) en plats i ÖCB:s styrelse?

1988/89:609 av *Anna Wohlin-Andersson* (c) till finansministern om arbetsgivaravgiften för egenföretagare:

Regeringens företrädare har under det senaste året rest vida kring och talat om vikten och värdet av livskraftiga småföretag och många egenföretagare. Såväl näringspolitiska, arbetsmarknadspolitiska som regionalpolitiska skäl har åberopats.

En tung börda för egenföretagare är arbetsgivaravgiften. Den är nu 37,47 %. I kompletteringspropositionen föreslår nu finansministern en höjning av densamma med 2 %. Ett sätt att mildra verkningarna av detta, och den nuvarande avgiftsbördan, är att införa ett avgiftsfritt belopp upp till exempelvis ett basbelopp.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga finansministern:

1. Är finansministern beredd att föreslå införandet av ett avgiftsfritt belopp för egenföretagare?
2. Om svaret är nej, är då finansministern beredd att vidta några andra åtgärder för att mildra verkningarna för egenföretagarna av den i kompletteringspropositionen föreslagna höjningen av arbetsgivaravgiften?

1988/89:610 av *Pär Granstedt* (c) till kommunikationsministern om färjetrafiken mellan Stockholmsregionen och länderna på andra sidan Östersjön:

Färjetrafiken mellan Stockholmsregionen och länderna på andra sidan Östersjön växer, och kan förväntas få en fortsatt kraftig tillväxt. Av miljöskäl är det önskvärt att samla trafiken till Kapellskär utanför Norrtälje och eventuellt till Nynäshamn. Därigenom kan Stockholms skärgård skonas, och

man undviker att dra biltrafik till centrala Stockholm. Detta kräver dock insatser från samhällets sida.

Prot. 1988/89:105
27 april 1989

Meddelande om frågor

Är statsrådet beredd att ta initiativ till en samlad översyn för att få den ur miljösynpunkt bästa lösningen för färjetrafiken mellan Stockholmsregionen och länderna på andra sidan Östersjön?

1988/89:611 av *Håkan Holmberg* (fp) till statsrådet Maj-Lis Lööw om behandlingen av vissa asylärenden:

Förhållandena i Rumänien har under senare tid föranlett allt fler rumänska medborgare, främst av ungersk härkomst, att fly till Ungern. Många har därefter fortsatt till länder, däribland Sverige, som inte kräver inresevisum av rumänska medborgare. Enligt uppgifter från ungerska grupper i Sverige, hänger detta samman med att de i Ungern fått besked att de inte kan räkna med ungerskt medborgarskap, inte kommer att få gifta sig med ungerska medborgare och inte kan räkna med tillstånd att resa utomlands om de väljer att stanna i Ungern. Att Ungerns ömtåliga förhållande till Rumänien, som i likhet med Ungern tillhör Warszawa-pakten, har sin betydelse i fall som dessa förefaller sannolikt.

Ungerska källor i Sverige uppgav i december 1988 att ungrare från Rumänien sänts tillbaka till Ungern från Sverige med motivet att de skulle få asyl där i stället (första asylland-principen). Ungern hade då ännu inte undertecknat Genève-konventionen om flyktingar. Uppgifter om att så skall ske har förekommit under en tid, men något beslut har veterligen inte fattats.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga invandrarministern:

Anser invandrarministern att det är rimligt att sända tillbaka flyktingar till länder som inte undertecknat Genève-avtalet?

1988/89:612 av *Elisabeth Fleetwood* (m) till statsrådet Maj-Lis Lööw om uppehållstillstånd för vissa svårt sjuka och handikappade:

För cirka två år sedan amputerades, på grund av livshotande åkomma, det ena benet på en tre månader gammal flicka, boende i Polen. De polska föräldrarna sökte sig snart därefter till Sverige för att deras dotter här skulle erhålla den vård och behandling som ej fanns att få i Polen.

Familjen återvände till hemlandet, men fortsatt adekvat behandling kunde ej där ges den lilla flickan. Familjen reste åter till Sverige och anhöll om uppehållstillstånd efter ankomsten hit. De har dock förvägrats sådant och enligt beslut från såväl invandrarverket som regeringen skall familjen utvisas till Polen.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att människor med allvarliga sjukdomar eller handikapp, för vilka vård och behandling kan erhållas i Sverige – men icke i det land de lämnat eller vill lämna – skall kunna erhålla uppehållstillstånd?

Prot. 1988/89:105 **1988/89:613** av *Viola Furubjelke* (s) till miljö- och energiministern om luftföroreningarna från biltrafiken: 27 april 1989

Meddelande om frågor

Luftföroreningarna från biltrafiken är trots kraftfulla åtgärder när det gäller blyfri bensin, katalysatorer m.m. ett av våra allvarligaste miljöproblem. Samtidigt står det helt klart att människorna inte i någon större utsträckning är beredda att överge bilen som transportmedel.

I samband med miljöpropositionens överlämnande våren 1988 och vid tillfällen därefter har miljöministern i anföranden sagt att "vi ska ge bilindustrin i beting att ta fram en helt ny generation fordon som inte är miljöförstörande".

Min fråga till miljö- och energiministern är:

När kommer detta beting att läggas ut, och hur skall kraven formuleras?

19 § Kammaren åtskildes kl. 22.46.

In fidem

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Torsdagen den 27 april

Talmannen 53
Andre vice talmannen 5
Andersson, Sten, i Malmö (m) 83, 85, 86
Bäckström, Lars (vpk) 119, 126, 127
Clacsson, Viola (vpk) 75, 80, 82, 84
Eriksson, Berith (vpk) 73
Franzén, Ivar (c) 88, 93, 94
Frick, Carl (mp) 90, 92
Haglund, Ann-Cathrine (m) 23
Hasselström Nyvall, Ingrid (fp) 98, 109, 111
Hedfors, Lars (s) 117
Hedkvist Petersen, Ewa (s) 72
Holmberg, Bo (s) 25, 28, 55, 59
Irhammar, Ingbritt (c) 112, 113
Karlsson, Ove (s) 79, 82, 83, 84
Karlsson, Rinaldo (s) 71
Karlsson, Torsten (s) 124, 127
Kenneryd, Rolf (c) 99, 103, 108, 111
Komstedt, Wiggo (m) 113, 115, 117, 118, 119
Larsson, Roland (c) 68
Lundgren, Bo (m) 95, 101, 103, 104, 107, 110, 116
Lyngå, Gösta (mp) 102, 104, 105, 108, 113, 115, 116, 118, 119, 123, 125
Martinger, Jerry (m) 33
Mikaelsson, Maggi (vpk) 89, 95, 100, 101, 108
Mårtensson, Iris (s) 91, 93, 95
Nilson, Rolf L (vpk) 32
Ottosson, Roy (mp) 77, 81, 83
Palm, Sverre (s) 105, 109, 111
Persson, Bertil (m) 31
Ronne-Björkqvist, Ingrid (fp) 67
Rydén, Rune (m) 86, 92, 95
Schyman, Gudrun (vpk) 16, 20, 21, 48, 52, 53, 69
Sigurdsen, Gertrud (s) 29
Stenberg, Anita (mp) 22, 53, 70
Stenmarck, Per (m) 40, 51, 52, 58
Svensson, Sten (m) 9, 12, 13,
Tarschys, Daniel (fp) 6, 11, 12, 19, 21, 27, 28
Thorén, Rune (c) 74, 84, 85
Tillander, Ulla (c) 45, 58
Westerholm, Barbro (fp) 36, 43
Åstrand, Göran (m) 38
Östh, Rosa (c) 13, 19

